ВІСТІ
КОМБАТАНТА

5-6

ТОРОНТО – НЬЮ-ЙОРК 1999

ВІСТІ КОМБАТАНТА Рік 1999 Торонто–Нью-Йорк. Ч. 5/6 (220)

ЗМІСТ

ст.

КОМЕНТАР

ЛЮДИ, ОПІНІЇ, ПОДІЇ

ПРЕЗИДЕНТСЬКІ ВИБОРИ В УКРАЇНІ

НА ВІЙСЬКОВІ ТЕМИ

ПАМ'ЯТНІ РОКОВИНИ

ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

ЗЛОЧИНИ КОМУНІСТИЧНОГО РЕЖИМУ

ДО ІСТОРІЇ 2-ої СВІТОВОЇ ВІЙНИ

ДО ІСТОРІЇ 5-го ПОЛКУ

ГУМОР І САТИРА

СПОМИНИ

(Закінчення на ст. 128)

ВІСТІ КОМБАТАНТА

5-6

1999

РЕДАКТОР: Д-р Мирослав Малецький

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків 1-ої УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання кол. вояків УПА, Броди-Леви Інк., Українська Стрілецька Громада в Канаді

VETERANS' NEWS, bimonthly, published jointly by:
United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of the 1st Ukrainian Division of the UNA.
In association with:
Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc.; Brody-Lev, Inc.; Ukrainian War Veterans' Association in Canada

VETERANS' NEWS
P.O. Box 279, Stn. "D", Toronto, ON
Canada M6P 3J9

Статті, підписані прізвищем чи ініціялами автора, не завжди відповідають поглядам редакції.
Редакція застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:
В Канаді річна передплата 35.00 дол. В США і інших країнах 35.00 ам. дол.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ:

Англія:

AUFC — H.Q.
49 Linden Gardens
Notting Hill Gate
London, W2 4HG
ENGLAND

Mr. S. Wasylko
4 The Hollows
Silverdale
Nottingham, NG11 7FJ
ENGLAND

Австралія

Mr. Wasyl Stanko
3 Jean Ave.
Paradise, S.A. 5075
AUSTRALIA

Typesetting and layout by
Creative Touch
COMMUNICATIONS

Printed by
TRIDENT Associates Printing
Українська Друкарня ТРИЗУБ
Toronto • St. Catharines • Buffalo
1-800-216-9136

Коментар

Мирослав МАЛЕЦЬКИЙ

З НАДІЄЮ В XXI СТОЛІТТЯ

Минулі три століття політологи звикли називали століттями ідеологій. Метою ідеологій було знайти і розпрацювати нові форми і способи людських організацій, які змогли б покращати їх життєві умовини. Хоч небагато з них мали змогу оправдатися у практичному житті, все таки вони рішаючо впливали на політичну думку суспільних і політичних діячів тих часів. Їх теоричні розважання і рекомендації в практиці не завжди давали задовільні наслідки. Ріст, під їх впливом, націонал-соціялізму в Німеччині та соціялізму-комунізму, який прибрав ім'я большевизму в бувшому Совєтському Союзі, допровадив опановані ними народи до трагедій, незнаних в новітній історії, а їх відсунув у темряву неславного минулого.

Друга половина XIX століття і перша світова війна–це був час, в якому в значній мірі думки ідеологів причинились до упадку імперій і авторитативних режимів, причинились до створення самостійних держав, замінили февдальні устрої ліберально-демократичними.

Демократія–це не замкнена доктрина. Вона радше пристосовується до місцевих умовин даної країни. Голосила вона ліберальні кличі, рівности і свободи, кличі, які обіцяли забезпечити кожному індивідуальну свободу, знести суспільні і соціяльні клясові нерівності, шанувати релігійні і моральні вартості, цінити традицію, а кожний зможе влаштовувати своє життя по своїй вподобі. Це в теорії.

В практиці не дається ніяк погодити рівности із свободою. З цієї причини постають безупинні конфлікти. Індивідуальна свобода повинна теоретично кінчатися, де починається свобода другого, і за цю границю бувають безконечні спори.

Люди родяться з різними здібностями, талантами та характерами. Ці прикмети, а ще пізніші набуті, спричиняють різнорідність та нерівність в соціяльному і економічному статусі населення. Вправді рівність стараються забезпечити закони, але не завжди їм вдасться. Труднощі при узгідненні опцій згаданих кличів унеможливлюють, а в найліпшому випадку не сприяють зрозумінні, що гармонійна співпраця у суспільствах це передумова кожного успіху.

Увага до життєвих потреб іншого, спільне бажання досягнути корисного для суспільства і себе деякі політологи називають „соціяльним капіталом". Матеріяльні ресурси, праця інтелектуальна і фізична та „соціяльний капітал" творять справне функціонування суспільства.

По другій світовій війні ці три чинники запрацювали успішно в побідженій Німеччині і Японії. Вони стали господарськими потугами. Під сучасну пору вони також оправдовують себе в Південній Кореї та в інших країнах Східної Азії і Південної Америки (Бразилія, Чіле).

По розвалі совєтської імперії в самій Росії і в новопосталих державах бракує у відбудові держав саме цього „соціяльного капіталу"–кожний дбає тільки про свої інтереси, доля загалу населення незавидна.

В столітті, що кінчається, зайшла мода на „хартію людських прав". Здається, що кожна цивілізована держав, а зокрема західнього світу, має ухвалену народом свою конституцію. Мимо того, деякі держави вже впровадили або хочуть впровадити в життя оцю „хартію людських прав". Приглянувшись ближче, як ця інституція працює, насуваються сумніви відносно потреби її існування. Там, де перестерігають постанови конституції, ця інституція, керована часто нефаховими, хоч може ідейними, людьми, викликає скоріше відчуження, чим злагоду між громадянами. В тоталітарних державах існують також „хартії людських прав", яких звичайно ніхто там не додержується. Позатим наступило в практиці помішання понять: оригінальним опініям приписується інше значення, часто протилежного первісному значенню. Так сталося, для прикладу, з лібералізмом, якого ліве крило посиленно здає свої позиції в користь соціялізму.

Зчасом попало в лексикон слово, яке окреслюють назвою „релятивізм". Він голосить, що немає при оцінці явища нічого сталого і правдивого; все є релятивне, тобто це, що комусь у даному моменті найбільше підходить, тобто найкраще його задовольняє.

Конфлікти між поняттями рівности і свободи, за релятивістичними інтерпретаціями, причинилися до застрашаючого у суспільстві упадку моральних вартостей. Аристотель, вчений старовинної Греції, вчив, що людям притаманні прикмети, як соціяльним істотам, творити собі правила, норми поведінки і порядок, що спираються на моральних вартостях. Такий стан нормальний для

людства, а ніколи не такий, що його деякі теоретики окреслювали як безупинну війну всіх проти всіх.

Часи міняються. У світі обставини так складаються, що суспільства вже мають досить неупорядкованости, конфліктів та релятивізтичних інтерпретацій існуючого ладу. Тому, в опінії багатьох, вони починають думати про поворот до віками усталених моральних вартостей. Модерні по-комуністичні на сході, а на заході збаламучені суспільства мають усі потрібні засоби повернутися до морального порядку для себе індивідуально та загалу суспільних організацій. Загал уважає, що часи його оббріхування минають. Люди хочуть знати правду, хочуть знайти межу між добром і злом, хочуть мати довіру до співгромадян. Мабуть, цей процес повороту до традиційних моральних вартостей вже почався. Ознак не бракує.

В Україні не все гаразд. Протягом восьми років відновленої державности Україна встигла устабілізуватися в міжнароднім товаристві як самостійна держава. Політики, в першу чергу, західних держав, зрозуміли важливість географічного положення України, яке її ставить у стратегічну позицію; могло б забезпечити мир на сході Европи, в цілій Европі, а навіть у світі.

Україна забезпечила і забезпечує за собою всі прикмети, які звичайно питомі суверенним державам. Економіка ще недомагає. Всі держави, які міняють систему економіки з плянової на ринкову, натрапляють на великі труднощі, яких в короткому часі не дасться побороти. До цього більшість інтелектуальної української еліти окупанти знищили, а в частині населення, яке „засвоїло" собі назву „homo sovieticus" вбили свідомість окремішности народу та присвоїли гасло большевицької революції, вправді в більш пристойній, м'яко кажучи, формі „грабуй награбоване".

Чується часто, що Україні треба, в першу чергу, оздоровити економіку, а все інше прийде пізніше. Відомий дисидент, а тепер визначний політик Михайло Горинь не погоджується з цим твердженням. Він підкреслює, покликуючись на досвід Японії, що відбудувати державу треба рівночасно в усіх ділянках, а зокрема велику увагу треба присвятити едукації і вихованню молоді і всього населення. Україні бракує, як і решті постсовєтським державам, цього, що вже згадані політологи називають „соціяльного капіталу", бо без співпраці цілого населення діла не буде. Одні з ностальгією глядять на нівніч на „старшого брата", другі, помінявши червоний кольор на більш сприятливий, стали олігархами, мафіозами, які дбають тільки за своє матеріяльне „забезпечення", не оглядаючись на по-

треби народу, і його доля їм байдужа. Коротка в них пам'ять, забули за своє недавне минуле, за жертви штучного голоду, за висилки свідомих громадян на Сибір, за в'язниці і розстріли. Якщо не прокинуться з цього для них „солодкого сну", в якім живуть–історія для них повториться.

Українці мусять собі усвідомити, що за княжих часів–Україна була могучою потугою, пригадати козацькі, а відтак гетьманські подвиги українського війська, пригадати безупинну боротьбу народу за незалежність, а, зокрема, подвиги в часи першої світової війни, пам'ятати про славних борців за волю України в першій половині минаючого століття, забути за фальшиві ідеї інтернаціоналізму і братерства народів–чого ніколи не було, нема і, мабуть, не буде.

Кожне покоління народу має свої ідеї і знаходить засоби, щоби їх реалізувати. Тому недоцільно накидувати їм погляди минулих поколінь. Часи міняються, обставини і форми життя бувають інші, і це, що було для батьків добре, для дітей стає архаїчним і непридатним. Молоді від старших повинні перебрати незмінні вартості релігійного і суспільного життя.

В 30-тих роках визначний український письменник і філософ Юрій Липа передбачав, що правдиву Україну здобуде і закріпить покоління народжене в сімдесятих роках XX століття.

Предсказане ним уже частково здійснилося, віримо, що і решта передбачень сповняться. Треба скріпити нашу терпеливість, віру і НАДІЮ, що воно станеться.

Торонто, 27 листопада 1999 р.

Ділимося з нашими членами й побратимами-дивізійниками сумною вісткою, що після довгої недуги 29 вересня 1999 року, на 80 році життя відійшов від нас у Філядельфії кол. хорунжий Української Дивізії

ІВАН СКІРА

кол. голова Головної Управи
і кол. голова Крайової Управи США
Братства кол. вояків 1-ої УД УНА

Його синам і родині висловлюємо наші найщиріші співчуття.

Головна управа

Василь ФЕДОРОВИЧ

УКРАЇНА НА ШЛЯХУ ДО ДЕМОКРАТІЇ
(Спостереження і висновки російських політиків)

Після упадку СРСР три посткомуністичні слов'янські республіки–Росія, Україна й Білорусь–знайшлися в цілком новій політичній ситуації. Правда, їхні політичні системи на загал подібні одна до одної, мають багато спільного, а проте є між ними суттєві різниці, зокрема, якщо йдеться про „центри" і „периферії", розмежування їхньої влади та взаємовідносини між ними.

В Росії домінантну ролю відіграє центр, тобто Москва; вона є не тільки столицею нової держави–Російської Федерації, але з нею пов'язаний ще досі живий міт про те, що вона була центром кол. СРСР та світового комуністичного руху. Отже Москва надалі притягає до себе правлячу еліту і є „вікном до Заходу" для цілого пострадянського простору. В столиці концентрується вся еліта: члени партії, військовики, науковці та інші представники номенклятури. Також ті, що їх колись було вислано на провінцію, тепер вертаються до столиці або бодай посилають сюди своїх дітей, щоб могли тут здобути високу освіту, осягнути престижні посади, мати доступ до владних чинників, а звідти до ближчих контактів із Заходом. Столична еліта в основній масі антикомуністична, виявляє симпатії до Заходу, до вільного ринку й демократії. Зате бідніші і менш освічені кола та старші особи є прив'язані до комунізму і противляться західним впливам.

З уваги на централістичну настанову російського суспільства остаточний упадок СРСР міг наступити щойно після того, як він провалився в Москві. За московським прикладом чи радше диктатом пішли периферії-провінції, а також балтійські держави й західні області України. Треба теж мати на увазі, що Москва була осередком комуністичної партії, яка впродовж десятиріч жорстоко гнобила населення СРСР. Та партія була зненавиджена загалом, але народ, застрашений терором, не мав відваги ані сили повалити комуністичний режим. Отже, було потрібне рішення центру, за яким пішли периферії.

Інакше в Білорусі. Тут явна перевага периферії над центром. Правда, Мінськ є центром антикомуністичних сил, що є більш де-

мократичні, ніж на провінції, але його еліта є значно слабша, ніж, напр., в Москві; не має впливу на провінцію й мусить рахуватися з її словом. Лукашенко, якого Єльцин легковажить і деколи називає президентом „колгоспної республіки", є антиелітарний, а популярний серед простолюддя; він глибоко вріс в комуністичні традиції й радянську систему, народ висунув його для боротьби проти еліти, бо його більше розуміють широкі маси неосвічених, бідних і старших. Йдучи з народом, Лукашенко, не зважаючи на протести столичної еліти, змагає до об'єднання Білорусі з Росією.

В Україні положення інше, ніж в Росії й Білорусі. Україна вибрала власний модель взаємин між центром і периферіями та між елітою і народом. Українська еліта в основному антикомуністична і більше демократична, ніж народ, голосування в Києві було більш демократичне, ніж пересічно в цілій Україні. Проте суперечності між центром і периферіями в Україні грають другорядну ролю, вони більш видні між націоналістичним Заходом і зрусифікованим Сходом та Півднем, включно з Кримом, що, до речі, не є зрусифікованим, але насправді „чисто російським".

Щодо самого Києва, то він ніколи не був надто радикальним, але з уваги на його центральне положення між націоналістичним Заходом і зрусифікованим Сходом йому припала роля вирівнювати протиріччя між тими двома екстремами. Політичні сили Заходу з одного боку, та Сходу й Півдня–з другого боку, відносно рівні. Чисельно Схід і Південь України сильніші від Заходу, але вони більш пасивні й менше солідарні, й тому київська еліта схиляється радше до західньої орієнтації, хоч і тут є деякі розходження. В кожному разі, протиріччя вирішуються позицією центру в Києві, але український центр не рішає так, як Москва, яка видає рішення й накидає його периферіям; Київ радше схиляється до одної чи другої сторони, вибираючи між Сходом і Заходом.

Коли в березні 1991 р. Ґорбачов зарядив референдум щодо судьби СРСР, а саме: чи має далі існувати як новий Союз новопосталих незалежних держав, то Київ віддав 44,6% голосів на користь нового Союзу, отже значно менше, ніж ціла Україна (70,5%). Найбільшими противниками Союзу були три галицькі області, що віддали мінімальну кількість голосів за Союз: Львівська область–14,7%, Івано-Франківська–16,1%, Тернопільська–17,6%.Отже, не Київ, а Галичина є центром протикомуністичного і протиросійського руху. Це ж бо львівські студенти проводили в Києві політичну голодівку проти комуністичних „номенклятурників". Галичина–це справді бастіон українського національного руху; звідти висилали емісарів до

всіх міст і реґіонів України для розбудження національної свідомости.

Антикомуністичне голосування в Галичині та в інших областях Західньої України (нпр., Волині) якісно відмінне від голосування в Києві. Воно тут не елітарне, але загальне, народнє, це голос простих селян, серед яких протикомуністичні і протиросійські настрої мають глибоке культурне й релігійне коріння.

Під час референдуму про незалежність в грудні 1991 р. в загальному 90,8% виборців голосували за незалежність, при чому Тернопільська область–98,7%, а Львівська–97,5%.В самому Києві за незалежність голосувало 92,9%, тобто рохи менше, ніж в Галичині. Можна сказати, що в тому відношенні Галичина провадила й тягнула за собою решту України.

При президентських виборах в грудні 1991 р. Захід попирав „радикала" Чорновола, а Схід і Центр Кравчука. Чорновіл програв, хоч мав більшість голосів у західних областях. Вибори виграв Кравчук, який мав сильні позиції на Сході. Згодом Схід відсепарувався від Кравчука, який тоді дістав попертя Заходу. Це було зумовлено тим, що Кравчук звернув головну увагу на незалежність (з деяким занедбанням економічних проблем), а Захід готовий був перетерпіти тимчасові недостатки, щоб тільки мати свою державу, і тому станув по боці Кравчука.

Вибори до Верховної Ради в 1991 р. довели до лівоцентристського парляменту, до якого Захід вислав предстсвників Руху і „скрайних націоналістів"(?), тоді як Схід післав комуністів і соціялістів. Центр вибрав різноманітних, в більшості безпартійних політиків.

Президентські вибори в 1994 р. довели до поразки Кравчука, хоч Галичина майже поголовно голосувала за ним (90%), але він стратив Схід. Вибори тоді виграв Кучма більшістю голосів на Сході і Півдні (Луганськ–88%, Донецьк–79%, Крим–89,7%).

Вибори до Верховної ради в 1998 р. не внесли особливих змін, хіба те, що ліві зі Сходу і Півдня здобули більше мандатів, ніж у 1994 р. Отже, Захід залишився Заходом, Схід–Сходом, а Київ задержав свою правоцентристську позицію і став буферною зоною між Сходом і Заходом.

Еволюція російського й білоруського режимів дуже подібна, хоч в деяких аспектах відмінна, а навіть протилежна. Від самого початку Єльцин і Лукашенко ввійшли в конфлікт з парляментом і конституційним судом. В тій боротьбі вони спиралися на центральні демократичні інституції і референдум, а коли це не помогло, зважилися на державний переворот (coup d'etat): в Єльцина цей пе-

СУСПІЛЬНА СЛУЖБА КОМБАТАНТІВ В ЗСА

Social Service of Ukrainian War Veterans

Ukrainian Educational & Cultural Center
700 Cedar Road, Rm-122A, Jenkintown, PA 19046
(215) 663-9519

Суспільна Служба Комбатантів (ССК) у ЗСА, в складі слідуючих Організацій на терені ЗСА: Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання був. Вояків Українців в Америці, Братство кол. Вояків 1-ої УД УНА в ЗСА й Об'єднання кол. Вояків УПА в Америці й Канаді, висловлює заслужену подяку всім жертводавцям, організаціям і збірщикам за їхній труд і пожертви під час кожнорічної „Листопадової Збірки" на фонд українським воєнним інвалідам.

Це бувші воїни УПА і 1-ої УД УНА та їхні вдови в Україні і в Польщі. Їм ніхто, крім нас, не помагав і не помагає, вони вдячні Вам навіть за найменшу допомогу, яку одержують від Вас через ССК.

Редакціям української еміґраційної преси складаємо подяку за безплатне поміщування наших оголошень.

З РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ І НОВИМ РОКОМ
БАЖАЄМО
ЖЕРТВОДАВЦЯМ, ЗБІРЩИКАМ,
ОРГАНІЗАЦІЯМ,
КОЛИШНІМ ВОЯКАМ І ЇХ РОДИНАМ
ТА ВСІЙ УКРАЇНСЬКІЙ СПІЛЬНОТІ
ВЕСЕЛИХ СВЯТ І ЩАСЛИВОГО
НОВОГО РОКУ

За Управу Суспільної Служби Комбатантів у ЗСА

Володимир Сімків — голова *Ярослав Качай — діловод*
Зенон Завадович — секретар

реворот був кривавий (бомбардування „Білого Дому" в Москві), а в Лукашенка–безкровний. В результаті оба президенти розв'язали парляменти й підкорили собі конституційні суди. Тоді узаконили свої перевороти референдумом на нову конституцію, яка давала їм майже необмежені права. Переможені білоруські демократи пробували боронити демократичну конституцію, а російська еліта попирала авторитарну президентську конституцію і Єльцина.

В Україні політичний розвиток принципово інший. В Росії взагалі не було передачі влади, а в Білорусі вона була, але відбулася революційним порядком з виключенням мирної ротації. В Україні те все відбулося мирно й демократично, тут не було ніякого перевороту. Конституція України не була подиктована президентом для власної користі чи вигоди, вона була результатом нормальної парляментарної боротьби, торгів і компромісу.

Поділ суспільства на протилежні табори–еліту й народ, центр і периферії, не є корисний для розвитку демократії. Краща є така ситуація, як на Україні, де суспільство розділене реґіонально, де кожний реґіон має свою еліту і свій „народ", де між екстремними територіями лежить велика буферна зона, що включає центр–Київ. Таке розмежування творить часто конкуруючі лояльності. Для прикладу: кримські росіяни не є комуністами, тоді як на Україні росіяни, а також російськомовні українці є, більше чи менше, синонімом „лівизни", що попирає комунізм. В Галичині більшість населення–греко-католики, а в сусідній Волині–православні, проте між ними нема суперечнострй, бо тут рішальним чинником є українська національність. Якщо і тут деколи трапляються протиріччя, то за посередництвом центру в Києві вони злагіднюють свої позиції і в результаті приходять до компромісу, що так потрібний для встановлення і консолідації демократії.

В Росії й Білорусі авторитарний режим може довести до радикальної політики („шокова" терапія і приватизація в Росії, диктатура Лукашенка в Білорусі). В Україні таке неможливе. Тут усе базоване на компромісі, й тому зміни приходять повільніше, а ця повільність теж має свої користі, бо приводить до стабільности. Це однак не означає, що Україна психологічно більш підготовлена до демократії, чим Росія або Білорусь. Все таки, традиції козацької гетьманської держави є демократичніші, ніж російське самодержавство. Проте трудно нині сказати, наскільки минулі традиції мають вплив на теперішню українську свідомість.

З трьох слов'янських народів тільки українці мають можливість встановити й розвинути демократію на базі існуючих інституцій

без глибокої соціяльно-політичної кризи. В Росії й Білорусі таких можливостей немає.

* * *

Здається, що висновки і прогнози російських політологів у справі демократії в Україні є надто оптимістичні. Україна в тому відношенні не є в кращому положені, ніж Росія і Білорусь, чи інші посткомуністичні республіки (за винятком хіба Балтійських держав). Демократичний лад Козацької держави чи навіть Бендерська конституція з 1710 р. не мають сьогодні впливу на українське селянство. Чому? Довговікове поневолення України, спершу царатом, а потім комуністичним режимом, затерли в народі пам'ять про минуле України і вбили саму ідею самостійного державного життя.

Впродовж понад 70 років більшовицької неволі, де була однопартійна диктатура, українці не знали іншого државного устрою ані не чули про правдиву демократію й тому, коли після упадку СРСР їм відкрилися двері свободи, вони немов розгубилися, не знали що робити з тією свободою і як її використати для добра держави. Наслухавшись багато про західню демократію і її свободи, почали на швидку руку організовувати нові політичні партії, щоб заступити кол. КПРС. Всі ті нові партії мали за завдання спасти Україну. Але нова свобода і неправильно зрозуміла демократія довели до сваволі, безладдя й хаосу, який, на жаль, досі панує в Україні. З того заміщання скористали вороги української державности і при помочі інтриґ довели до розколу партій і роздору в політичному секторі, чим завдали чимало шкоди національній єдності народу. Прикладом того може послужити „Рух"–колись сильна національна організація, яка внаслідок інтриґ і особистих амбіцій (не без „приятельської" допомоги) розбилася і стратила значення і силу в політичному житті України. Це показалося наглядно під час останніх президентських виборів (1999 р.), коли на пост президента виставлено кільканадцять кандидатів. Очевидно, вони в першому турі в жовтні відпали, а залишилися тільки два кандидати: центристський–Кучма і комуніст–Симоненко.

В обличчі такої поважної ситуації відізвався, на щастя, здоровий глузд народу, який немов підсвідомо, спираючись на свої вроджені демократичні права, постановив сам вирішити справу на добро народу й держави. У другому виборчому турі (14 листопада) виборці пішли масово на голосування (хоч до речі їм уже надоїли вибори) і віддали більшість голосів (56%) на Кучму, хоч знали, що не буде великих змін накраще, але він був меншим лихом, ніж Симоненко, що готовий був негайно віддати Україну під панування Москви й зако-

пати її незалежність.

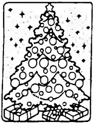
Тут саме проявився демократичний розум українського народу. Але до справжньої демократії України ще далеко. Вона має бути не тільки якимось спонтанним виявом серед народніх мас, але в першу чергу у владних чинників, які забезпечать ту демократію справедливим законодавством, що його під загрозою відповідних санкцій будуть респектувати всі громадяни України, включно з представниками влади.

Процедура довга, треба людей усвідомити, що демократія–це не безмежна свобода чи сваволя, але повний порядок встановлений для добра народу й держави. На це треба більше часу. Одна президентська каденція, мабуть, не вистачить.

Торонто, листопад 1999

З Різдвом Христовим і Новим Роком

щиро вітаємо наших членів
і українську громаду
Філядельфії і околиці

Дирекція й урядники

УКРАЇНСЬКОЇ ФЕДЕРАЛЬНОЇ КРЕДИТОВОЇ КООПЕРАТИВИ „САМОПОМІЧ"

У Філядельфії

Централя:
1729 Cottman Avenue,
Philadelphia, Pa., 19111
TEL. (215) 725-4430

Філії:
910 Henrietta Avenue,
Huntingdon Valley, Pa., 19006
Tel. (215) 379-0400
1-888-POLTAVA

2307 Brown Street,
Philadelphia, Pa., 19130
TEL. (215) 232-3993

Микола РЯБЧУК

ПАРАДА У ПОРОЖНЕЧІ

Як і торік, український уряд вирішив відсвяткувати День незалежності 24 серпня військовою парадою у Києві. Як і торік, це рішення викликало неоднозначну реакцію серед громадян України. Для одних це–недоречне розтринькування коштів у злиденній країні, де уряд заборгував мільярди гривень пенсіонерам, учителям, шахтарям та іншим (не кажучи вже про десятки мільярдів украдених заощаджень). Для других це–пропаґандистський трюк бездарної влади, нездатної ні на що інше, крім дешевих видовищ. Для третіх, яких, мабуть, найменше, це–вияв державної моці, символ непереборного прагнення нації розбудовувати власну державу й боронити її від можливих загроз. І нарешті для четвертих, яких найбільше (принаймні у Києві) і для яких, власне, й влаштовуються всі ці забави з танками й фоєрверками, це–зайва нагода разважитися, попити пива, „потусуватися" на Хрещатику, послухати „на халяву" концерт популярних рок-груп, а якщо пощастить, то ще й „підчепити" собі подружку (чи кавалера) або принаймні набити кому-небудь пику.

Національні свята, як і назви вулиць, пам'ятні знаки і монументи, мистецькі фестивалі й спортивні заходи, здатні відігравати справді поважну ролю соціялізації громадян, їхній „націоналізації"–усвідомленні себе членами певної „уявлюваної спільноти", ланками незримого історичного ланцюга, що поєднує „і мертвих, і живих, і ненароджених". Із такого уявлювання, власне, й постає новочасна нація; відчуття солідарности й певної історичної, політичної та культурної єдности з мільйонами людей, яких ми зроду не бачили, особисто не знаємо і ніколи не знатимемо, потребує доволі високого рівня абстрактного мислення–непритаманного, скажімо, малим дітям (спробуйте їм пояснити, що таке нація), або й просто малоосвіченим людям чи навіть цілим етносам на ранніх стадіях історичного розвитку.

Національні свята, як і інші символічні дійства, є, безумовно, тим ритуалом, маґічним обрядом, який ініціює, посвячує мешканців певної території в громадянство, у певну спільноту, дає їм суто емоційне відчуття єдности й співпричетности–не вимагаючи для цього ані розвиненого абстрактного мислення, ані взагалі якихось інтелектуальних зусиль. Під цим оглядом святкування Дня незалежности, як і інші символічні акції молодої держави, можна було б вітати–як важливий чинник перетворення успадкованих від СССР „гомо совєтікусів" у громадян України (принаймні, на підсвідомому

рівні–який, зрештою, є не менш важливим від свідомого). Але річ у тому, що сприймання всякого тексту обумовлюється не лише самим текстом, а й контекстом, у якому той текст існує й оцінюється.

Святкування Дня незалежности, безумовно, є важливим символічним посланням („текстом") української влади (держави) своєму народові. Але суспільний контекст, у якому воно прочитується, є настільки контрастним, настільки маразматичним, що сумістити його з урочистим „текстом" доволі важко,–надто вже невідступним є відчуття фальшу, несправжности і лицемірства. По суті, маємо типово совєтське свято, хоч нібито й під новими гаслами та прапорами. Совєтскість тут, зрозуміло, не в гаслах і прапорах, а в невідповідності форми змістові, у беззмістовності, в перетворенні сакрального ритуалу в пусту, хоч, можливо, й забавну формальність. Усе це схоже на богослужіння в храмі без віруючих, де головним атеїстом є сам священик, і де паства з нетерпінням чекає кінця безглуздого дійства й роздачі дармового пива.

Відчуття фальшу й несправжности поглиблюється плутаністю подібних послань української влади, їхньою курйозною непослідовністю, котру дехто вважає свідомим виявом політичних хитрощів, специфічною формою українського мак'явелізму, а дехто–неусвідомленим відбиттям безсилля, безхарактерности, бездумности, безпринципности, безвідповідальности. З одного боку, ця влада святкує День незалежности, з іншого–не робить нічого, щоб скасувати ганебне совєтське свято „Октябрської революції"; з одного боку–встановлює 6-го грудня День українських збройних сил, з іншого–продовжує святкувати День совєтської армії (тільки вже під новою назвою–День оборонців вітчизни) 23-го лютого; з одного боку–встановлює День військово-морських сил України, а з іншого–святкує у Севастополі (на чолі з Президентом) не цей день, а День військово-морських сил Росії, спільно з чільним реваншистом і українофобом Юрієм Лужковим; з одного боку–говорить зворушливі слова на День злуки УНР і ЗУНР (щоправда лише для вух західних українців), а з іншого–видає указ про святкування 60-ліття „Золотого Вересня", себто так званого „визволення" Західної України більшовиками в 1939-му (з таким самим успіхом, а головне, політичною тактовністю можна було б святкувати й „визволення" Києва німецькими фашистами в 1941-му).

Відповідна плутанина витворюється (чи, властиво, зберігається–ще з совєтських часів) і в головах українських обивателів. З одного боку, як показують недавні соціологічні опитування, проведені Інститутом соціяльної та політичної психології АПН, 61%

опитаних ствердно відповів на запитання: „Хоча на шляху нашої державности багато перешкод, я все одно вважаю: Україна має бути незалежною" (лише 15% не згодні з цим твердженням, і ще 24% не можуть відповісти однозначно). У принципі, ці результати не надто відрізняються від результатів першогрудневого референдуму 1991-го року, коли незалежність підтримали 90% учасників (враховуючи, що 20% не брало участи в голосуванні, незалежність реально підтримало 70% дорослих громадян України).

Але з іншого боку, за даними того ж таки Інституту, 36% опитаних відповідають ствердно на запитання, сформульоване дещо іншим чином: „Необхідно якнайшвидше провести референдум і відновити союз братніх радянських народів". Не погоджуються з цим твердженням лише 37%, не визначилося–27%. Просте порівняння цих двох опитувань, проведених тими самими вченими серед тих самих людей, показує, що прихильників відновлення СССР (36%) в Україні у два з половиною рази більше, ніж рішучих противників української незалежности (15%) і навпаки–противників СССР майже удвічі менше, ніж прихильників незалежности. Простіше кажучи, далеко не кожен прихильник „Союзу" є противником української незалежности й навпаки–не кожен прихильник незалежности є автоматично противником „Союзу". Виявляється, в шизофренічній свідомості багатьох громадян ідея незалежности України й ідея „відновленого" Союзу можуть мирно співіснувати!..

Безумовно, всяка державна еліта мусить рахуватися з особливостями такої роздвоєної, совєтизованої свідомости своїх громадян. Але на те вона й еліта, щоб бути освіченішою від пересічних громадян, компетентнішою та далекогляднішою. Вона мусить впливати на цю свідомість у бік її поступового прояснення й зцілення. Українська ж еліта натомість, як показують вісім років її правління, не лише не намагається якось структурувати політичне мислення й поведінку своїх співвітчизників, а й докладає усіх зусиль, щоб спантеличити, заплутати й мітологізувати їхню свідомість ще дужче.

Схоже, саме на цій амбівалентності розгубленого „совка" побудувала свою стратегію суспільного виживання правляча ось уже вісім літ посткомуністична номенклятура. У принципі, як показує досвід багатьох країн „третього світу", маніпулювати таким населенням можна доволі довго, консервуючи його політичне невігластво, підживлюючи різноманітні фобії й зміцнюючи стереотипи. Особливо–якщо прибрати до рук радіо й телебачення та позницувати всі опозиційні газети. Але доля таких країн, як ми знаємо, є сумною. А нерідко сумною виявляється й доля правлячих там режимів.

Христос Родився!

Веселих Свят Різдва Христового та щасливого Нового Року

Головній Управі Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА,
Крайовим Управам і Станицям, Братству „Броди-Лев",
редакції і адміністрації „Вістей комбатанта",
всім дивізійникам та їх родинам,
комбатантам усіх українських збройних формацій
та всій українській спільноті

бажає

БРАТСТВО КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА в ЗСА
Станиця у Філядельфії, Па.

Христос Родився!

Веселих Свят Різдва Христового та щасливого Нового Року

приятелям, знайомим
і всій дивізійній братії

бажає

Іванна МАЗУРОК з родиною

Філядельфія, Па., ЗСА

У ПЕРШУ РІЧНИЦЮ СМЕРТИ ПОБРАТИМА ОЛЕГА ЛИСЯКА

18-го серпня 1998 року після довгої і важкої недуги на 86-му році життя відійшов у вічність член Братства кол. вояків 1-ої Української Дивізії УНА у Філядельфії–магістер права у цивільному житі, а в Дивізії–воєнний звітодавець–Олег Лисяк.

Олег Лисяк був родовитий львів'янин, що можна було пізнати по його „балаку" й темпераменті, хоч він довше жив у Філядельфії, ніж у Львові. І мало хто, якщо взагалі, писав про Львів з таким знанням і сантиментом, як Олег Лисяк. Ніхто, мабуть, не створив картини жінки зі Львова, як Олег Лисяк в його поезіях „Львівська міщанка" і „Лист зі Львова"! Не диво, що „Міщанку" деклямували на двох континентах світу українські акторки.

Побратим Олег був провідним членом Організації Українських Націоналістів. З вибухом німецько-совєтської війни в 1941 р. Олег Лисяк був членом Похідних Груп ОУН на Схід.У 1943 р. вступив до Дивізії „Галичина", де був воєнним звітодавцем до кінця війни, тому не дивно, що про все це так багато написав.

Олег Лисяк був журналістом, редактором, письменником (новелі, повісті, скетчі, музичні комедії)–популярна у Філядельфії фігура. Почав писати у Дивізії воєнні звідомлення, але згодом написав багато статтей.Після війни працював у Мюнхені в редакції газети „Українська Трибуна"–у 1946-1948 рр. та „Український Самостійник"–у 1950-1952 рр. Був редактором „Вістей"–журналу Братства кол. вояків 1-ої УД УНА (1950-1952).

В Америці поселився у Філядельфії в 1953 р. і працював у газеті „Америка"(1953-1957), писав також статті й фейлетони до інших періодичних видань. В п'ятдесятих роках О. Лисяк, на пропозицію редакторки органу Союзу Українок Америки Лідії Бурачинської, „ужіночився" і два роки писав фейлетони як жінка п. з. „Салатка Рути" в журналі „Наше Життя". Писав для радіогодини (В. Блавацький, Юрій Лаврівський), скетчі для ревій і цілі ревії, музичні комедії для „Театру у п'ятницю" („Найкращі хлопці з Дивізії", „О пів до другої години"), перекладав п'єси для театру В. Блавацького.

Написав дві книжки: „За стрілецький звичай" (1953) і „Люди такі, як ми" (1960). Був редактором збірника статтей про Дивізію „Галичина"–„Броди" 1951 р., видав збірку статтей, оповідань, нарисів і репортажів п. н. „Відламки Шибки у вікні" 1996 р. Дуже різнородна тематика, а вирізняється особливо все написане на тему Дивізії і цю тематику треба відзначити.

Як відомо, що побратим Олег був плаваком, гокеїстом, тенісистом, лещатарем–взагалі всебічним спортовцем і також знаменитим спортовим журналістом.

Коли іде про письменницьке ідейне обличчя Олега Лисяка, то можна сказати, що він був націоналіст. І хоч він не писав про свій і своїх персонажів націоналізм, він і вони ним жили–це їхнє Вірую. Вони не афішуються із своїм почуванням. Це в них органічне і природне. Вони знають хто їх ворог. Вони бачать його, розрізняють його, бояться його, але затиснувши міцно рушницю в руках, мовчки йдуть проти нього. Чи це буде в кітлі під Бродами, чи в лісі Білогорщі і Карпат. І коли побр. Олег писав про людей таких, то писав про тих, що тепер живуть і тих, що вмерли, виконуючи цей обов'язок, як щось звичайне і натурально просте.

Ярослав КОЛОДІЙ

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ
Київ

ЩО ЗАЛЕЖИТЬ ТЕПЕР ВІД НАС?
Нотатки після президентських виборів

(Спеціяльно для „Вістей Комбатанта")

Розповідь про президентські вибори в Україні можна було б почати з такої курйозної подробиці. Коли скінчився перший тур, у якому взяли старт тринадцять пошуковців президентського звання, і коли стало відомо, яка цифра в активі кожного претендента, у штабі голови Народного руху Юрія Костенка, який набрав трохи більше за 2% голосів виборців, спалахнули справжні урочистості–переможено голову другого Народного руху Геннадія Удовенка, котрий здобув трохи більше одного відсотка голосів. Говорячи про цей сюжет, важко втриматися від сарказму. Мимоволі складається враження, що лідери двох Рухів боролися не за перемогу на виборах, а за перемогу один над одним, аби нарешті визначитися, хто має офіційно представляти другу за величиною (колись!) і другу за кількістю здобутих в електорату на виборах до парляменту голосів (було колись!) партію в Україні.

На початок президентських виборів у середовищі, яке гордо пойменовує себе націонал-демократами, в самому розпалі була громадянська війна всіх з усіма. Всі повторювали, як магічне заклинання, гасла об'єднуватися, і ніхто не об'єднувався, всі керівники партій прагнули перших (і тільки перших!) ролей на політичній арені. Ніхто не заперечував, аби інші приєднувалися до нього, але не він до когось.

Незважаючи на запальні та амбітні промови Костенка, Удовенка, Онопенка, Кононова, Кармазіна, Ржавського, мало хто сприймав їх серйозно. Майже всі їх бачили в сумних ролях статистів. Ні за яких розкладок навіть найоптимістичніші з прихильників їх не брали до уваги. Але всі статисти з головою пірнули у вир для того, щоб знайти там свою політичну смерть, оскільки жодного з них після цього фарсу не можна сприймати без іронічного сміху.

„Війна рейтингів" і прогнози перед виборами мали три варіянти фінішу цієї епопеї. Перший: переможе діючий президент Леонід Кучма. Другий: до влади прийдуть ліві(або Симоненко, або Вітренко, або Мороз). Третій: переможець вийде із „канівської четвірки", і ним буде Марчук.

„Канівська четвірка" (Є. Марчук, О. Мороз, О. Ткаченко й В. Олійник) попервах цікаво інтриґувала: „Ми назвемо єдиного–неодмінно узгодженого всіма–кандидата, який переможе вже в першому турі..."). „Тільки вчотирьох можна протистояти тотальному кучмівському пресові на кандидатів у президенти, поодинці ніхто проти нього не вистоїть..." „Ми зруйнували російський сюжет виборів, коли суспільство поляризувалося: або діючий президент, або комуніст..."

Здається, в подібних твердженнях „канівська четвірка" майже щоразу мала резон. Ця несподівана структура переінакшила весь сценарій команди Леоніда Кучми, змусивши тут перебудуватися буквально на ходу. Елемент додаткової інтриґи вносило й те, що не було відомо, хто з четвірки (можна було виключити лише Олійника) протистоятиме Леонідові Кучмі. Це відчутно денервувало команду діючого президента, яка „відкривала вогонь" то по Морозові, то по Ткаченкові, виставляючи на очі електорату почергово компромат на кожного з них. Версія „канівської четвірки" була ефективна й переконлива: ми не маємо спільної політичної платформи, кожен із нас–самодостатній політик, але ми хочемо показати й Україні, і всьому світові приклад конструктивного консенсусу й співпраці в ім'я держави людей різних політичних поглядів, які відчувають свою відповідальність і ролю у процесі творення в Україні цивілізованого демократичного суспільства.

Саме тоді, на першому етапі „канівська четвірка" мала в державі найвищий рейтинґ. У неї повірили багато. На одному зі своїх виступів Марчук говорив: кожен із них (Марчук, Ткаченко, Мороз) вірить, що тією єдиною, всіма узгодженою кандидатурою, буде саме він. Така ж віра зігрівала і їхніх прихильників.

Але далі в „четвірці" почалася історія віроломства й зрадництва. Тільки-но встигли оголосити, що єдиним кандидатом в „четвірці" висувають Марчука, як за кілька годин потому амбітний Мороз заявив: я йду на вибори також, бо лівий електорат навряд чи підтримає Марчука, отож, я відтягну від Кучми лівих виборців (Мороз ніби забув, що „ліві крайні" Вітренко й Симоненко заберуть в окресленому ним секторі майже все, що можна забрати).

Ткаченко, який патетично присягався про свою цілковиту підтримку Марчука, несподівано заявив: я закликаю всіх виборців підтримати Петра Симоненка. На запитання журналістів про причини такої несподіваности відповів: Мороз зламав слово, тому він, Ткаченко, не почуває в собі необхідности дотримуватися своїх

обіцянок. Це була друга зрада в „четвірці". Третьою стала зрада черкаського мера Олійника. Здобуваючи попервах сяку-таку популярність, він натхненно експлуатував патріотичні гасла й послідовно підкрес-лював свою приналежність до табору націонал-демократів. Але тут Олійник раптом оголосив, що він теж закликає всіх підтриму-вати лідера комуністів Петра Симоненка. Марчук лишився зрад-женим і покинутим. Тепер на його адресу звідусюди лунали звину-вачення. Ліві докоряли, що не пішов із ними. Праві допитувалися, як він міг зв'язатися з такою компанією, як зрадливий Мороз, одіозний Ткаченко й замаскований червоний Олійник. Одне слово, аж ніяк не пристойне товариство для такої людини, яку багато хто бачив у майбутньому президентом зі здоровими політичними амбі-ціями і справді державницькими гаслами. Як відомо, не судять трі-юмфаторів, а тих, хто не переміг, завжди звинувачують. Часто–в тому, що могло принести перемогу.

Вже ні для кого не було дивиною те, що Марчук не вийшов у фінал–його результат лише–п'ятий. Другим після Кучми, як і пророкувала його команда, став Симоненко–найзручніший для президента суперник, оскільки все наше суспільство тепер мало голосувати не так за Кучму, як проти Симоненка. Хоч і як стверджують ліві про те, що більшість в Україні мріє жити в „світлому вчора", однак кількість таких людей недостатня для того, аби вони своїми голосами на виборах привели комуністичного лідера в президенти. Тому, довідавшися, що суперником Леоніда Кучми в другому турі виборів буде, як і плянувалося, саме Симоненко, виборчий штаб Кучми зітхнув з полегшенням: там не перебільшували популярности головного комуніста на загальноукраїнському терені.

Голоси Мороза та Вітренко, які матиме в другому турі Симоненко, не піднесуть його вище за ті, які набере Кучма. До того ж прогнозувалося, що не всі симпатики Вітренко побіжать голосувати за Симоненка, оскільки не всі з-поміж них знали, що вона–голова проґресивної соціялістичної партії, та й доктрина цієї партії часто була далека й незрозуміла. Зате близькою їм була сама Вітренко–лідер майже харизматичний. Багатьом імпонувало, що Вітренко з однаковим азартом і гнівом розвінчує і Кучму, й Симоненка, й Мороза, й націонал-демократів. Одне слово, вона мала свого–часто справді специфічного–виборця. І незрідка цей виборець у другому турі голосував не за Симоненка, а за Кучму (за результатами виборів, до речі, її рідна Сумщина проголосувала саме за діючого президента), оскільки він був за Вітренко, але проти комуністів. Це та-

ДИРЕКЦІЯ
Українського Народного Дому
в Нью-Йорку

усім Уділовцям, Установам і Організаціям,
які мають у УНДомі свої постійні домівки,
всім, що користуються із заль УНДому і всій
Українській Громаді Нью-Йорку

бажає

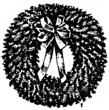
ВЕСЕЛИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО
І ВСЬОГО ДОБРОГО В НОВОМУ РОЦІ.

140-142 Second Avenue, New York, N.Y.

(212) 529-6287

З РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ

вітаємо щиро
всіх наших Членів
та Прихильників

бажаємо їм

Веселих Свят Різдва Христового
та щасливого Нового Року!

та дякуємо їм за кожночасову підтримку.

Президія
Української Американської
Координаційної Ради

кож характерні реалії наших виборів.

Євген Марчук перед другим туром виступив із відозвою до тих, хто голосував за нього, а також і до тих, хто голосував проти. Він закликав усіх проявити громадянську й політичну зрілість і не допустити перемоги Симоненка. А від демократів Костенка й Ононенка, від Габора й Кармазіна, які повсюдно підкреслювали, що вони голос і плоть українського народу, такого заклику не було. Габор і Кармазін звернулися до виборців з проханням голосувати за Симоненка. А Костенко й Опоненко радили всім або не йти на вибори взагалі, або ж голосувати проти обох претендентів. Будемо, мовляв, чисті перед своєю совістю, бо не ми обрали того, хто стане президентом.

Як відомо, політик–це реаліст, це той, хто володіє мистецтвом можливого, здатен іти на компроміс для того, щоб мати певний результат. Україні, всім нам був потрібен у ситуації виборів той результат, який не дасть змоги лідерові комуністів здобути президенство. Наші амбітні демократи ніяк не хотіли враховувати того факту, що лівий електорат (набагато дисциплінованіший і краще організованіший за правий) дружно прийде на вибори й проголосує за Симоненка й, оскільки для перемоги треба набрати звичайну більшість, то на результат виборів передовсім вплинуть ті, хто їх бойкотував і голосував проти обох кандидатів. А таких виявилось 922 тисячі виборців. Решта ж електорату продемонстрували, що вони просто розумніші за тих, хто претендує на ролю провідників національно-демократичного табору й навіть замахнулася на ролю президента держави. Характерно, що виборці Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської областей, які п'ять років тому дали Л. Кучмі 3-4% голосів (нині вони віддали стільки Симоненкові), нині проголосували за Кучму в кількості (90-92%). Коментарі тут, як мовиться, зайві.

Результати голосування показали, що в Україні є області (Миколаївська, Запорізька, Херсонська, Луганська, Кіровоградська, Черкаська, Чернігівська, Полтавська, Вінницька й автономна республіка Крим), які мають комуністичні симпатії й надії, вони проголосували за Симоненка. Звичайно, треба розуміти, що чимало з тих людей голосували передовсім проти бідности й корупції, які стали особливо помітними в нашому суспільстві за останні п'ять років. Отож, комуністи взяли максимум своїх голосів, гадається, навіть більше, аніж вони мають симпатиків. Як і прогнозувала президентська команда, ліві в Україні не можуть розраховувати на більш, аніж 35-37%. Точність „влучання" прогнози (Симоненко на-

брав 37%) дає підстави вірити, що в оточенні Кучми є люди з реалістичним баченням і мисленням, які матимуть важливий вплив на подальшу політику президента.

Напередодні виборів Л. Кучма заявляв: якщо я стану знову президентом, то я буду вже іншим, я не запобігатиму ні перед якою політичною силою в суспільстві, бо мені не треба буде дбати про те, аби мене обрали на новий строк. Це було не тільки прихованою передвиборчою агітацією за себе, а й (дуже хочеться в те повірити) своєрідною присягою. Набравши понад 56% голосів, сьогоднішній президент може відчувати серйозну підтримку народу, який проголосував тим за державу й проти комуністичного вчора. Отже, навіть ця подробиця може підказати йому, як діяти на чолі держави. Звичайно ж, не можна не брати до уваги середовища президента, в якому є чимало людей, в яких важко запідозріти національний сантимент чи бездоганну репутацію. Але це середовище можна змінити (можливо, поява Марчука на посту секретаря Ради безпеки й національної оборони–початок тих змін). У кожному разі незаперечним є те, що оточення президента значною мірою залежить від сили й згуртованости націонал-демократичного табору. Якщо він буде таким, як сьогодні, то з ним у державі ніхто не рахуватиметься і його представників ми не побачимо в жодній із тих структур, від яких залежить внутрішня й зовнішня політика держави.

Отже, все знову впирається в необхідність згуртуватися й стати в суспільстві тією силою, з якою рахуються.

Зробити це, судячи з негативного досвіду наших демократів, нелегко.

Але хто скаже, що–неможливо?!

ХРИСТОС РОДИВСЯ!

Веселих Свят Різдва Христового
та щасливого Нового Року

Всім нашим передплатникам, авторам, дописувачам, Головним Управам і Членству Комбатантських Організацій

бажають

РЕДАКЦІЯ і АДМІНІСТРАЦІЯ „ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА"

Володимир МОЛОДЕЦЬКИЙ

СТАРШИНА ЯК КОМАНДИР І ЛІДЕР

В часі 2-ої світової війни канадські військові частини проходили вишкіл у Великій Британії. Один канадський старшина розповів мені таку історію.

Одного разу маршал Монґомері відвідав старшинський клюб одної канадської дивізії. Командири полків у розмові з ним з ентузіязмом розповідали йому про їхній успіх у вишколі своїх полків. Знайшовся, одначе, один командир полку, який сказав, що його полк не робить жодного проґресу, і він лякається думки йти з тим полком на фронт. І додав:

–Немає сумніву, що я отримав найґірший полк у канадській армії.

Маршал Монґомері відповів йому без надуми:

–Помиляєтеся, полковнику! Намає добрих або поганих полків. Є тільки добрі або погані командири полків.

Ця історія виразно ілюструє той факт, що командир і його вміння або брак вміння у вишколі не тільки полків чи інших формацій, але також у вишколі й „вихованні" підлеглих йому командирів, грає важливу ролю. Добрий командир мусить бути лідером. Лідер не тільки командує, він мусить впливати на підлеглих йому людей, впоюючи в них цілеспрямованість, напрям і мотивацію з метою осягнення мети й удосконалення частини під його командуванням.

Впливати на людей–значить заставляти людей робити те, що ви хочете щоб вони робили, але не під прумусом, а через розуміння мети і через ваш персональний примір. Впливати на інших–це вміння зближувати опінії, думки й поведінку інших до своїх власних, при помочі переконування власною позитивною та бажаною в інших, поведінкою. При помочі вмілого впливання на інших, впоюється у підлеглих бажаний у кожній військовій формації так званий „espirit de corps".

Зрозуміння мети дає людям мотив змагати до осягнення мети. Мотивація дає підлеглим бажання зробити все, що тільки можливо, для осягнення поставленої мети, а це, в свою чергу, спонукує підвладних лідерові старшин чи підстаршин до їх власної ініціятиви.

В канадській армії казалося, що добрий лідер мусить мати відва-

гу мріяти, вміння організувати і силу здійснювати свої пляни. (Must have courage to dream, ability to organize and strength to execute). Постає питання: де можна такого лідера знайти? Чи треба шукати за кимсь, хто має вроджений талант провідництва, чи можна цей талант виплекати? Вроджений талант, безумовно, помагає, але не всі його мають і треба над тим попрацювати, щоб той талант розвинути.

Наука історії воєн і воєнної теорії може дати професійному військовику багато ідей для вироблення власного інстинкту провідництва, як також помогти йому виховати нових молодих лідерів, які покищо є підлеглими йому.

У вихованні військового лідера можна розпізнати три фази, так би мовити, вишколу: 1) Формальне навчання на різноманітних курсах. 2) Оперативні завдання. 3) Самонавчання.

Ті старшини, які бажають розвиватися професійно й вдосконалити свої провідницькі навички, повинні постійно студіювати і вчитися, шукати нагод уводити на практиці це, чого навчились у теорії, і понад усе, повинні бути готові прислуховуватися до позитивної критики не тільки своїх зверхників, але також своїх підлеглих. Прислуховуватися до позитивної критики є дуже важливою частиною науки провідництва. Лідери можуть набути дуже важливе розуміння проблем вояків, прислуховуючися до їх коментарів, аспірацій чи невдоволень. Розуміючи проблеми своїх вояків, старшина може вдосконалити своє вміння мотивувати їх і краще з ними спілкуватися. Відгук на акції командира є для нього критичним елементом підготовки до провідництва. Перегляд і аналіза свого власного поступовання у відношенні до вояків і вишкільних завдань є дуже важливим елементом самонавчання. Одначе, старшина не може об'єктивно оцінювати ефективність своїх власних рішень. Він повинен звертати увагу на це, що інші, зокрема підлеглі йому вояки, про нього і його дії думають, а тоді старатися знайти „золоту середину" поміж власними поглядами про себе, а поглядами своїх підлеглих.

Формальне навчання дає курсантам нагоду набути теоретичні знання, потрібні у виконуванні їх обов'язків. У тому періоді вони вчаться теорії і доктрини провідництва, набувають навички через відогравання ролі, практичні вправи і комп'ютерні симуляції.

Для старшини є добре вибрати собі ідеал полководця, якого він хотів би наслідувати. Але не наслідувати його поведінку, а радше його філософію провідництва. Наприклір: старшина, який захопле-

ний генералом Патоном, зробив би помилку, наслідуючи Патона барвисті промови чи його не стандартний одяг. Але зрозуміння боєвої філософії генерала Патона, і що крилося за його нестандартною поведінкою, дало б дуже позитивні наслідки.

Друга фаза–оперативні завдання, є ключевою у набутті майстерности виконання обов'язків, пов'язаних з ролею лідерів. У тій фазі курсант застосовує набуті теоретичні знання у дійсних ситуаціях. Оперативні завдання витончують навички лідера, поширюють його знання і формують його професійний спосіб мислення.

Фаза самонавчання пронизує попередні фази і посуває кандидата вперед вище вимог формального навчання. Самонавчання, чи пак саморозвиток (self development), стає важливішим, чим вище піднімається лідер. З вищим військовим ступенем лідер отримує щораз більш унікальні завдання, і формальне навчання не завжди приготовляє його на всі непередбачені ситуації.

Старшина повинен мати відповідну освіту, досвід і уяву, щоб вести своїх вояків у складних ситуаціях і підготовити їх до виконання різноманітних завдань. Коли вояки бачать чесних і компетентних командирів, вони мають тенденцію їх наслідувати. Всі старшини, зокрема командири полків і батальйонів, не тільки мають притаманну їм потребу виховування підвладних їм лідерів, але також відповідають за їх проґрес у напрямку провідництва. Відповідальність командирів за боєву готовність і спроможність їх одиниць є нормально вистачаючою мотивацією для них, щоб підготовити молодших командирів до ролі провідництва. Боєва доктрина всіх армій уважає провідництво (leadership) головним елементом боєвої готовности та сили. Командири не можуть рахувати на випадкове розвинення провідницьких інстиктів у молодших командирів: вони зобов'язані плянувати розвиток провідницьких навичок у своїх підлеглих так, як плянують тактичні операції.

Кожний лідер повинен мати чітко вироблену філософію провідництва. Філософія провідництва–це раціональне розслідування істин і принципів існування, знання і поведінки. Персональна філософія провідництва є підставою для розв'язки всіх спірних питань, пов'язаних з провідництвом. Це в дійсності персональна інтерпретація лідером людської вдачі і поведінки. У свою філософію провідництва відносно кожний лідер повинен включувати його власні погляди наступних сімох принципів військової моралі.

Ось вони:

1) Лояльність–будь вірний конституції своєї держави, армії, вій-

ськовій формації, в якій служиш, своїм воякам.

2) Обов'язок–буть завжди готовий виконати наложені на тебе завдання

3) Пошана–поводись з іншими з пошаною до них.

4) Посвята–уважай потреби держави, армії, твоїх вояків, важливішими за свої.

5) Честь–поводися так, щоб армія могла бути гордою за тебе.

6) Чесність–твоє поступування повинно бути завжди леґальним і моральним.

7) Персональна відвага–завжди буть готовий глянути у вічі страху, небезпеці, противностям–фізичним і моральним.

Одним з аспектів філософії провідництва є вміння збалянсувати індивідуальні різниці між своїми підлеглими. Здаля ми всі виглядаємо однакові, зокрема в армії, де підкреслюється однорідність. Одначе, приглянувшись ближче, ми бачимо великі різниці між вояками. Вояки різного етнічного походження, різних релігійних традицій, безперечно різняться одні від одних філософією життя, але, все таки, можуть і повинні стати одноцільною основою армії. Але лідер мусить показати, що він розуміє ті різниці, респектує їх і мусить знайти спільний і об'єднуючий знаменник для всіх. Не зважаючи на це, що вищенаведені поняття є поширені у арміях західних держав, вони також можуть бути застосовані в будь-яких арміях світу, включно з українською.

Українським Збройним Силам в майбутньому потрібні лідери, які зможуть пристосуватись до раптових змін, які зможуть розв'язувати складні проблеми, котрі накопичуються перед кожним командиром, мусять вміти формувати патріотів української держави з вояків різного етнічного походження і різних релігійних вірувань.

РОЗШУК

Когута Романа Григоровича, народженого в 1920 році в Коломиї (його батько: Григорій, мати: Катерина), навчався у Львівському медінституті, вступив до Дивізії „Галичина", брав участь у боях під Бродами, розшукує дочка його сестри Марії–Леся, яка проживає у Німеччині.

Хто знає про долю Романа Когута, проситься писати до адвоката: Orest Debryckyi, Rumfordstrasse 21 a, 80469 München; Tel. (089) 291 213, Fax (089) 293 993, e-mail: rechtsanwalt@debryckyi.de; internet: www. debryckyi.de

Пам'ятні роковини

У 55-ту РІЧНИЦЮ БИТВИ ПІД БРОДАМИ

Коли нахмуряться широти,
І в небесах уродить грім,
Зітхне вояк, згадавши всоте,
громи на обрії своїм.

Згадає вишкіл, марші, коди,
Царя звірів на рукавах,
Свою Дивізію і Броди,
І побратима смерть в житах.

Микола Верес

У Другій Світовій війні весна 1943 року принесла катастрофу 6-ої Німецької Армії під Сталінґрадом і висадку союзних військ у Північній Африці. Втрата на фронтах війни послабила військову машину та людські резерви, тому можна було сподіватися, що німецький уряд змінить свою самовбивчу політику відносно східньоевропейських народів. Ситуація сприяла тим німецьким політикам, які бажали німецько-української співпраці. Воєнні події на початку 1943 року дозволяли сподіватися, що справа організації більшої української військової формації може стати актуальною. Так дозріла та набрала конкретних форм думка губернатора Галичини Вехтера створити при німецькій армії українські військові частини.

Після довгих переговорів між чиновниками й Українським Центральним Комітетом, декретом від 28-го квітня 1943 року було остаточно проголошено про створення Дивізії „Галичина". І хоч українській загал стояв неподільно на протинімецьких позиціях, активно підтримуючи визвольну боротьбу УПА, все ж таки, вважалося,

що потрібно створити військову формацію навіть і при німецькій стороні. Створення такої формації давало змогу перейти регулярний військовий вишкіл, а в майбутньому уможливлювало б новий, тим разом краще технічно підготований, Листопад. Такими ж поглядами керувалася й українська молодь, яка хотіла війська та пішла до Дивізії „Галичина". Вона всім серцем ненавиділа нового окупанта та й не вірила йому. Але ж, так само, не могла не використати нагоди, щоб взяти зброю в руки. Не цікавило її навіть те, хто ту зброю дає. Вона добре знала, проти кого та за що вона її спрямує. Неважливими були також і зовнішні відзнаки, уніформи, галицька чи яка там дивізія із назви. В серцях української молоді були тризуби, душа її була українська, перед нею стояла лише одна ціль–боротьба за Українську Державу. Чужа й осоружна їй думка вислуговуватися перед німцями чи взагалі перед будь-ким. Беручи зброю до рук, вони свято вірили, що стають на шлях змагань українського народу за незалежність.

Тоді як ОУН і УПА були речниками української політики та знаходили активну підтримку широких кіл українського народу, завданням Дивізії мало бути збільшення й удосконалення військового потенціялу. Дивізію було створено не як формально конкуренційну до УПА чи в противагу до неї. Її було створено в ім'я посилення визвольного фронту вишколеним вояком, в ім'я використання всіх легальних можливостей для скріплення національної революції, в цьому випадку, нагоди доброго сучасного вишколу.

Так розуміли Дивізію ті, що її підтримували. Так, а не інакше, розуміли її тисячі тих, що на заклик професора Володимира Кубійовича з рамени Українського Центрального Комітету пішли до неї.

Позиції на фронті під Бродами, які випали для Дивізії, були дуже невигідними, з багнистим і непригожим до оборони тереном. Немає вже й що говорити про перевагу ворога, бо в офензиву, ціллю якої було захоплення Західньої України, большевики кинули дві оперативні групи. Маючи величезну перевагу в людях і техніці і особливо тотальне панування в повітрі, большевики проломили фронт і оточили 13-ий армійський корпус під Бродами.

Після завзятих десятиденних боїв корпус був розгромлений. Українська Дивізія понесла великі втрати, бо ввійшла в бойову акцію, маючи одинадцять тисяч вояків, не повернулося до дивізії з-під Бродів майже сім тисяч. Скільки ж в дійсності загинуло, годі точно сказати, бо багато потрапило у полон, багато перейшло в УПА.

У статті „Дороговказ Волі", „Вісті" Б-ва Колишніх Вояків 1-ої

Української Дивізії (Мюнхен, липень 1951 року), св. п. поручник Любомир Ортинський казав:

„Ми пішли під Броди, щоб на визвольному шляху поставити ще один дороговказ, що веде до Волі. Там, у стіп Маркіянової Гори, принесли ми криваву жертву молодого українського покоління, що зроджене в бурі революції, виховане на традиціях Маківки, Крутів, Чортківської Офензиви та Львівських Бриґідок, зміст і ціль свого життя вбачало у здійсненні заповіту великого Коновальця: „Здобудеш Українську Державу, або згинеш в боротьбі за Неї".

Ми вірили та віримо, що тільки кров і тільки кров виведе нас з неволі. Ми щасливі, що могли скропити нею українські подільські лани та закарбувати на сторінках визвольного змагу українського народу ще одну дату чинної дії на полі бою. Ми ті, що творили цю дію, наші друзі, що там лягли, й ми, кому Боже Провидіння дозволило вирватися з оточення та жити, вважаємо Брідську битву ще одним випробуванням сил, ще одним етапом на шляху до Волі".

Доля не дала Дивізії довгих років існування як військової формації, не дала слави УСС-ів і щасливої хвилини побачити свою Батьківщину вільною та незалежною, але за час військових дій вона чесно виконала свій обов'язок і залишилася вірною визвольній ідеї.

Відзначаючи 55-ту річницю битви під Бродами, ми, яких Боже Провидіння зберегло як свідків змагань за незалежність України, схиляємо наші голови, вшановуючи пам'ять наших побратимів-стрільців і старшин Дивізії, котрі полягли героями в нерівних боях за високу ідею–Українську Державність.

Цей, так давно очікуваний День Воскресіння прийшов 24-го серпня 1991 року, коли наша Батьківщина стала незалежною.

Від тих, хто залишився жити, ми передаємо наш салют. Живіть духом волі та далі снуйте невмирущі мрії величі нашого народу.

Слава Вам, Борцям за Волю України!

Ярослав КОЛОДІЙ

* * *

Народ наш–мов дитя сліпе із роду,
Ніколи світу сонця не видав,
За ворогів іде в вогонь і воду,
Катам своїх поводирів віддав...

Леся Українка

Олег ГРИНІВ

ВСЕНАРОДНИЙ ЧИН ЯК ВОЛЯ ДО НЕЗАЛЕЖНОСТИ

(Листопадовий чин 1918 року)

Окупанти докладали чимало зусиль, щоби спотворити пам'ять про нашу державу на західноукраїнських землях, витравити її замовчуванням, репресіями, кривавими акціями. Випускники історичного факультету Львівського університету імені Івана Франка, як правило, нічого не знали про ЗУНР, хоч вивчали детально історію відновлення незалежних держав сусідніх народів. Відійти від офіційних штампів спробував у 1957 році львівський історик Олександр Карпенко. Реакція не забарилася–і вже в наступному році компартійна влада випустила брошуру відомого гейбисторика В. Маланчука. Аж на цілих 30 років про об'єктивне дослідження історії ЗУНР на українських землях не могло бути жодної мови.

Лише 80-річчя Західноукраїнської Народної Республіки вперше було відзначено на найвищому державному рівні. На урочистих зборах 1 листопада 1998 року доповідь виголосив Президент України Леонід Кучма. Тепер можна сказати, що всенародний чин української людности західного реґіону 1918-1919 років посів належне місце в історії. Стрижнем президентської доповіді була ідея, яку ще роком раніше висловив історик Степан Макарчук у книзі „Українська Республіка галичан. Нариси про ЗУНР" (Львів, 1997). Вчений писав, що „всенародний чин 1918-1919 рр. не був даремним", бо він збагатив національну свідомість народу ідеями держави, рідної землі, соборности, національного обов'язку і солідарности" (с. 3). Через п'ять з половиною столітть після втрати своєї державности галицькі українці заявили про свою волю до незалежности.

С. Макарчук підходить до аналізи історії ЗУНР на основі старанного вивчення архівних матеріялів, спогадів учасників і праць істориків у попередні десятиліття. Зіставлення різних поглядів українських і чужих вчених дозволило відтворити несфальшований образ тодішніх подій. Вчений шукає джерел волелюбного духу і чину галицьких українців. Відштовхнувшись від права націй на самовизначення, він пояснює:„Демократичні підстави реалізації цього права творили, зокрема, такі умови: народ проживає на своїй історичній батьківщині, є корінним на території, де хоче самовизначитися і побудувати свою державу; народ на цій території (історичній ба-

тьківщині) становить більшість населення або ж, принаймні, становить більшість у сільській місцевості чи відносну більшість взагалі; еліта нації виробила ідею самовизначення і створення самостійної держави, соборности країни і народу; ідея незалежности захопила широкі верстви народу, стала для них зрозумілою і рідною" (с. 12).

Зрозуміло, що історична правда про найдавніше і безперервне проживання українців на території Галичини суперечила польським зазіханням на наші землі. Робилися спроби довести польський національний характер Галичини, хоч в ній на початку XX століття проживало більше 63 відсотків українців (греко-католиків). Ще в 1848 році галицька еліта починала вимагати національної автономії для українських земель в австрійській монархії. А на межі століть у Галичині визріла ідея соборности українських земель у самостійній державі. Майже одночасно ідею незалежности висунув харківський правник Микола Міхновський. Отже, українська політична думка на роз'єднаних землях розвивалася в одному руслі.

Окрім волі до незалежности, були доконечні збройні сили. Задовго до Першої світової війни українські провідники в Галичині приділяли значну увагу не лише національно-патріотичному вихованню української молоді, а також і її військовому вишколу. Діяло майже 900 осередків „Сокола" і 100–„Січей", зародився національний скавтінґ під назвою „Пласт". Перед війною чітко простежується тенденція об'єднання різних формувань. У 1913 році виникло товариство Українських січових стрільців. Як наслідок вже в перші дні війни галицькі українці могли послати на фронт не менше 10 тисяч стрільців.

З вибухом війни українське політичне керівництво дотримувалося стратегії, яка орієнтувалася на держави Центрального бльоку. Створено леґіон Українських січових стрільців. До нього зачислили 2 тисячі вояків, хоч добровольців налічувалося 6 тисяч осіб (за іншими даними, навіть 28 тисяч). Проте австрійська влада не мала наміру формувати сильне українське військове з'єднання. Вона підтримувала поляків, а вимоги українців іґнорувала, посилювала репресії, звинувачуючи українців у поразках на російському фронті.

Після створення Української Центральної ради в Києві на західноукраїнських землях посилилися прагнення до з'єднання з Великою Україною. Безумовно, в нових умовах процісарські ілюзії втратили під собою ґрунт, але галицькі провідники не могли позбутися їх остаточно. С. Макарчук пояснює: „До кінця і у всьому довірливе ставлення діячів Української Національної Ради до старої Австрії, мабуть, можна пояснити двома обставинами: особливістю

політичної школи західноукраїнських діячів, сформованої в умовах поваги до права і його букви, а також відсутністю в розпорядженні Української Національної Ради реальної військово-політичної структури, здатної взяти владу силовими методами" (с. 45). Вчений доходить висновку, що Українська Національна Рада не знала про військово-організаційну роботу Центрального Військового Комітету, який ставив за мету створити „тайну військову силу".

Воля українських вояків мала вирішальне значення. Напередодні славного Листопадового чину сотник Дмитро Вітошинський виголосив сакральні слова: „Наша честь вимагає, щоби ми перші взяли владу в краю, хоч би навіть прийшлося зараз її втратити". Попри надмірний революційний патос цих слів, сталося диво: сценарій військового і політичного перевороту вдався блискуче. Вранці 1 листопада 1918 року на вежі львівської ратуші замайорів український синьожовтий прапор. Відозва Української національної Ради до галицької людности сповістила: „З нинішнім днем Українська Національна Рада обняла власть в столичнім місті Львові і на цілій території Української Держави". Українська влада запанувала і в північній частині Буковини. Прагнення до єдности з братами Галичини та Буковини виявили українці Закарпаття. „Стрімке поширення української влади в Галичині яскраво демонструвало той факт, що українська національна революція в краї визріла, а деклярована в її ході Українська держава була природним продуктом суспільного розвитку. Завдання полягало в тому, щоб вберегти її" (с. 57). Такої думки доходить вчений на основі всебічного і ґрунтовного вивчення тодішніх подій.

5 листопада 1918 року Українська Національна Рада обнародувала основні пункти своєї соціяльної програми: „Український народе! У створеній тобою державі не буде поневолення нації нацією і не сміє бути панування багатших та економічно сильніших над біднішими і економічно слабшими. В Українській державі всі горожани без різниці мови, віри, роду, стану чи полу будуть справді рівні перед законом, а наскрізь демократичний лад, оснований на загальнім, рівнім, безпосереднім, тайнім і пропорціональнім виборчім праві, від громади починаючи і на державі кінчаючи, забезпечить верховний голос... Хлібороб і робітник будуть основою і керманичами держави. Український парлямент, що вибереться і збереться зараз як тільки край вспокоїться, проведе справедливу земельну реформу, силою котрої земля великих дібр перейде у власність малоземельних і безземельних... Робітниче законодавство забезпечить робітникам 8-годинний робочий день, дасть безпеку на старість і нездібність до праці і взагалі повну охорону праці". Такі про-

грамові засади переконували, що ЗУНР має стати в майбутньому соціяльною і демократичною державою, цебто на кшалт нинішніх західних держав.

Проаналізувавши діяльність Української Національної Ради, С. Макарчук змушений констатувати, що вона більше тижня „не робила реальних кроків, спрямованих на забезпечення щоденного керівництва державним життям, а тільки проголошувала лозунґи" (с. 60). Тільки 9 листопада 1918 року сформований тимчасовий уряд, проголошено республіканську форму правління, хоч у Києві тоді існував гетьманат, і встановлена офіційна назва держави–Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР). На другий день Українська Національна Рада порушила питання про З'єднання з Українською державою. 13 листопада схвалена тимчасова конституція під назвою „Тимчасовий Основний Закон про державну самостійність українських земель бувшої Австро-Угорської монархії", за яким ЗУНР належали землі колишніх коронних країв Ґаличини з Володимирією та Буковини, а також угорських комітетів з українською людністю.

Акт Злуки ЗУНР і УНР мав надзвичайно велике моральне і політичне значення. Він виражав прагнення роз'єднаного українського народу до соборности. Та не слід недооцінювати його практичного значення. Симон Петлюра зазначав: „Я хотів би, щоб якнайбільше вашого елементу перейшло на нашу сторону. У ваших старшин більше дисципліни в роботі і почуття обов'язку. Треба, щоби військові інституції були пересякнуті націоналістичним духом...". Така оцінка галицького війська. Але найголовніше в тому, що без Акту Злуки важко уявити нинішню Українську державу.

Національному державотворенню на західноукраїнських землях перешкодила війна. Польські політики навіть не сумнівалися в історичному праві їх держави на Східну Ґаличину і Львів. А Польща була в набагато ліпшому становищі, ніж ЗУНР. Насамперед зпоміж поляків вийшло значно більше військових старшин, особливо вищої ранґи. Як вказує С. Макарчук, на кожну тисячу офіцерів австро-угорської армії припадало 27 поляків і 3 українці (с. 78). Окрім того, польська держава мала більше людської сили і спиралася на реальну допомогу Антанти. Не треба забувати й того, що поляки мали потужну заможну соціяльну верству.

Українці змушені були обороняти Львів вже від полудня 1 листопада 1918 року, коли польські бойовики нав'язали бої у південнозахідній частині міста. „Сучасники тих подій,–пише історик,–зазначали небувале піднесення національної свідомости людей. Незважаючи на воєнну виснаженість краю, галицька провінція не раз на-

Веселих Свят

Різдва Христового

та

щасливого Нового Року

бажає

Петро Ярема

Lois J. Nigro – director

Родина Дмитрик

Funeral Home

129 East 7th Street – New York, N.Y. 10009

Phone: (212) 674-2568

МОДЕРНІ ОХОЛОДЖУВАНІ КАПЛИЦІ

вдивовиж згуртовано відгукнулася на заклики політичних провідників іти в українське військо, забезпечувати власну державу хлібом, бути законослухняними громадянами молодої ЗУНР (с. 104). Українці розуміли загрозу для їх держави і йшли до війська.

На достовірному архівному матеріялі і критично переосмислених спогадах безпосередніх учасників тодішніх боїв С. Макарчук досліджує боротьбу українського війська проти польських нападників. Наприкінці лютого 1919 року в його лавах налічувалося 50-60 тисяч вояків, а всього через УГА перейшло близько 150 тисяч осіб.

Антанта відверто підтримувала Польщу. Французький генерал Бартелемі, який очолював антантівську місію, наперекір очевидним фактам заявляв, що українські селяни „не домагаються незалежної держави... говорять однаково по-польськи, як і по-руськи, але їх підбурюють сини панів, студенти і жиди, які є на чолі руху. Край руський не є здатний до того, щоб стати державою. Єдині освічені верстви, поза вищезгаданими, є поляки, що налічували один мільйон".

С. Макарчук не погоджується з думкою, яка запанувала в історії. За нею виходить, що „Антанта вбачала в Польщі надійнішу антибільшовицьку силу, ніж у „збільшовиченій" ЗУНР (с. 123). Вчений наголошує на тому, що Франція хотіла мати в Польщі противагу Німеччині. Звідси–французька підтримка поляків у боротьбі проти українців. Такий висновок підтверджують архівні матеріяли, які зафіксували слова Бартелемі, які він проголосив 3 березня 1919 року.

Протиукраїнська позиція антантівської місії на чолі з Бартелемі викликала обурення серед українців. У наказі Начальної Команди Галицької армії зазначалося, що „своїм рішенням місія Антанти потоптала принцип самовизначення народів і стала на стороні польського імперіялізму. Сим рішенням місія посіяла в нашім народі недовір'я до Антанти і до тих високих принципів справедливости, які Антанта проголосила. Ми примушені воювати з поляками в обороні нашої землі".

У першій декаді березня 1919 року українські війська здобули значних успіхів. Однак Польща змогла кинути додаткові сили, які, за твердженням Ю. Пілсудського, налічували 50 тисяч вояків. Отже, ЗУНР змушена була протистояти польським військам, які трактувалися тепер як частина військ Антанти. Сподіватися на допомогу від УНР було марно, бо вона знекровлювалася у війні проти більшовицької Росії, несучи основний тягар боротьби проти червоної навали на Захід.

Як не дивно, тодішня Европа сприймала українців як „больше-

виків другої категорії". Про якусь підтримку наших національно-визвольних змагань не могло бути мови. „Але,-пише С. Макарчук,-і рішуча підтримка Польщі Антантою, мабуть, ще не вичерпувала всієї смертельної небезпеки для ЗУНР. Не менша загроза для молодої української державності випливала з господарської розрухи, голоду, пошесних хвороб, породжених наслідками багаторічної війни, з загострення соціяльної кризи, що підігрівалася більшовицькою, анархістською иа польською імперіялістичною пропаґандою"(с. 130-131). Звичайно, такої загрози не було би, якби всі близькі сусіди і великі держави зацікавилися існуванням ЗУНР як незалежної держави.

Зі сторінок книги випливає катастрофічна картина. Вчений зазначає, що західноукраїнські землі як терен запеклих бойових дій російських і австро-угорських військ нагадували руїну. Виселене з прифронтових зон українське населення поповнювало число жебраків, ставало джерелом хворіб і загрожувало соціяльним вибухом. За роки Першої світової війни Українська Галичина втратила в бойових діях 80 тисяч осіб; а ще треба додати калік, вдів, сиріт, десятки тисяч репресованих вояччиною двох ворожих сторін. Людність сплюндрованих сіл і містечок не мала елементарних засобів для існування. Люди не мали поживних продуктів, жили в землянках, вмирали від тифу. „Тяжке матеріяльне становище народних мас стимулювало такі неґативні явища в суспільному житті, як крадіжки, пограбування, погроми поміщицьких маєтків. Найчастіше вдавалися до таких дій дизертири з Галицької армії, колишні військовополонені, котрі до своїх домівок добиралися пішки, особи з Наддніпрянщини, які самочинно прибули в Галичину, польські банди та ін." (с. 147).

Історик звертає увагу „на причини, які зумовили різні нелади в армії"(с.150). Насамперед провід української національної революції в Галичині не дбав про соціяльну консолідацію нації, не відкривав для „низів" дороги до соціяльного визволення, не використовував їх енерґії для національної державотворчої справи. Інакше кажучи, тут далася взнаки стара українська хвороба, коли керівники не могли поєднати розв'язання національних і соціяльних проблем.

Непросте становище ЗУНР прагнули використати в своїх інтересах більшовики. Вони пропонували об'єднати військово-політичні сили для боротьби проти поляків. Однак уряд ЗУНР відмовився від такої пропозиції, що зумовлювалося низкою причин. Насамперед, керівництво ЗУНР не могло сприймати за український уряд, який очолював чужий „інтернаціоналіст" Х. Раковський і протиставити себе Директорії, розірвавши водночас з Антантою, на яку

ще покладалися якісь надії. Окрім того, більшовицькі пропозиції завжди передбачали умови, які на ділі означали обмеження суверенітету. Нарешті, в цілому світі більшовицька диктатура оцінювалася як аномальне, перехідне, а отже тимчасове явище.

У свою чергу польське керівництво дотримувалося політики доконаних фактів як найсильнішого впливу на позицію великих держав. У вигідності й перевагах такої політики переконало схвалення на Заході польського загарбання литовської столиці. На Мирній конференції в Парижі польські дипломати затягували переговори, сподіваючись на повторення віленської акції, бо „поляки продовжували вести масштабну підготовку до вирішального військового наступу" (с. 165). Із Франції було перекинено добре споряджену армію Ґаллера, який 30 квітня 1919 року заявив у Львові: „Польські птахи з далеких країв прилетіли до цього міста, щоб ле-тіти далі на схід, щоб там означити границі нашої держави, де вони мусять бути призначені". Формально армія Ґаллера мала воювати проти більшовиків, а фактично вона воювала проти галицького війська.

С. Макарчук пише: „Віра поляків у політику доконаних фактів стосовно ЗУНР ґрунтувалися ще й на тому, що остання так і не була офіційно визнана великими західними державами і порушення її прав не виглядало як порушення норм міжнародного права" (с. 169-170). Становище Галицької армії було тяжким. Ще в лютому 1919 року воно оцінювалося як катастрофічне. Та попри таке становище галицькі війська розпочали Чортківський контрнаступ. Після значних воєнних успіхів галичан „польське командування створило на галицькому фронті вирішальну перевагу військової сили" (с. 176).

Галицька армія змушена була відступити, щоби з'єднатися з Дієвою Армією Директорії. Призначений Начальним вождем Галицької армії генерал М. Тарнавський у своєму наказі наголошував: „УГА переходить Збруч і вступає на територію своєї ширшої Вітчизни Великої України.., щоб вирвати червоним зайдам матір українських городів–столицю Київ, а звідти рушити переможно на галицьку столицю–Львів". Ці патріотичні мрії не могли спростувати фактів: реально 17 липня 1919 року ЗУНР перестала існувати. Формально ще до 15 березня 1923 року вона залишалася начебто суб'єктом міжнародного права. Однак великі держави мали свої інтереси. Наперекір волі української Галичини вони віддали її Польщі.

Еміґраційний уряд ЗУНР вів відчайдушну дипломатичну боротьбу–і вона, безумовно, впливала на національну свідомість народу. Значення ЗУНР не обмежується часом її реального існуван-

ня, цебто 8 з половиною місяців. Завдяки цій державі визначився західний кордон України, заініційована на державному рівні ідея національної соборности, підтверджена здатність українського народу до державного життя. „Через п'ять з половиною століть після втрати національної державности у формі Галицько-Волинського князівства корінний народ західноукраїнського краю рішуче заявив перед усім світом, що він не вмер, не втратив свідомости своєї національної самостійности та окремішности, а готовий зі зброєю відстоювати своє право на незалежність" (с. 182).

Основної уваги заслуговують висновки С. Макарчука про причини поразки ЗУНР. Вчений спирається на праці своїх попередників, але підходить до них аналітично. Найсуттєвішою з таких причин він визнає „радянський фактор", бо внаслідок більшовицької війни проти УНР невелика держава на західноукраїнських землях була змушена боротися не лише проти 17-мільйонної Польщі, а й проти Антанти. Безумовно, не треба скидати й того, що виховане в західному правовому полі керівництво ЗУНР не могло спиратися на „силу доконаного факту", який взяли за основу свого державотворення поляки. Неґативно впливали також хиби у військовій і внутрішній політиці.

Книга С. Макарчука цінна і для вчених, і для широкої читацької авдиторії. Сам автор проявляє скромність, усвідомлюючи її „недосконалість і фраґментарність" (с. 186). Оцінка явно занижена, якщо зважати, що він використав нові архівні матеріяли, критично підійшов до переосмислення праць своїх попередників і зробив обґрунтовані власні висновки, які спонукають до серйозних роздумів про українсько-польські взаємини.

Наприкінці XX століття взаємини двох народів вийшли на державний чи міждержавний рівень. Керівники посттоталітарної Польщі ставляться до незалежної України як до свого партнера, уникаючи тих помилок, які призвели до падіння ЗУНР, а через 20 років після цього зумовили трагедію Польщі. Таке добросусідство виходить за межі двох держав, перетворюється у фактор стабільности в Центральній Европі.

Олег ГРИНІВ, доктор філософських наук, професор,
Інститут народознавства Національної Академії
наук України, м. Львів

* * *

Чому у нас відступників так много
І чом для них відступство не страшне.

Іван Франко

Петро ГРИЦАК

АЛЬТЕРНАТИВИ ПЕРЕД УКРАЇНСЬКОЮ МОЛОДДЮ В РОКАХ 1943-45

–Не йдіть до „Дивізії"! Не бачите, що Німеччина вже розлітається? Зате, негайно поспішайте усі до „лісу"!

Такі напрямні чи слоґани можна було почути серед молодих українців на весну 1943 р.

Що робити? Як зберегти найкраще субстанцію українського народу в боротьбі між двома скрайньо жорстокими наїздниками та ще й з ароґантою польською підпільною армією (АК)? Кого має тепер свідомий молодий українець слухати?

А фронт уже зближався, а польська акція „Вахлярж" трансформується в акцію „Буржа" із наміром хитро-мудро захопити владу в Ґаличині.

Український Центральний Комітет (УЦК) та сотник Д. Паліїв уважали, що в даній ситуації створення українських збройних сил було би дуже корисним та мало би повне оправдання у світлі міжнародних законів про творення збройних з'єднань на окупованих територіях і вербування до них добровольців. Зате прихильники „лісу" уважали одиноко доцільним піти, сховатися до „лісу", для ведення партизанської боротьби, як це ніби бачили на прикладі Армії Крайової (АК) поляків та большевицьких партизанів, що якраз починали підносити свою голову. Хоча український рух опору був певною реакцією на діяльність АК, АК різнилася від нього тим, що вона концентрувалася головно по містах, а її активісти мали анонімно губитися серед широких людських мас, замість укриватися тільки по лісах. АК мала фахових організаторів, які перебували в Англії та виконували завдання далекойдучих плянів Черчіля, щоб довести окуповані німцями території до стану безнастанного кипіння, без огляду на людські жертви. Одначе, у великій мірі, збройна активність АК концентрувалася в Ґаличині на поборюванні всього українського.

Прихильники „лісової" розв'язки (а було їх тоді багато серед молоді), не бачили, одначе, тих різниць, та спеціяльно матеріяльної та ідеологічної допомоги, яку на велику скалю отримували ворожі нам партизани–а на яку українці ні тепер, ні в майбутньому, не мали жодних виглядів. Крім цього, тоді серед української партизанщини Українська Повстанська Армія (УПА) якраз організувалася на Волині, в умовинах внутрішнього самопоборювання. Серйозним фактором, який спочатку не брався під увагу організаторами „лісу", бу-

Найкращі побажання та вітання із святом

Різдва Христового!

„САМОПОМІЧ" (Н.Дж.)

ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА

SELF RELIANCE (NJ)

FEDERAL CREDIT UNION

CLIFTON (PRINCIPAL) OFFICE
851 Allwood Road
Clifton, NJ 07012
(973) 471-0700

PASSAIC OFFICE
229 Hope Avenue
Passaic, NJ 07053
(973) 473-5965

ELIZABETH OFFICE
301 Washington Ave.
Elizabeth, NJ 07202
(908) 289-5554

WHIPPANY OFFICE
730 Route 10 West
Whippany, NJ 07981
(973) 473-5965

Toll Free: 1-888-BANK UKE
www.bankuke.com

ли фізичні можливості існування нелегальних більших військових з'єднань: Галичина (з вийнятком деяких гористих теренів) була перенаселеним хліборобським краєм, де було обмаль лісів, щоб себе схоронити від ворожої окупаційної влади; на Волині були кращі обставини, де партизанщина успішно розвивалася.

Автор хоче підкреслити, що геройські подвиги пізнішої УПА в народі добре запам'яталися. На це вказують численні символічні могили-кенотафії, яких тепер всюди видно в Галичині та на Волині, й ми схиляємо чоло перед героями, що впали „за волю України" (як голосять гордо написи на тих могилах). Не треба одначе забувати, що були це формації зложені з добровольців елітарного характеру, з досить обмеженим загальним числом активних бійців. Це головно тому, що тодішні ліси, кущами зарослі гірські узбіччя, мочари, не надавалися на місце організування великих мас людей, хоч тут могли ховатися поодинокі одиниці аж до половини 50-их років.

Як приклад тодішньої складної ситуації, автор хоче навести його розмову з учасником тих подій (був делеґатом на СКУ). Він (назвім його „Коля"), після дуже небезпечних переживань, тепер проживає в Данії. На весну 1944 р. „Коля"жив на Тернопільщині, та був, здається, у т. зв. „Бавдінсті" („Будівельна служба").Тому, що не хотів піти до Дивізії (а боявся, що там таки буде мусіти опинитися, коли німці відступлять з Галичини), він якийсь час укривався, при першій нагоді вступив до УПА. На жаль, як прийшли большевики, його УПА негайно звільнила, як „надчисельного" рекрута, разом з іншими такими ентузіястами „лісу". Всіх їх після приходу большевиків мобілізують та без умундирування, вишколу та озброєння, висилають на фронт. Там женуть їх на німецькі мінові поля, щоб промощували своїми ногами дорогу бійцям Червоної Армії. Червоний командарм Жуков навіть хвалився перед ген. Айзенгавером про такі методи ЧА атакувати через заміновані поля–говорить Айзенгавер у своїх споминах. Для „Колі" це сталося у Литві, де большевики хотіли за всяку ціну зліквідувати німецьку, добре заміновану енкляву. „Коля" бачив, як навколо нього міни нещадно розривали його товаришів. На щастя, його тільки оглушило–по якомусь часі прочуняв, як нікого навколо нього не було. Він „втік" із поля бою. Сказав зустрічним литовцям, що він поляк, якого німці взяли на роботу. Литовська поліція зараз його передала полякам, а ті взяли „Колю" до більшовицької „Армії Людовей". У лавах польського війська, недалеко від Берліну, застав його кінець війни. Після довгої тяганини, „Коля" звільнився із війська, а потім дістався на вищі

технічні студії. Як визначний технічний спеціяліст, взяв участь у міжнародній технічній конференції в Данії, де рішив „вибрати свободу". В Данії живе досьогодні. Там також вперше проголосив себе українцем. Навіть його дружина не знала, що він українець, а як довідалася, то спочатку хотіла його покинути.

Автор знає із розмов з іншими учасниками тих подій, що вжиток „Колі", як „гарматнього (чи „мінового") м'яса" серед людей змобілізованих з т. зв. „звільнених" територій, був частий. Цим людям влада не довіряла та призначала їх на знищення. Такі були реальні можливості української молоді у рр. 1943/44, що перебувала, дослівно, між молотом і ковадлом. На думку автора, вступ до Дивізії в той час був відносно кращою альтернативою, щоб зберегти на „кращі часи" живу субстанцію українського народу, як масовий відхід людей в силі віку у підпілля („ліс").

Український Центральний Комітет складався тоді з відповідальних людей, що, безперечно, бажали добра для свого народу. Вони, хоч робили певні помилки, мали певний життєвий досвід. Як звітує в „Нашому Голосі" ред. М. Демкович-Добрянський, учасник довірочної наради у 1943 р. в УЦК, на якій обговорювано можливість, що до УПА старалися інфільтрувати скрайно ворожі українцям елементи, щоб ще більше скомплікувати політичну ситуацію українців у Ґенеральному Губернаторстві. „Коля" є прикладом, які небезпеки українські „маси" мусіли переходити, та великі людські жертви, які були з тим пов'язані.

Автор пригадує собі чутки з жовтня-листопада 1939 р., поширювані в Перемишлі, що певні кола серед старшої молоді носилися з думкою „загального повстання" проти большевицької окупації Західної України. На щастя, тоді до повстання не дійшло. З ретроспекту можемо собі уявити людські жертви такого радикального кроку та мінімальні шанси на якийсь успіх.

Чи змінили ті переживання політичне наставлення „Колі"? Він у Данії, як сам казав, є далі прихильником того самого середовища, яке в 1955 р. рекомендувало піти до „лісу"...

Стративши через довговічне поневолення своїх власних політичних провідників, їх місце почала заступати модерна українська інтеліґенція. На жаль, намагання наших ворогів, які завжди твердили що „русини"–це „почціви" чи „поржондни" людек, а мають тільки недобрих провідників, що їх бунтують, були до певного степеня успішними. У критичний час маси стратили довір'я до власної інтеліґенції.

Сумним доказом того були доноси до американської окупацій-

ної влади в Німеччині на проф. Кубійовича, голову УЦК, за його діяльність, головно за підтримку Дивізії, як свого роду „воєнного злочинця". Як знаємо, нічого конкретного не могла американська окупаційна влада проф. Кубійовичеві закинути: він був провідником організації культурно-освітнього й добродійного характеру, як собі це бажали німці. Це було згідно із міжнародними законами про репрезентацію населення окупованих територій–проф. Кубійович не був жодним політичним провідником, винним у коляборації в очах альянтів.

Але відомі були мельодраматичні виступи, дещо сконфужених матерів і родичів дивізійників, які вигукували (на адресу проф. Кубійовича): „Віддайте нам наших дітей". Ці виступи мали за завдання драматизувати жаль про великі боєві втрати Дивізії та своє розчарування таборовою дійсністю.

Відомий американський історик Дж. Армстронґ високо оцінив українських провідних осіб з рр. 1941/44.(Ukrainian Quarterly, осінь 1995). Він найвище ставить, на підставі безпосередніх розмов, проф. Кубійовича, спеціяльно за його підхід до створення Дивізії в рр. 1943/44 з точки погляду збереження тяглости українського суспільства (to sustain the fabric of Ukrainian society). Армстронґ також підкреслює, що серед українських провідних осіб, яких він інтерв'ював, крім А. Мельника, проф. Кубійович був єдиним, що мав вищу освіту. Також зробив на нього найкраще враження як чоловік, який не боявся виступати за інтереси свойого народу, навіть у випадку (як творення Дивізії), коли це не могло йому принести жодної користи, а могло скінчитися трагічно. Отже, не зовсім невтральні обсерватори, а скептично настроєні американці так високо оцінюють культурно-освітню діяльність проф. Кубійовича. Але намагання деяких українських середовищ дальше неґативно оцінювати діяльність проф. Кубійовича наводить на думку про намагання ворогів усього українського викликати недовір'я нашого народу до власних провідників. Може частково це їм вдалося. Ось, сьогодні, можна знову почути міркування про недоцільність Берестейського миру (це каже політолог), скільки ми доброго навчилися від поляків, про потребу вислати у 1967 р. леґіон на Близький Схід (щоб змити свої мнимі гріхи із XVIIст., суґерує один історик). Кажуть, що до того леґіону було готових зголоситися аж 30 українців. Це погляди частини нашої нової „софістикованої" інтеліґенції, про яку можна висловитися словами польського поета Виспянського приблизно 100 років тому до своїх земляків: „Чуже хвалите, свого не знаєте, самі не знаєте, що посідаєте".

Недовір'я у власні сили та досягнення продовжується, на жаль, досьогодні, вже після осягнення незалежности. Напередодні президентських виборів (серпень-жовтень 1999), видно було брак провідних одиниць, які би заслуговували на беззастережне довір'я українського народу та тішились би загальною пошаною та респектом. Нема вже чужого окупанта–але бракує конкретного пляну, як вилізти із теперішньої важкої господарської ситуації та заохотити теперішні „маси" до позитивної праці для власного майбутнього добробуту. Певні політикани рекомендують, як лік, реанімацію СССР, а це–характерна для теперішнього часу втеча від власної відповідальности.

НОРИЛЬСЬК КОЛИСЬ І ТЕПЕР. ЧИ МОЖНА ТЕ ВСЕ ЗАБУТИ?

На підставі нещодавної тригодинної передачі британського телебачення (Бі-Бі-Сі-2) і публікацій в англійській пресі.

Хоч в наші дні Норильськ–місто із 180 тис. жителів,–але ще так недавно, бо ж в пам'яті колишніх каторжників, які вижили, а також їх гнобителів–воно було одним з найбільших концентраційних таборів ҐУЛАҐ-у. Відтяте від всього світу, около 2,000 миль на північний схід від Москви, посеред мерзлот сибірської тундри, за полярним колом,–жителями Норильська були тисячі, а то й десятки тисяч безіменних в'язнів, найстрашнішої в історії каральної системи. Відомі лише як номери, вони жили–а радше не жили, а доживали своє життя–недоживлювані на непосильній роботі тоді, як їх каpателі-гебісти, безсовісні здоровила, байдужі до недолі в'язнів, призначених на винищення,–жили в достатках. Не бракувало їм нічого.

Завданням цього ҐУЛАҐУ-у був видобуток цінних, для потреб большевицької імперії, копалин: кобальту, нікелю і міді. В'язнів–жінок і мужчин під загрозою брутальних побоїв, а то й пострілом в потилицю, заставляли трудитися по 12 годин денно. Це були переважно жертви большевицького терору, депортовані за те, що для большевицької влади то був „ненадьожний елемент"–„куркулі" і „підкуркульники", отже „націоналісти", а то й просто тому, що були... неросіянами. Не бракувало жертв т. зв. чисток. Тисячі їх падали знеможені й байдужі до побоїв в підземних шахтах... там і залишалися. На їх місця доставлювано нових виселенців із загаращених транспортів. До речі, згідно з зізнанням жителів Норильська–як колишніх в'язнів, так і їхніх катюг–асфальтові дороги міста і багатоповерхові блоки будівель побудовані на кістках каторжан.

В сучсному Норильську вже немає колишнього ҐУЛАҐ-у і каторжан. Копальні, ливарні заводи, витоплювальні домни і весь гірничо-металургійний комбінат належить приватним власникам. Ще в 1971 році місто було нагороджене орденом Червоного прапора. Проте Норильськ, яким був колись, таким і залишається: похмурим, непривітним і занедбаним. Його високі комини не перестають вибухати отруйними хмарами, заповнюючи не лише морозне довкілля нестерпно задушливими димами, але й занечищують атмосферу всієї плянети. Це „монумент", що й досі ще жде дослідника свого потворного минулого.

* * *

Треба наголосити, що британське суспільство вже звикло до

ХРИСТОС РОДИВСЯ
СЛАВІТЕ ЙОГО
ВЕСЕЛИХ СВЯТ
РІЗДВА ХРИСТОВОГО
ТА ЩАСЛИВОГО
НОВОГО 2000 РОКУ
ЩИРО БАЖАЄ
ВСІМ ПОБРАТИМАМ
ЧЛЕНАМ БРАТСТВА
СТАНИЦЯ НЬЮ-ЙОРК НЙ

шокових телепрограм, напр., чисельних сценаріїв єврейського голокосту, а в недавніх місяцях–видовища кривавих сербських масакр в Хорватії, Боснії і в Косово. Але це здається вперше, що телеглядачі у Вел. Британії познайомилися з документальною історією одного з большевицьких таборів смерти, так яскраво показаних російськомовним прод'юсером п. Анґус-ом Мекуін-ом (Anqus Macqueen). Що основне, хоч нацистські злочинці були вже давно на горло покарані за свої вчинки–німецькі платники податків ще й досі високо платять за колосальні відшкодування державі Ізраїль–зазнали і ще будуть зазнавати скандальної ганьби в очах людства також і серби за свої вчинки. Що однак неймовірне, в большевицькій каральній системі з рук комуністів і їх посіпак загинуло від 20 до 50 мільйонів Богу-духа-винних душ, що є безприцидентно найбільшим, геноцидним злочином в усій історії людства. Що гірше, як виявилося в безпосередніх опитуваннях, колишні карателі не лише живуть серед суспільства безкарно, але обвішані медалями, ще й хизуються своїми заслугами і привілеями.

У своїй статті Тревор Ґрув (Trevor Grove) в лондонському щоденнику „Дейлі Мейл" стверджує, що мільйони невільників каралися і гинули в системі ҐУЛАҐ-у на розбудові гігантських споруд, індустріяльних комплексів і т. п. Докладного рахунку, здається, ніхто і ніколи не буде знати. Лише один з таких споруд–канал Москва-Волга, який був відкритий з великою помпою в 1936 році, коштував жахливо величезну ціну людських життів, бо майже кожний кілометер його довжини був викопаний примітивним способом–вручну... При опитуванні льокальних старожилів виявилось, що вони знають про незліченні тіла каторжиників, захоронених в залізобетонних спорудах і стінах каналу: щоб скоріше заповнити прогалини, виснажених–отже, зайвих і непотрібних в'язнів спихали в цементну масу...На запит, чому так роблено, літня жінка спокійно пояснювала: „Та ж наш уряд не мав грошей, щоб затруднювати оплачуваних робітників. Яка шкода, що тепер злочинців так не карають!"

Але ще щодо наочних свідчень в телепрограмі про Норильськ. Кров холола від розповідей нещасних істот-каторжан про жахіття звірств, яких вони та інші зазнавали з рук табірних охоронців, гебістів. Що трудно було усвідомити,–значне число цих недомучених „зеків" казали, що вони дальше „вірять у комунізм!" Тож як можна було вважати їх „ворогами" есесерії?

Не менш дивовижними були свідчення колишніх карателів. На запит, чи почувається винним, що „кривдив" людей, один з пристійних виглядом каґебістів–Андрей Чебуркін, здивовано відповів: „Нєт. Не почуваюся. Запитайте інших. Нас так виховано, щоб вірити в свою правоту. Інакше–не знали. Ще від Петра Великого віша-

но, відрубувано, четвертовано. Ніхто не казав, що так не можна".

Ще інший, на ім'я Федя Родіонов, що брав участь в розстрілах 20 тисяч людей, байдуже усміхаючись, відповів: „Я не знав, що то були за люди. І не хотів знати. Могли бути добрі і злі. Тож то все вже забулося, хіба ж ні?"

Колишня ув'язнена Ядвіґа Малєвіч, засуджена на 10 років „за контреволюційну діяльність", після відбуття покарання, залишилася „доживати"віку в Норильську. Одягнена в теплий кожух. Непогана на вигляд; твердила, що їй жилося добре. Була „служницею" в кантині для офіцерів. Тож голоду не знала. Має дорослого сина, що злоститься, що вона зносить до квартири багато хліба. Це тому, казала, що вона все ще не може забути табірного життя. Треба було працювати щоденно 12 годин від 7-ої рано до 7-ої вечора й виробити призначену „норму", за що діставала цілу буханку хліба. Якщо не виробила–лише половину. Тож хліб був на вагу золота...

Інакше жилося іншим жінкам. Як свідчила Мар'я Віткевіч, засуджена за „антисовєтську аґітацію і пропаґанду" на 15 років, їй доводилося викопувати на 12 метрів вглибину шахти під будову споруд, у навічно замерзлій землі, де не можливо було обернутися, і тому держак від лопати треба було зломити на половину. Підчас довгих зимових ночей на праці, як бачила високо над собою зірку–почувалася щасливою.

Незвичайною була доля в'язня, що назвала себе Єлена Ґлінка, засуджена на 25 років каторги „за зраду". Вона ніколи не забуде дерев'яних бараків, що були на місці сучасного Норильська. В бараках на три-поверхових нарах животіли по триста напівмертвих істот. Сморід був нестерпний, лахміття було просякнене сечею і діяремою. Не було можливости помитися і в'язні мерли, як мухи. Був випадок, що її і кількох інших жінок забрали голих до кантини сторожів-гебістів. Там їх поставлено в ряд, а ззаду за кожною сформувалися черги здоровенних сторожів, які один за одним чергувалися в звірячому насильстві над безборонними й виснаженими жінками. Не помагали плачі і зойки. Кількох–померло. Померлих потягли за ноги до дверей, неначе дрова, і викинули на мороз... а я,–казала Єлена,–хоч інші дико кричали, в душі тихо молилася... І вперше за півстоліття, нормально мовчазна,–ця жінка дала волю нарешті сльозам, що струмками заливали її старече обличчя.

Був в цій програмі показаний епізод зустрічі одної з каторжанок з її колишнім мучителем. На її свідчення, що він робив з нею (не будемо подавати деталів–В. Т.), він, здвигнувши байдуже раменами, лише засміявся.

Великим контрастом до пепередніх, було свідчення, чи радше–інтерв'ю з колишнім офіцером НКВД і начальником таборів

ҐУЛАҐ-у в Норильську в 1930-их і 1940-их роках, на ім'я Андрей Лоґінов. Йому тепер 93 роки, хоч на вигляд багато молодший. І це, мабуть, вперше, що такий високий достойник виступав публічно вільно і нескуто в закордонному телебаченні, оправдовуючи совєтську політику.

–Адже було очевидним,–казав він,–що йде до війни. Державі було необхідним і то негайно, озброєння. А добровільних робітників для видобутку копалин в цих сторонах не можна було дістати за ніякі гроші. Як інакше ми могли стати могутньою індустріяльною державою?

Здоровий, добре віджевлений і енерґійний, Лоґінов, без хоч би тіні співчуття до загиблих під його „опікою"–розказував за свої досягнення. А також пригадував і непевні часи, коли головний начальник НКВД, Берія, викликавши його до Москви, погрозив йому розстрілом, якщо результати виробництва в Норильську не подвояться. Лоґінов розсміявся на згадку, як йому вдалося уникнути екзекуції, тоді, як інші були страчені.

–Це тому, що я не був такий брутальний з моїми підвладними, як вони. Передусім йшлося, щоб мати завжди під рукою вчених, академіків, інженерів. А щодо умов проживання і опіки над ними–проблем не було. Сякий-такий барак, піч з комином і такий в'язень почувався комфортно. Робочої маси ніколи не бракувало. Але над інженерами треба було піклуватися і їх берегти. Якщо помре–не легко було знайти іншого.

Інтерв'ю з Лоґіним відбувалося в його обширній студії, з полицями заповненими книгами, а на стінах висіли його портрети в молодших роках. Не забув Лоґінов, що в 90-річчя його уродин, його колишні працівники-гебісти влаштували йому забаву. Був присутній навіть колишній член кремлівського Політбюро.

–Я був ощасливлений. Як харашо, що добрі друзі мене не забувають,–сказав Лоґінов просто до телекамери.

* * *

Коли вкінці ҐУЛАҐ-и зліквідовано, Норильськ, збудований невільничою працею на кістках сотень тисяч каторжників, відвідала вдова російського поета Осипа Мандельштама, який був тут страчений в 1939 році, в своюму репортажі вона писала, що Норильськ–це місто, де живуть колишні в'язні ҐУЛАҐ-ів. А поруч живуть також їх кателі із своїми нащадками. І зустрічаючись, вітаються, як з рідними...

Підготував ***Василь Томків,***
Болтон, Англія

І.А. ГРИНЕВИЧ

ДО ГЕНЕЗИ НІМЕЦЬКОЇ ПРОТИПОВІТРЯНОЇ СЛУЖБИ т. зв. ЮНАКІВ І ЮНАЧОК

На початку 1943 р. в урядових чинниках Німеччини, із відходом чоловічих сил до війська й пожвавленням бомбардувальних атак альянтами, постало питання втягнути до протилітунської оборони шкільну молодь. Питання було обговорене в урядових верхах Райху, беручи до уваги відтягнення студентів від вищої освіти й критичного погляду на ту справу серед батьків та учителів середніх шкіл. Остаточно експеримент зосередився на віковій групі 15-16 років учнів середніх шкіл, які мали із своїми учителями пройти відповідний вишкіл, та в околиці свого побуту творити залоги протиповітряної оборони, із три-тижневою зміною, повертаючи домів та до нормальних шкільних зайнять.

В скорому часі виказалася та форма непрактичною та її замінено на постійні повні залоги із учителями. Дальше залоги стали перекидати з одного місця в інше, та шкільний принцип перестав бути актуальним.

Учасник–юнак, чи т. зв. „Люфваффенгельфер" отримував однострій, вшитий з голубого літунського сукна, із блюзою, яка входила в штани, штани з поясом із спряжкою німецького літунства, що входили у халявки високих черевиків, часом із камашами, або в чоботи. Інший виряд був стандартного німецького літунства. Організаційно залоги були побудовані спочатку на зразок „Гітлер Юґенд" –„Гітлерівська молодь" (ГЮ): учасник носив на лівому рукаві опаску „ГЮ", на погонах мав один срібний пасок, опісля два і т. п.

Учасник не діставав т. зв. „еркенунґмарки"(алюмініового ідентифікаційного знака на випадок смерти) у випадку боєвої конфронтації була спроба затримати статус невійськовика, що не було успішним головно на фронтових полосах, де учасники дістали „панцерфавст"(реактивний вибуховий „п'ястук" для нищення танків з близької віддалі).

Для ненімецького охоплення молоді покликано провідників ГЮ, на чолі з Зіґфріндом Нікель. (Його судили в Нюрнберзькому процесі ч. 2 та покарали в'язницею, яку відбув у СРСР. Повернувся після 10 років та скоро помер на рака). Теренові проводи т. зв. „команди" набору були під проводом провідників ГЮ. На окупованих

Христос Родився!

Радісних Свят Різдва Христового та щасливого Нового Року

Членам Братства
й Дивізійним Родинам,
колишнім воякам усіх українських армій і формацій
та всій українській спільноті в Діяспорі і Україні

бажає

КРАЙОВА УПРАВА
БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА в ЗСА

РАДІСНИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО ТА ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

Вільному українському Народові, українським церковним Ієрархам, Проводам українських організацій, Членам Ґоловної, Краєвих і Станичних Управ Братства кол. вояків 1-ої УД УНА, Братству „Броди-Лев", Редакції і Адміністрації „Вістей Комбатанта", всій дивізійній Братії та їх Родинам, Комбатантам усіх українських збройних формацій та всій українській спільноті

бажають

УПРАВА і ЧЛЕНИ

Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА
в Едмонтоні, Альберта, Канада

ЗаУправу:

Богдан Небожук
секретар

Михайло Блавацький
голова

землях створено команди: „Північ" (Прибалтика), „Мітте" (середня Білорусь та Україна) і „Зюд"–„Південь", яка охоплювала українські землі в границях Ґенерального Ґубернаторства (ҐГ); вони були під проводом провідників ГЮ, Відділу Нікля. Відділ Нікля підлягав системі „Райхсзіхергайтсдінст"–Служба безпеки Райху (РСГА) до часу, коли ненімецьких юнаків і юначок передано в розпорядження Літунства–„Люфтґау" („повітряна область"). Заіснував конфлікт між командою літунства та командою Нікля, що неґативно відбивалося на відряджених до юнаків священиках чи представниках Українського Центрального Комітету (УЦК). Існував ще конфлікт між Відділом довір'я, яке очолював в Берліні німець д-р М. Сушко,–він уважав, що всі справи, які відносилися до терену Райху, підлягають йому та він є єдиним уповноваженим в інтервенціях з властями.

Початок набору ненімців почався осінню 1943 р. в Прибалтиці, згодом у Білорусі та на теренах України в т. зв. Райхкомісаряті. Їх перекинено на терени Західної Европи (Лотаринґія, Альзація, Люксенбурґ). З ними не було жодного зв'язку. Більшість з них попали у репетріяційний поворот до Союзу, хоч деякі хлопці дісталися до Французького чужоземного леґіону, Маккі або Польського корпусу. Деякі дівчата залишилися та зчасом вийшли заміж за французів, та аж в останіх роках нав'язали зв'язки із рідними в Україні.

Пропаґандивний матеріял підчеркував пов'язаність Юнацтва з СС-Командою. Д-р Арльт, який завідував у РСГА ненімецькими частинами, підпорядкованими команді СС як збройні одиниці („Ваффен СС"), у своїх записках того не потверджує. Є факт, що в часі набору були присутні вояки СС, а у випадку дивізії „Галичини"–кілька старшин та підстаршин. Не було представників Української дивізії (УД) у дальшій фазі у таборах чи на вишколі.

Табори можна було очеркнути як: 1) перехідні (Переворськ, Криниця, Нєполоміци), 2) збірні, 3) запасні (Лінц, Кремс Хеб (Еґер). Табір у Мальті був експерементальним, який в дійсності був рекрутським вишколом. 200 юнаків, яких перекинено із табору в Неполоміцах б. Кракова до Мальти-Кремс, після вишколу перейшли до Дивізії підчас її постою в Словаччині. Більшість із них пройшла підстаршинський вишкіл. Юнаки, набрані із таборів, які були в Австрії, протиповітряний вишкіл проходили спочатку на вишкільній базі в Хімзе (Баварія) та Мюнхені, вишкіл для прокладання телефонічних ліній (41-ий полк)–у Відні. В загальному можна твердити, що через незнання німецької мови, більшість була порозкидана поміж німецькі частини поодиноко, як посії амуніції („Муніціонсшле-

Христос Родився! **Славіть Його!**

Із світлим празником
Різдва Христового
і Нового Року

вітаємо Головну Управу, Крайові Управи,
Станиці та
всю нашу Дивізійну Братію
та бажаємо радісних свят Різдва Христового
та щасливого Нового Року.

БРАТСТВО КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА
Станиця Лігайтон, Па.

НАЙЩИРІШІ ПОБАЖАННЯ

Веселих Свят Різдва Христового
та щасливого Нового Року

українському Вояцтву, їхнім Родинам та
Побратимам нашої Станиці

пересилає

УПРАВА СТАНИЦІ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ
1-ої УД УНА
в Чікаґо, ЗСА

ппер"). Коли була українська група, її відокремлювано, й вона не мала контакту із німецьким персоналом.

Щодо особистих зв'язків треба відмітити о. д-ра Супруна, який в уніформі полковника німецького летунства, як капелян, з своєю появою у тих частинах відкривав дорогу для наших священиків на відвідини.

Першу спробу зорганізованої допомоги для дівчат треба приписати Кекалії „Цьопі" Паліїв на Шлеську. Проф. Никифор Гірняк очолив гімназію у Лінцу, яка обслуговувала юнаків тої округи,а проф. Северин Левицький (Сірий Лев) опікувався юнаками у Відні та східній Австрії. Спроба створення гімназії у Мюнхені, яку мав очолювати проф. Стецюк закінчилася неуспіхом, бо 90% юнаків в тій окрузі закінчили тільки сільську школу.

Набір до юнацтва застав УЦК неприготованим. Із спогадів видно, що представники УЦК не знали, щб німецькі установи, напр., Нікель та Команда Літунства адміністрації Ґенерального Губернаторства (Мак)чи РСҐА не мали спільної мови, чи радше себе іґнорували. Заклики УЦК про включення учителів як опікунів були без успіхів, з простих причин, що вони не знали німецької мови. Їхній вік, родинні умовини, евакуаційний стан творили неґативні наслідки. Німецька літунська команда ставилася до цього вороже, а поява представника з перепусткою, виданою властями СС, причинювалася до відмови.

Провід УЦК не мав великого впливу. Військова Управа не брала жодної відповідальности за вербування юнацтва. Набір був в умовах тиску й приймати його як добровільний вияв не має оправдання.

Інформації про Юнацтво–себто участь молоді в німецькій противітряній обороні–зенітній артилерії, обслуговуванні задимлюючих апаратів, протягання телефонних ліній, у муніційній індустрії, у санітарній службі і т. п. подані у видрукованій книзі „Українське юнацтво у вирі 2-ої світової війни" Зенона Зеленого. Він був керманичем Відділу Молоді УЦК. Друга книга видана в Україні–це „Українське юнацтво" Тиміша Білостоцького, якого УЦК призначив до Німецької Команди для проведення набору, окрім того появляються час від часу спогади юнаків чи юначок, і важливіше теж з тих які при кінці війни попали в совєтський полон чи були репатрійовані. Не має, на жаль, інформацій про опіку над дівчатами.

На основі німецьких джерел можна зробити такі спостереження:

Христос Раждається!

КРАЙОВА УПРАВА БРАТСТВА ДИВІЗІЙНИКІВ В НІМЕЧЧИНІ

бажає побратимам в Україні й на Чужині

радісних Свят Різдва Христового

і щасливого Нового Року

Веселих Свят Різдва Христового
та щасливого Нового Року

бажає

друзям по зброї, рідним, приятелям та знайомим

КРАЙОВА УПРАВА БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА в АРҐЕНТИНІ

Веселих Свят Різдва Христового та щасливого Нового Року

бажає

ДРУЗЯМ ПО ЗБРОЇ, РІДНИМ, ПРИЯТЕЛЯМ ТА ЗНАЙОМИМ

КРАЙОВА УПРАВА БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА В АВСТРАЛІЇ

Радісних Свят Різдва Христового
та щасливого Нового Року

Головній, Крайовим і Станичним Управам та членам Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА й усім патріотичним ветеранським організаціям

бажає

КРАЙОВА УПРАВА ГАЛИЦЬКОГО БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА

Набір (добровільний або примусовий) почався вже при кінці 1943 р., коли фронтова лінія почала посуватися на захід. Перші вивози були з Волині та західних областей України, захоплюючи молодь, яка була вже у стадії евакуації або перед переселенням. Їх було приблизно 7000 хлопців, яких перевезено на терени Лотарингії, Альзацу, Люксенбурґу, Заарлянду. Вони не мали контакту з представниками УЦК чи священиками. Відігравав тут свою ролю д-р Сушко. Вони були в розпорядженні німецької команди літунства, т. зв. Команд „Люфтґау"(окружних команд).

Друга хвиля набору була примусова на терені Галичини–таких було кілька. Тих хлопців кинено на Шлеськ, Моравію, до Австрії та Хебу (Еґер), який служив запасним полігоном, звідки відійшло кілька груп на західний фронт, включаючи Францію. Там пройшли вишкіл та служили в зенітній артилерії та охорони військових транспортів залізницею та річними суднами. З ними були присутні представники УЦК, котрий був в тому часі евакуйований до Любену. Їх було приблизно 3 тисячі хлопців. Їх відвідували о. д-р полк. Супрун і проф. Т. Білостоцький. Наступну групу середньошкільників, яку охоплено у травні-вересні 1944 р., післано до Еґер, Кремсу й Лінцу. Їх було приблизно 1 тисяча. Вона включала малі групи дівчат. З початком масової еміґрації через Угорщину, Словаччину, а опісля Австрію (табір в Штрасгофі) завербовано приблизно 3 тисячі. До тієї групи входили біженці із східних та західних земель, хлопці та дівчата, яких остаточно розділено по існуючих таборах, а дівчат післано до табору Пютніц над Балтицьким морем, який не мав доброї слави. Частину дівчат опісля розділено до служби задимлювання, рефлекторів чи робіт у амуніційній індустрії.

Можна прийняти, що усіх було 14 тисяч, по половині з східних та західних земель, що відбилося при кінці війни. Половина залишилася напризволяще окупаційної совєтської армії, а друга опинилася у таборах ДП у західних зонах Німеччини, що виказує статистика шкіл тих таборів.

Молодь із східних земель носила пов'язку з ромбом, на якому був тризуб, а із західних земель–ромб із левом. При проєктуванні відзнак, як і у випадку з відзнаками для УД, українські чинники не мали жодного впливу.

Українські джерела не схопили застосування нашої молоді, яку після побуту у таборах (Кремс, Лінц над Дунаєм, Ґульчин, Хеб–тодішній Еґер), що служили головними збірними пунктами хлопців, готовили на висилку до літунських округ. Дівчата були приміщені в таборі Пютніц, який, за словами Білостоцького та Зе-

леного, був жахливим шоком для їхнього віку.

Молодь була здана напризволяще та тих ровесників, які знали німецьку мову, і німці використали як перекладачів. Це саме відносилося до дівчат, серед яких багато було з східних областей.

Білостоцький у своїх спогадах згадує, що був створений реєстр, який начисляв біля 7000 прізвищ. На жаль, в час евакуації із Тропав, де містилися бюра, його знищено.

Інформації теж зібрав бувший німецький „ЛВгельфер" з 1928 р. народження, який 15-літнім хлопцем закінчував війну у вуличних боях у Берліні. Д-р Г. Д. Ніколяйзен*, історик, методично зібрав доступні інформації, за вийнятком австрійських теренів, де уряд Австрії відмовився від співпраці, а при тому заборонив будь-яку дослідну працю. Для нас є брак інформації про залоги зенітної оборони в окрузі Відня та Лінцу над Дунаєм, де були чисельні скупчення наших хлопців.

Батальйон з хлопців, які ставили від Ляндсгуту до Берхтесґадену телефонічну лінію, взяла в полон американська армія. Їх переведено до Бад Айблінґу в Баварії до табору полонених і по кількох тижнях звільнено. В більшості вони поселилися в Бад Травнштайн, де заложено гімназію.Подібні згуртування були в Байройті, Реґенсбурґу, Мюнхені, Ґайденав, Авґсбурґу.

Участь молоді у протиповітряній обороні розглядав Нюрнберзький трибунал, який рішив, що ті частини не брали участи в жодних воєнних злочинах. Ту інтерпретацію не прийняв Совєтський Союз, і поворотці відбули 10 і більше років позбавлення волі та заборону повороту на рідні землі.

---

*Hans-Dietrich Nicolaisen „Die Flakhelfer"@ 1981, Ullstein, GMBH.

РОЗШУК

сот. Петро Рожанець
командир 1-ої сотні, 1-го куреня, 30-го полку

Родина просить інформації про його місце загибелі і вічного спочинку–Котлів, Опаки, Білий Камінь, Почапи–?

Просимо відгукнутися на адресу:
„Вісті Комбатанта", Торонто

До історії 5-го полку

Після першого набору до Української дивізії, інших добровольців покликано на рекрутський вишкіл до Порядкової поліції (Ordnungs-polizei), яка зформувала т. зв. добровольчі галицькі полки чч. 4, 5, 6, 7. 8-ий полк не був повністю зформований. 6-ий і 7-ий полки зараз після закінчення вишколу розформовано й у січні 1944 року українських вояків перенесено до Дивізії. Гіммлер дозволив Порядковій поліції тимчасово вжити 4-ий і 5-ий полки для поборювання партизанів у Галичині й Підляшші. Їх згодом теж розформовано й українських вояків перенесено до Дивізії.

Нижче подаємо коротку історію та два спомини із служби у 5-му полку на Підляшші.

Редакція

Р. ХОМІЦЬКИЙ

НА ХОЛМЩИНІ

„NAD BUGIEM CZUWA STRAZ"– chociaz zolniez nie w polskim mundurze ale broni nasze gospodarstwa.

Заголовок польської газети на Холмщині 1944 р.

55 років тому нас перевезли із Ґдині і Торуня на Підляшшя і Холмщину для охорони східної границі Ґенерального Ґубернаторства. В кінцевих днях лютого 3-ій курінь 5-го полка вивантажився в Грубешові, в неділю перед обідом. Яке здивування у людей виявилося, коли почули у нас українську мову. Розмістили нас в школі при дорозі в сторону Холма. 1-го березня навантажили вози і вирушили гусаком на північ в сторону Холма. По дорозі в ровах побиті коні, а в селах спалені господарства, читальні, кооперативи. Люди нам приглядалися. В половині дороги на Холм десятки фірманок нас очікувало. Перевантажили ми все потрібне зі своїх возів на селянські сани. Всі підводи рушили на схід в сторону Дубенки. По дорозі бачили ми погорілі хати, а декотрі без вікон. Люди споглядали на нас тільки одним оком. Питаю водія, куди ми їдемо. Він мовчить. Питаю по-польськи. Він тільки боком в мою сторону споглядає. По якомусь часі, як наш рахунковий почастував його коньяком, він сказав що йому „мову відобрало, як побачив смерть на голові! (відзнаку–чашку трупа, яку носили на шапках війська СС). Минули ми Дубенку. Тут залишилася 3-тя чота 11-ої сотні 5-го полку.

Поїхали ми на південь 6 км, до села Загіря. Був там горбок огороджений колючим дротом, а в середині стрілецькі рови і 4 ямибункери, збудовані з дерева–піч, стіл, лавки, ліжка. Чота мала 4 рої

по 12 стрільців-вояків, кухаря, рахункового, чотового і ройових. Перед виїздом із Адлергорсту коло Ґдині ми підписували приречення, що не будемо спілкуватися з місцевими людьми. Польськомовна німецька поліція мала нагляд над будовою тих бункерів для нас. Ще кілька тижнів приїздили докінчувати огорожу польськомовні українці з околиць Замосьця. Вечорами наші вояки грали на інструментах і співали, а далеко за Бугом чути було стрілянину. Коли ми заїжджали до подальших сіл, то слухали-чули похвали за наші вечірні співи.

На початку квітня 4-ий рій перенісся до 3 км за село Скригичин. Деколи із селянами перепливали ми неповоротним човном ріку Буг до бувших їхніх неіснуючих уже господарств. Вони ще щось там знаходили, а ми відходили дальше на стежу. Одного разу, будучи на обсервацькій вежі, в далековиді побачив я переходячий під лісом відділ людей. Повідомив я старшину азербайджанина, якого відділ обслуговував протипіхотні гармати. Післано в ту сторону кілька пострілів. Наступного дня, як почало розвиднюватися, побачили ми кілька малих вогнів. З нашого села поспішав вермахт і пограничники, кількох нас до них прилучилося провірити, що там діється. Переправилися ми на другу сторону Бугу і побачили сотню мадярського війська. Їх завданням було прочищування лісів від залишків совєтської партизанки, які скоріше перейшли до Ґенерального Ґубернаторства. Побачили ми кількох ранених мадярів. Декотрих перевезли ми тим великим човном на нашу сторону, а звідси вивезли їх до шпиталя.

Ровером приїздив якийсь молодий чоловік з рукою в ґіпсі. Говорив про організації УПА. В пляні було, що якась частина УПА мала нашими сторонами переходити на північ і ми повинні прилучитися до неї. Зі справою були обзнайомлені я і Махник, старший роками, який походив з околиць Перемишля. Він частіше їздив по харч для нашого роя до Загіря, де була чота. Там він порозумівався з іншими вояками, котрі були до того причетні.

В другій половині травня ми були приготовані. Четвер коло 10 год. увечорі із Загіря почули ми постріли, а відтак побачили ракети–білу, червону, зелену. Очікуємо, як було домовлено. В нашому селі 2 курені вермахту. Стою на варті біля брами, а зі сторони села підходить військовий відділ, а в ньому наш ройовий австрієць із Відня, чотовий унтерштурмфюрер і вермахтівці. По виміні кличок чотовий каже: „Майн лібер Хоміцкі, ми вас мусимо роззброїти"– і зараз вермахтівці забрали мені кріса, сказали йти в бункер.

Тут позабирали решту зброї і казали нам лягати на ліжка спати, біля дверей до бункера, під наглядом вартового. Вдень ми вигрівалися на сонці. Командуючий генерал вермахту наказав нам вдяг-

нути дреліхове вбрання. У неділю приїхав до нас наш чотовий і рахунковий. Привітався з нами і наказав воякам відійти подальше від бункера, а мене затримав. Поклав пістолю на стіл і почав допитувати, що я знаю про змову втечі. Допит рахунковий підстаршина німець записав на п'ятьох сторінках. Потім закликали Махника, а мене залишили як перекладача. Підвечір втечі Махник відносив порожні пляшки з горілки і одержав від „змовників" інформації до втечі–переходу в ліс. Махник сказав, що приніс пляшки і говорив із вояком, що одержав перепустку додому. Протокол забрав 4 сторінки. Решта 9 вояків теж перейшли допит.

Одного дня, під охороною наших підстаршин-німців і вермахту, пішки серединою дороги ми прийшли до Грубешова. З плачем люди при дорозі нас прощали.

Кілька днів ми перебули в казармах в Грубешові. Потім під конвоєм прийшли ми до поїзду. По 40 душ у вагон. З-зовні вагони замикали. По кількох днях приїхали ми до Кіршбавму, біля Франкфурту над Одрою. Харчі були погані, тож ми постановили їх не брати. Прийшов штурмбанфюрер Подлєш і назвав нас „бандітен реґімент".

На початку червня вибрали з нас 50-х на підстаршинський вишкіл. Решту вояцтва перевезли до Нойгамеру, де були приділені до різних частин дивізії, з якою виїхали на фронт під Броди.

Проходили ми рекрутський вишкіл від 1-го вересня 1943 року в Ґайденгаймі. Було між нами більше з Лемківщини (Перемишльчина), кількох з Тернополя, 7-ох „львовяків" польськомовних: Місько (Михайло Станіславський), Юсько (Йосиф Ґулящий), Юсько (Йосиф Павлович), Петро Витвицький, Роман Хоміцький, С. Л. і ще один, якого прізвище я забув, мешкав на Замарстинівській вулиці напроти військової в'язниці.

Василь ГОЛОВЧАК

ВИЇЗД НА ВИШКІЛ ДО 5-го ПОЛКУ

Перший курінь 5-го полку складався з добровольців, які дістали карти покликання до Дивізії „Галичина" з датою 24 липня 1943. Того дня поїзди з різних повітів Галичини привозили добровольців до Львова. У полудневих годинах на двірці коротке прощання і ми вже пересідаємо у вагони транспорту до нашого місця вишколу. Старшини і підстаршини, яких призначено для нас, беруть нас під свою опіку. Це німці в мундирах „Орднунґсполіцай" (Порядкової поліції). Тих, що знають трохи німецьку мову, призначують до кожного вагону, в яких розміщено по 40 хлопців.

Перша команда, як я запам'ятав, це було „Ферпфлеґунґ". Одержуємо харчі на три дні, але ми маємо ще харчі, якими нас обдаро-

вували наші рідні, що нас прощали у далеку дорогу: „За свій рідний край, за стрілецький звичай?"

Вечірньою годиною ми прощали наш город Львів „на добраніч". Поїзд з добровольцями рушив, куди веде нас наш маршрут, ніхто з нас не знав, а на запит німецького командування ми дістали відповідь: „До Ґоттенгафен". Ми уявляли собі, що ця місцевість у Німеччині. На третій день ми приїхали до Ґоттенгафену, що на березі Балтицького моря. Це польське місто Ґдиня.

Пізною ніччю ми йшли з валізками два і півкілометра, і врешті опинилися в місці нашого постою і вишколу в Адлерсгорст (Орлово–по-польськи)–у вишкільному таборі „Орднунґсполіцай". Один день був призначений на відпочинок, а на другий день уже почалося: поділ на сотні, на чоти і рої, ще в цивільних одягах. А далі муштра, обернись наліво, направо і до тижня ми уже в мундирах. Кравці мали багато роботи, бо в першому курені 5-го полку всі вояки середнього росту. По двох тижнях четверту сотню нашого куреня забирають на вишкіл до Данцінґу.

Наш вояцький вишкіл тривав кілька місяців: муштра, кріси, машинові пістолі, легкі скоростріли. Польові вправи були переважно в залісному терені та часті нічні марші по лісах. Крім німецьких старшин і підстаршин, був у нас о. Всеволод Дурбак, капелян 5-го полку.

ДІЇ 5-го ПОЛКУ У ЗВІТАХ

5-ий галицький добровольчий полк складався з добровольців, що були зголосилися до Дивізії „Галичина", але для вишколу їх було віддано в розпорядження порядкової поліції. Полк складався з 3 куренів по 4 сотні кожний. 4-та сотня була важка. До полку було включено як 1-ий курінь частину з розв'язаного охоронного полку (Schutzpolizei) 32.

На початку лютого 1944 року, наказом райхсфюрера-СС, полк було поїздом дислоковано в район Любліна-Грубешова-Холму для поборювання партизанів. Полкова квартира приміщувалася в Холмі. Полк був підпорядкований командувачеві Порядкової поліції в Кракові. Командиром полку був підполковник SS-Obersturmbahnfuhrer der Schutzpolizei (Охоронної поліції) Lechtaler.

Уже 24 квітня райхсфюрер-СС наказав перенести полк до Дивізії „Галичина". 9 червня полк розв'язано, українських вояків перенесено до Дивізії, а німці повернулися до своїх первісних або крайових запасних частин.

У денних звітах до Люблінського командира Порядкової поліції подано про участь 2-го куреня 5-го полку в діях проти партизанів

та про перехід українських вояків до УПА. В той час у Дивізії було зформовано бойову групу (Kampfgruppe Bayersdorf) й теж вислано в ці терени.

2-ий курінь був в активних діях з іншими частинами уже 24 лютого в районі Красник-Білограй-Замосць.

28 лютого бойова група Баєрсдорфа прибула з запізненням до дії з лісі біля Білограю.

У звітах занотовано дії 2-го куріня: 3-6 березня, 11, 13-14 березня, 17, 24, 28 березня і 5-6 квітня. Курінь поніс невеликі втрати вбитими й пораненими.

У тій околиці діяла вже Українська Повстанська Армія, до якої почали переходити групи вояків 5-го полку.

7-го березня 1944 року вночі в Холмському районі 13 вояків здезиртувало з рушницями, шинелями, 2 машиновими пістолями і 2 револьверами...

13-го березня вранці 23 галицьких вояків вибули з 21 скорострілом, 2 машиновими пістолями, 1 легким пістолем, 19 рушницями, 6 пістолями, після вбивства 2 німецьких підстаршин (Холм).

14-го березня (Грубешів) наступні вояки здезертирували з 5-го полку: Василь Бабій, Володимир Білинський, Михайло Розтащук з трьома рушницями і одною пістолею. Всі походять з Потошиська (Potoschiska) округи Коломия.

19-го квітня всі українські вояки з укріпленої станиці 13 в Гнішові (Hniszow) втікли, забивши 3 німецьких підстаршини й поранивши одного СС-унтерштурмфюрера. Деталі не відомі.

20-го травня вночі 42 вояків залишило станицю Рожанка (Rozanka) з усією зброєю. Вони долучилися до групи, приблизно 50 чоловік, у Константин Жукові(?) і разом вирушили в напрямі Мостів (Mosty).

38 українців залишили станицю Загірник (Zagornik) н. р. Буг з 3 кулеметами, рушницями і пістолетами. Помарширували на схід.

Джерела:

1. Unterlagen Archiv W. V.
2. Fernschreiben Chef der Ordnungspolizei Kdo. G. I-Ia (1) Nr. 1020 II/43/ (g) v. 9.2.1944 betr. Verlegung der Gal. Freiw.SS–Regimenter 4 u. 5 (BA: R 19/326)
3. Schnellbrief Chef Ordnungspolizei Kdo. g I Org. (3) Nr. 104/44 (g) v. 9.6.1944 betr.: Überführung der Gal. SS–Freiw. Regimenter 4 und 5 in die Waffen–SS (BA:R 19/326)
4. Chef der Ordnungspolizei/Kdo. g. I Org. (3) Nr. 104 II/44 vom 17.6.1944 betr.: Überführung der Gal. SS–Freiw. Regimenter 4 und 5 in die Waffen–SS (BA: R 19 (105)
5. "Die Geschichte der Deutschen Ordnungspolizei 1936-1945"(1947) Teil II Tessin S 52-53
6. Archiwum Panstwowe w Lublinie 518/22 (Polizei-Lagemeldungen)

Подав Роман Колісник

Христос Родився! *Славіть Його!*

Із світлим празником Різдва Христового і Нового Року вітаємо Головну Управу Братства, Краєві Управи, Станиці та всю нашу Дивізійну Братію та бажаємо радісних свят Різдва Христового та щасливого Нового Року.

СТАНИЦЯ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА

Дітройт, Міш., США

ВЕСЕЛИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО
ТА ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

всьому українському вояцтву, їх родинам, усій українській спільноті та побратимам нашої Станиці

бажає

УПРАВА СТАНИЦІ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА

в Рочестері, Н.Й., США

Христос Родився! *Славіть Його!*

Із світлим празником Різдва Христового і Нового Року вітаємо Головну Управу Братства, Краєві Управи, Станиці та всю нашу Дивізійну Братію та бажаємо радісних свят Різдва Христового та щасливого Нового Року.

СТАНИЦЯ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА

Клівленд, США

Христос Родився!

Веселих Свят Різдва Христового та щасливого Нового Року всьому українському вояцтву, їх родинам, усій українській спільноті та побратимам нашої Станиці

бажає

СТАНИЦЯ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА

в Тандер Бей, Канада

Веселих Свят Різдва Христового
та щасливого Нового Року

Українському вояцтву, їх родинам, українській спільноті пересилають

ДРУЗІ ДИВІЗІЙНИКИ зі Саскатуну, Канада

СХОДИНКАМИ ВГОРУ

ОДІССЕЯ ГРІШНОГО ПРАВЕДНИКА

Жив Іван. Грішив Іван. І вмер Іван. Вмер і прийшов у Небесну Канцелярію, скинув шапку, привітавсь та й каже:

–Покажіть мені, будьте ласкаві, де тут ті двері, крізь які пропускають праведників.

–???

–Звідки ти прибув?–якийсь кремезний урядовець з дебелою палицею в руках спитав.

–З Америки,–тихо відповів Іван.

–А чому ти так скоро вмер?.. Ти ж, либонь, з вигляду ще молодий.

–Блаженнійшні і високопреосвященніші ієрархи мене в гріб загнали.

–О?.. Ну, як це могло статись–загнали?

–Довга й сумна історія,–Іван, присунувши ближче до стола стільця, сів і начальству Небесної Канцелярії почав оповідати. –Бачите, я вік звікував в Українській Православній Церкві. Там мене охрестили, вінчали і так далі. І в ній я моливсь за всіх Святих землі української та київського Патріярха. Ну, та ще моливсь за свого діда і бабу. Деколи ще й за тещу. А взагалі–моливсь за весь свій рід і рідний дім в Україні і тут в Америці... Коли це в неділю 12 березня 1995 року рано встаю, щоб вмитися й поїхати до церкви, а моя Гапка ніжно каже:

–Може б, ти, Іванку, сьогодні до церкви не їхав, а побув вдома?

–А то чому?–дивуюсь.

–Сусідка Солоха он телефонувала й казала, що віднині вже буде гріх іcповідувати всіх Святих землі української і київського Патріярха; бо чула з радіопередачі, що відтепер треба буде молитися тільки за всесвятішого грека–вселенського Патріярха!

–Ет,–кажу,–глупота. Слухаєш старої Солохи. Вона як не збреше, то щось придумає, аби праведну душу в гріх завести.

Поїхав до церкви. І там, як і завжди, виспівував „Боже, великий єдиний, нашу Вкраїну храни" і „Дай їй волю та долю", і аж до кінця так. Опісля Служби Божої наш панотець піймав мене при виході з церкви й тицьнув до рук якесь послання „Собору Єпископів".. А там же–ой-йо-йой!–понаписувано... За нашу Церкву і Патріярха у

Києві вже гріх молитися, бо... не канонічні, брудні; а от грецька Церква у Царгороді з її Патріярхом вселенським–чисті, канонічні, отже, і святі. Тож наші ієрархи УПЦ в США відвернулися од Києва й прилипли до Царгорода. Щоб і собі стати святими. Признаюся, мені це все не сподобалося.

Повернувся додому. Побідав і замість того, щоб полежати, аби сало зав'язалося, зодягнув шапку, кожуха, взувсь у чоботи і–гайда до свого адвоката старого Якова. Він колись дякував у церкві і в церковних писаннях краще розбирається. Все визариться, подумав собі.

Старий уважно все вислухав і теж взявся читати згадане послання. Деякі місця з нього перечитував по кілька разів і витлумачував мені. А мені дедалі страшніше ставало. Найбільше налякало ось таке:

„Ми всі знаємо, що будуть особи, не спроможні зрозуміти нас, наших ієрархів, і наше рішення. Необізнаність керує такими особами. На нашу думку, у деяких випадках керуються ними сили, цілком чужі Українському Православію і навіть Христовій Церкві взагалі. Отже, ми, ваші ієрархи, повідомляємо про нашу рішучу і непохитну позицію піднести нашу Українську Православну Церкву в США і в діяспорі в об'єднане церковне тіло, яке буде одним голосом виступати в обороні поважних українських православних справ...

Ми, ваші ієрархи, як спадкоємці Святих Апостолів, що відповідаємо перед Христом, присягаємо вам, що ніщо не стримуватиме нас від наших зусиль–дослівно піднести українське православ'я в діяспорі. Ті, які насміляться фальсифікувати цю подію, попадуть під приписувані Церквою санкції. Ми не можемо і не дозволимо, щоб деструктивні сили всередині здійснювали те, що зовнішні сили не спроможні були звершувати!"

–Що це означає?–спитав був у старого Якова.

–А це–якщо ти співав у церкві „Боже великий, єдиний, нашу Вкраїну храни", то ти не розумів, що робив. У тобі поселилася диявольська сила й керує... І тепер ти потрапив під санкції Церкви. Тебе вигнано із Церкви геть!

–І не поможе й те, що я все життя йшов слідами Апостола Андрія до Золотоверхого на київських горах?

–Ні. Ти не за тим апостолом ішов...

–О, Боже мій!.. Що ж мені тепер робити?–стурбовано залементував я.–Моя ж Гапка тепер із хати вижене, прокаженого...

Старенька Христя, дружина адвоката Якова, тихо підійшла,

ніжно охопила руками мою грішну голову й заспокійливо-лагідно сказала:

–Не журись. Я ось напишу до Явдохи в Україну. Там, у моєму рідному селі, всі наврочення вона людям виганяє. Було як пошепчемов руками геть забере. І виганяє нечисті сили не тільки з грішних душ, з праведних також. Одного разу якесь лихо було напало й нашого попа, то Явдоха як схопила з-під порога деркача, та як заходилась ним лушпарити попа кругом, то вся нечисть геть вийшла з нього. Навіть і піп вилетів з хати очищеним...Поможе вона й тобі.

Написала листа Христя до Явдохи. Але відповідь надійшла сумна: Явдохи вже не було в селі. Вмерла, царство їй небесне.

–Так оце й я вмер,–каже Іван.–І прийшов, щоб розшукати тут десь на небесах оту бабу-шептуху Явдоху...

Андрій ЧАПЛЯ.
Кантон. Мічіґан. США.
(„Молодь України")

Ро-Ко

МОЖЕ ОСТАННІЙ(?) ВЖЕ РАЗ...

Враження з дивізійного з'їзду 1999 у США

«Старість–не радість», –кажуть про цей вік людини, що починається десь після 65 року життя, хоч є й інші «повєдзонка», як висловлюються поляки, як от: усьому є своя пора, кожний вік має свої приємності й т. і. Чи ці «приповідки» відносяться до ветеранів-колишніх вояків, особливо до дивізійників? Мабуть, не конче, бо вони вже пройшли всі пори й негоди в своєму житті. Тому не відмовляються від будь-яких приємностей, кажучи, що навіть старість–це радість, не цураючися терміну «старість». Бо в нашому постмодерному суспільстві вживати слова «старість», «старець»–це політично некоректно. Має бути: «пристаркуватий» (aged), «сеньйор». Дивізійники не живуть на політично видуманих засадах, а доказують, що кожен такий старий, як він почувається, а вони найприємніше почуваються у товаристві, в якому «відмолоджуються», в котрому навіть і смерть мила, як казали козаки. Себто на своїх братських з'їздах-зустрічах.

Усі лиця усміхнені, мова приємно притишена, поведінка товари-

ська... І серед них не побачите навіть «пристакуватого», не то старця–їхнє сеньйорство справжнє, не підроблене. Щоб скріпити свого духа, побратим побратимові, котрого не бачив довший час, каже сеньйорський комплімент: «Як ти гарно виглядаєш, як колись під Федбахом! Нічого не змінився від часу битви під Бродами».

Така дружність робить їх «хеппі», висловлюючись літературно по-вітчизняному, або по-американському: «геппі».

Як то так?

Бо вони живуть згідно з мудрістю, що кожний вік має свої приємності, бо вони вміють приємно користати з «неприємностей», навіть без фройдівської допомоги.

Ось той-то не дочуває. Що ж? Він сидить собі на з'їзді й, недочуваючи, що там при президіяльному столі говорять, приємо собі мріє про молоді часи, вояцькі пригоди і навіть про американські доляри...

Ось тамтой недобачує, хто там за президіяльним столом сидить. То надягне окуляри і побачить своїх побратимів. Але чи впізнає? Хто тим турбується...

Інша справа, як біля нього пройде гарна молода дівчина, кров йому зашумить–на мить,–що ж кожна пора має свої приємності...

Під кінець з'їзду побратими почали роздивлятися й добре бачити–вони шукали на новим кандидатом на голову. Бо останній–«Принц» Евген–на своєму пості faded away, як колись висловився американський генерал Мек Артур, бо, на думку генерала, старі вояки ніколи не вмирають, тільки непомітно відлітають у вирій...

Того, кого на з'їзді «доглянули» на кандидата на голову, той тоді «недочував» або робився «небаченим». Однак є голова–пробоєвик «Війська України», тобто представник журналу з Києва–побратим Петро Буняк. Тому побратими з легким серцем помаршували шпарко наступного ранку на Службу Божу, з піснею на устах.

Все таки у цій порі, на порозі двох тисячоліть, побратими чекають, як колись, на нову «карту покликання»... Звідтам... Хто коли? Бо ось не приїхали на з'їзд агроном з покликання–Ясьо (Скіра) з Філядельфії, хорист Богдан (Левицький), якого здаля пізнавали по його профілю, з Детройту. Вони відлетіли у вирій зараз після з'їзду. А за ними, ті, що приїхали: майстер на всі руки Владзьо (Зуляк) з Лігайтону, завжди привітний і балакучий гуцул Богдан (Куриляк) з Нью-Джерсі... Тому для побратимів кожна пора на зустрічі повна приємностей, бо це, може, останній вже раз...

Дмитро ФЕРКУНЯК

В АМЕРИКАНСЬКОМУ ПОЛОНІ

Сотник Дмитро Феркуняк, уродженець Гуцульщини, служив в австрійській армії, а згодом в Українській Галицькій Армії в польовій жандармерії. Від 1923 року жив як бездержавний еміґрант і працював у Берліні. В 1943 році приїхав до Косова й зголосився до української дивізії, до якої тоді йшла вербункова акція. Закінчивши старшинський перевишкіл, мав бути призначений на командира сотні польової жандармерії, однак під час його відпустки ген. Фрайтаґ призначив на цей пост німця Драпеца. Феркуняк хотів подати заяву про звільнення, але сотник Дмитро Паліїв перемовив його залишитися на службі в дивізії й він був призначений до відділу 1ц (контрозвідка), який займався оцінкою бойової спроможности противника, а на внутрішньому відтинку–протидіяв тому всьому, що ослаблювало бойову спроможність дивізії. Помер в Німеччині.

Залишив спогади зі своєї служби в дивізії, останню частину про полон друкуємо скорочено.

Редакція

Дня 10.5.45 около 8-ої години я прийшов до Юденбурґу. При вході до міста на порожній кам'яниці видніють наклеєні картки з написами, де поодинокі частини мають свої збірні осередки. Між тими картками читаю: 14-та Дивізія збирається в Радштадті. Виходжу на ринок і стрічаю сотника Ґете з нашої Дивізії. Після привітань питає мене Ґете, чи я вже снідав.

–Ні,–відповідаю,–не маю що їсти, тому що свої речі з харчами залишив в авті, що ним виїхав з Фелькермаркту, й більше не бачив ні авта, ні моїх речей.

Ґете запрошує мене на свою квартиру. Ще не докінчили снідати, як чуємо крик. Виходимо на шлях і бачимо метушню, що перетворюється в паніку. Довідуємося, що совєтські панцерні частини йдуть на Юденбурґ.

Ми рушили в напрямі на Зальцбурґ. Дорога завалена автами й возами так, що тільки з трудом можна просуватися вперед.

Година 10-та. Від тилу доходять вістки, що совєтські панцерні частини доїжджають до Юденбурґу, б'ють по беззбройній масі обозів і вояцтва. По тяжких зусиллях доїхали недалеко мосту на річці

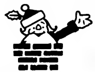
Веселих Свят Різдва Христового
та щасливого Нового Року

українському вояцтву, їх родинам, усій українській спільноті

та побратимам нашої Станиці

пересилає

УПРАВА СТАНИЦІ БРАТСТВА
КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА
в Монтреалі, Канада

Христос Родився! *Славіть Його!*

Із світлим празником Різдва Христового і Нового Року вітаємо Головну Управу Братства, Краєві Управи, Станиці та всю нашу Дивізійну Братію та бажаємо радісних свят Різдва Христового та щасливого Нового Року.

СТАНИЦЯ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА
в Гартфорд, Конн., США

Веселих Свят
Різдва Христового
та щасливого Нового Року

бажають

друзям по зброї,
приятелям та
знайомим

Управа і члени станиці
БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА
у ВІННІПЕҐУ

Енс, біля міста Ліцен. Довідуюся, що перед півгодиною від сторони Лінцу, яким ми мали переїжджати, СС-ів, в тому українців, не пропускають далі, але забирають в полон. Думаю: в Юденбурґу большевики, в Лінцу також, отже–ми оточені. Витягаю мапу: є ще один вихід–дорога до села Пустевальде, а там гора 2400 м. Возами не проїдеш. Рішаю їхати на Пустевальде. Як уже валка рушила вперед, бачу Лемішку, д-ра Белея, Карпинця, Бачинського, о. Сивенького й інших знайомих.

–Що робимо?–питає д-р Лемішка.

–Їдемо до Пустевальде, переходимо гору 2400 м, йдемо до Радштату!–відповідаю.

Скочив на авто й поїхав. Опинившися за горою, постановив почекати на товаришів. За декілька хвилин надійшло 10-12 осіб. Підступають до мене й просять мапу, щоб собі накреслити дорогу на Зальцбурґ. Довідуюся, що це президент Хорватської республіки–Павеліч зі своїм штабом. Тим часом поминули мене товариші. Не зважаючи на інтенсивний марш, я дійшов під вечір до лісничівки, положеної під самою горою, на жаль, своїх товаришів уже там не застав. На другий день о год. 4-ій рушив на гору. Перехід був тяжкий; розм'яклий сніг повище колін, під снігом ожеледа. Біля полудня вийшов на хребет гори.

В товаристві кількох німців іду далі і 13.5.45 дійшов до Радштату. Тут довідався, що моя Дивізія з генералом Шандруком є у Флякові, віддаленім на 4 км від Радштату. У Флякові стрінув мене о. Левенець і сказав, що генерал бажає зі мною говорити. По короткому звіті про пережиття за останніх кілька днів, генерал заявив, що мусить виїхати до Американської команди, та назначив мене своїм представником у Дивізії. Наказав, разом з полк. Баєрсдорфом, керувати Дивізією аж до дальшого зарядження. Дня 14.5.45 генерал від'їхав зі своїм штабом. Ми з полк. Баєрсдорфом обійшли табір і ствердили: табор налічує 76 старшин (30 українців) і 112 підстаршин та стрільців. Разом 1188 осіб. Запас харчів: 70 кг фасолі та 42 коні. Нема чим кормити людей, а навіть якщо б і були харчові продукти, нема в чім їх зварити. Звертаюся до полковника й кажу:

–Перш за все нам треба кухні, треба наказати коней різати й заспокоювати голод.

Беру авто й 6-ох вояків і їду на капітуляційну площу по кухню. Знайти кухню не було тяжко. Тож я вибрав добру велику кухню, знайшли хлопці біля півсотнара солі, різні ложки, черпаки тощо. Все навантажили. Та нещастя хотіло, що мотор зіпсувався. Коли

Радісних Свят Різдва Христового

та щасливого Нового Року

Всеукраїнському Об'єднанню Ветеранів,
Спілці офіцерів України,
всім українським патріотичним ветеранським організаціям,
Крайовим і Станичним Управам та Членам Братства кол. Вояків 1-ої Української Дивізії УНА

бажає

ГОЛОВНА УПРАВА БРАТСТВА
КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА

З нагоди великого торжества
Різдва Христового та Нового Року

складаємо всім нашим Управам Відділів,
усім нашим членам як рівнож
усім побратимським Комбатантським Організаціям
та всьому українському народові

якнайсердечніші
побажання

веселих Свят Різдва Христового
та щасливого Нового Року

ГОЛОВНА УПРАВА ОБ'ЄДНАННЯ Б. ВОЯКІВ УКРАЇНЦІВ в АМЕРИЦІ

шофер порався біля мотора, хлопці пішли поміж вози шукати щось до їди. Приходить до мене вістун Бандура і зголошує, що знайшли дві бочки бензини.

Бочки прикотили і висадили на машину і ця бензина стала нашим порятунком. Я розпочав переговори з шофером, щоби за бензину затягли авто до Флякова. У Флякові Дивізії вже не було, а залишений жандарм польової жандармерії зголосив, що вона відійшла до Ваґрайну, віддаленого 16 км. Почався знову торг із шоферами. За 40 літрів бензини затягнули авто до Ваґрайну. Тут виявилося, що Дивізія заквартирована в горах, 4-5 км від міста Ваґрайн. Тоді шофер відчепив свою машину, залишаючи нас у Ваґрайні.

Лишаю вістуна Бандуру біля авта та йду шукати Дивізії. Вже смеркало, як прибув до штабу Дивізії. Зголосив полк. Баєрсдорфові, що авто зіпсоване. Пішов до стодоли між хлопців і ліг спати. Але сон мене не брав. Після дводенного „посту" шлунок вимагав їсти...

–Хлопці,–питаюся,–нема у вас що їсти?

–Нема,–відзиваються,–але стрілець Пащук варить картоплю.

За яку годину приносить 6 картоплинок і поділив на 9 людей.

Рано йду до полковника Баєрсдорфа. Наказали зарізати коня, а до м'яса зарядив, щоб збирали квасок і кропиву. Дванадцять днів ми пережили на півлітра зупи з конини й кропиви.

Та не всі так жили. Наприклад, полк. Баєрсдорф, підполк. Форстройтер, д-р Конн, майор Фіндер, Бріштот, Кляйнов, сотник Нірманн, Борковський та ще кількох німецьких старшин, що мали змогу прорватися зі своїми автами ще перед прибуттям совєтських танків, були забезпечені в харчі на 10-12 днів, що їх тримали в строгій тайні й користали з них скрито перед товаришами. Користаючи з того, що Американська Команда залишила за ними далі провід, німці не думали зректися своїх привілеїв. Підполк. Форстрайтер зарядив створення окремої кухні для німців, за його прикладом пішов майор Бріштот. А що харчовий відділ і розподіл харчів був у руках німців, то не дивно, що із зарізаних коней зникали печінки і кращі куски м'яса. Навіть з тих 60 гр хліба на день, що їх Дивізія після 12-ох днів голоду одержала, обкрадено вояків. Всякі представлення у полк. Баєрсдорфа успіху не мали.

21.5.45 покликав мене полк. Баєрсдорф; там я застав майора Бріштота, двох німецьких підстаршин і одного підстаршину українця. Довідуюся, що майор Бріштот наказав арештувати цього українського підстаршину за невиконання наказу й хоче його розстріляти. З переслухання оскарженого виявилося, він наказ вико-

нав, але не так, як Бріштот бажав: замість бігти під гору, підстаршина йшов звичайним кроком. Я рішуче заявив, що про розстріл не може бути мови, люди голодні, поденервовані, і цей стан вимагає відповідного вирозуміння зі сторони командирів. Коли полк. Баєрсдорф і майор Бріштот далі домагалися суворого покарання, тоді я заявив, що з українців ніхто не візьме участи у суді, а за життя тих, що винесуть засуд смерти, я не ручу. На це полк. Баєрсдорф заявив піднесеним голосом:

–Прошу пам'ятати, що ви, українці, є між двома німецькими дивізіями „Вікінґ" і „Гоенштавфен", які справлять вам таку криваву купіль, якої світ ще не бачив, коли кому з німців тут щось станеться.

Ця погроза обурила мене до такої міри, що я встав і заявив:

–Ми готові прийняти ваші погрози, але розстріляти цього підстаршину не дозволю.

Підстаршині сказав іти зі мною. Ніхто нас не задержував.

Наступного дня полк. Баєрсдорф поїхав до корпусу і привіз письмовий дозвіл створити наглий суд. На старшинськім зібранні самих німців, на яке й мене запросили, таки створено суд. Тоді я прошу слова і рішуче заявляю, що я, як представник генерала Шандрука, командувача Української Національної Армії, до якої увійшла Дивізія, в його імені уневажнюю винесену постанову про покликання суду; той, хто зробив якийсь каригідний учинок, буде ізольований у відповідному приміщенні і під охороною польової жандармерії, щоб його передати американцям. Якщо ви, панове старшини, далі піддержуєте винесену постанову, тоді я буду змушений відкликатися до Американського командування з проханням взяти нас українців в оборону перед вашим німецьким насильством.

Моя заява подіяла на німців; нараду закрито й ніякого суду не скликано.

Дня 30.5.45 Дивізія виїхала потягом до Вальгайму. Коли вояки висіли з вагонів і чекали наказу, декілька закралися до одного з залізничних вагонів, з якого забрали кілька м'ясних консерв і яєць. Крадіжку викрили й декількох передано під варту польової жандармерії

Цілу ніч ми ходили полями, шукаючи назначеного місця для нашого розтаборування, а коли розвидніло, виявилося, що зайшли задалеко. Люди були втомлені, тому заряджено відпочинок і розпалення вогню, бо попередній день і ніч падав дощ і було досить холодно. Нараз з лівого крила почувся крик:

–Друзі! Німці б'ють наших арештованих товаришів і хочуть без суду їх розстріляти!

Зірвалося все на ноги й, як буря, кинулося в сторону, звідки почувся крик. Бачучи небезпеку,–бо німці були при зброї,–скочив я й деякі старшини українці, між ними поручник Козак, хорунжий Шарко й інші, вбиваючися клином між німців і українців, закликаючи людей до спокою й розходу на свої місця, що й вояки зробили. Арештованих передано під охорону української польової жандармерії. Думалося, що так зліквідовано справу. Та полк. Баєрсдорф й німецькі старшини вважали, що, прийшов час представити українців перед американським командуванням як бандитів і бунтівників. Була думка здесяткувати стрілецтво за бунт. Я заявив, що я взагалі проти кари смерти; ми є полонені і підлягаємо законам американським, а не німецьким.

Я скликав старшинську нараду, що станула на тім самім становищі. Та полк. Баєрсдорф не чекав висліду старшинської наради. Скрито йде до корпусу, очорнює українців як грабункову банду і просить про допомогу американців, заявляючи, що він не може командувати далі такою частиною й нести за неї відповідальність (свідок того полковник-ветеринар Віх, що був тоді в корпусі й чув оцю заяву Баєрсдорфа). Повернувши з корпусу до табору, кличе мене до себе і заявляє:

–Якраз я приїхав з корпусу: рішення, яке там винесено, є тверде. Вам особисто буде тяжко з тим погодитися, але воно принесе тільки добро для обох сторін.

Видав наказ збиратися до відходу на нове місце призначення. Мені каже лишитися з обозом, який має за дві години виїхати на означене місце.

День 1.6.45 глибоко закарбувався в пам'яті українців. Тоді їх передано під опіку американських кулеметів. Около години 20-ї повернув полк. Баєрсдорф з німцями до старого табору, покликав мене до себе й каже:

–Сталося те, чого українці собі бажали; хай тепер знають, чи буде їм краще.

На це я відповів:

–Що ви, пане полковнику, зробили, це ваше діло й німецьких старшин. З цим уважаю свою працю в штабі Дивізії за покінчену, зголошую свій відхід до товаришів, з якими буду ділити ту долю, яку ви нам зготовили.

–Ні,–каже полковник,–тепер ви ще більше тут потрібні. Амери-

канці не звільнили нас німців від опіки над українцями.

Наступного дня я поїхав з полк. Баєрсдорфом до українського табору. Комендантом табору назначив поручника Козака. Табір приміщено в вузькій долині на млаковинні вздовж невеликого потічка. На узгір'ях із трьох сторін уставлено танки із зверненими цівками кулеметів і гирлами гармат на табір. При вході й довкола табору уставлено німецьку польову жандармерію. Простір табору малий. Належної вечері ні сніданку люди не дістали, хліб і м'ясо залишилося в старому таборі. Настрій хлопців бадьорий, з погордою споглядають на полк. Баєрсдорфа й мене.

На привіт полковника–„Ґутен Таґ, Камераден"–як це звичайно бувало, ніхто не відізвався.

Полковник звертається до мене й питає, як по-українському кажеться „Ґутен таґ, камераден"?

Кажу: „Добрий день, друзі!"

Полковник кричить: „Добрий день, друзі!"–але ніхто не відповідає ані слова. Полковник бачить, що його люди не бажають бачити і залишає табір. По дорозі каже до мене:

–Повірте мені, пане Феркуняк, що так далеко я не бажав справи посунути; я не думав, що американці так гостро поступлять.

У відповідь я заявив:

–Те, що сталося, словами направити не можна, треба старатися, щоб тяжке положення українського табору якось полегшити.–На мою думку,–кажу,–треба вислати до табору зараз на два дні харчів і обидві кухні, вчорашній харчовий приділ–хліб і м'ясо, вози й дві пари коней вислати для обслуги табору, розширити табір, пересунувши його з млаковиння на узгір'я, усунути стійки німецької польової жандармерії.

Ще того самого дня (2.6.45) привезено до табору харчі, кухні, залишаючи стійки тільки при вході до табору з тим, що до самого табору заборонено їм, себто німецькій польовій жандармерії, заходити. Зате хліба й м'яса з попереднього дня не звернено, бо оба полковники, Вільднер і Форстрайтер, заявили, нібито ці харчі покрадені невідомими злодіями. Того самого дня розповів я українським старшинам зміст моєї розмови з полк. Баєрсдорфом. Вони зрозуміли все й за кілька днів по перебранні проводу, табір доведено до зразкового порядку і військової дисципліни. В таборі запроваджено українську команду, вечірню молитву з піснею „Боже, великий єдиний", в неділю відправлювано Службу Божу. Багато в цьому причинився пор. Ортинський.

Дня 5.6.45, будучи в таборі, я обговорював деякі справи з поручником Козаком. Нараз зголосив дижурний про приїзд командуючого армії німецького генерала. Пор. Козак попросив мене зголосися в нього: „бо ти краще говориш по-німецькому".

Іду до генерала і зголошуюся як заступник коменданта табору. Генерал оглянув табір і каже:

–Стверджую, що цей табір в порядку.

На це я підхоплюю й кажу:

–„Айн Мустерляґер" (Зразковтй табір).

Генерал посміхнувся й каже:

–„Лявтер Енґель" (Самі янгели).

На ці слова я кажу:

–Пане генерале, ми не є ангели, але також не грабункова банда, як нас представлено.

Наступного дня кличе мене полк. Баєрсдорф до себе і заявляє, що мовляв, згідно з наказом корпусу, український табір має перебрати полк. Вілшднер зі своїм штабом, а саме 3-ох німецьких старшин й 8-ох підстаршин, 7-ох стрільців та один харчовий старшина для ведення господарства, мотивуючи це тим, що між українцями нема старшин зі степенем штабного старшини, себто від майора вгору.

Я відповів:

–Розділ між українцями й німцями, переведений німцями, треба вважати остаточним. Багато німців після капітуляції підвищено до вищого ступеня, то й пор. Козака можна підвищити до сотника, а сотник може в полоні керувати полком із 850 людей.

На мою заяву полк. Баєрсдорф аж підскочив з люті й заявив, що й не думає зрікатися свойого пляну.

Коли вранці 7.6.45 я прийшов до нашого табору, застав там полк. Вільднера і зібраних українців старшин, що їх полк. Вільднер старався переконати про конечність німецького керівництва нашим табором. Я зараз забрав слово і заявив рішуче, що німецьке керівництво над українцями більше не бажане. Після мене забрав слово хорунжий Шарко, й старшинські збори відкинули домагання німців. Полк. Вільднерові, на мою пропозицію, дозволено приходити до табору як гостеві.

Тоді Баєрсдорф рішив мене з табору позбутися. Дня 10.6.45 кличе мене майор Фіндер до себе й шептом каже, що Баєрсдорф вніс прохання до американського командування, щоб дозволено йому й мені поїхати до генерала Шандрука. Як одержимо дозвіл,

забирайте свої речі й лишайтеся біля генерала.

Цей підступ випередило моє нагле захворіння, яке використано, й, всупереч мойому спротивові, відставлено мене до лічниці в Етталь, а звідти до Ґармішу. Таким чином дня 12.6.45 відірвано мене від моєї частини й товаришів, і я не мав змоги назад до них повернутися.

МІСЦЕВОСТІ ПЕРЕХОДУ Й ТАБОРІВ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ПОЛОНІ

8.V.45	Капітуляція і відступ: Feldbach–St. Stefan–біля півночі перейшли міст на ріці Mur біля Feldkirchen bei Graz
9.V.45	Voitsberg–Koflach–Pack(Packsattel)–Twimberg–Bad St. Leonhard
10.V.45	Judenburg–Murau
11.V.45	Tamsweg–Mauterndorf
12.V.45	Tauerpass–Radstadt–Flachau(над річкою Enns)
13/14.V.45	Flachau
15.V.45	Kleinarl–Wagrain (оба над річкою Wagrainbach, в долині Kleinarltal)
16-28.V.45	Wagrain
29.V.45	St. Johann in Pongau
30.V.45	Rosenheim–Mynchen–Walheim
31.V./1.VI.45	Eberfing (Відлука від німців)
1.VI.–30.VI.45	Eberfing
1.VII.–31.VII.45	Riegsee (над озером Riegsee) –біля 30 км на північ від Garmisch-Partenkirchen –біля 20 км на півн.–схід від Oberammergau
1.VIII.—4.VIII.45	Bad Aibling
5.VIII.45–трав.46	Auerbach
трав.46–серп.46	Regensburg–звільнення до ранґи десятника включно. Залишилися тільки 33 старшини й старші підстаршини.
серп.46–лист.46	Darmstadt–підчас їзди поїздом 5 старшин втекло до циваля.
лист.46–11 січ.47	Ludwigsburg–звільнено всіх як „леґіонерів"

Евген Шипайло

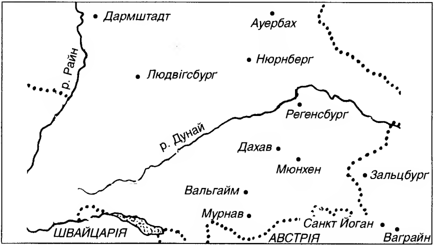
КІНЦЕВІ ЗАВВАГИ ДО АМЕРИКАНСЬКОГО ПОЛОНУ

Спогадом Дмитра Феркуняка закінчуємо матеріяли про американський полон вояків УД. Було три окремі групи, які про себе нічого не знали. Найбільша група начислювала спочатку понад тисячу осіб. Дві інші групи, які опинилися в американському полоні, нараховували приблизно 150 і 50 вояків. Коли німців відділено й деякі вояки опустили табір, а американські власті звільнили тих, які могли доказати, що служили в Дивізії після зайняття Галичини совєтами (після битви під Бродами), в таборі Авербах було 820 осіб. Українська суспільно-харитативна служба в Мюнхені отримала список, мабуть, для прислання різдвяних пачок полоненим. (У цьому списку вже нема пор. Феркуняка, який вибув до шпиталю в червні 1945 року). Список зберігся і є в архіві Б-ва (на жаль, без першої сторінки). У цьому азбучному списку українською мовою подані: ранґа, ім'я і прізвище, дата й місце народження полонених.

У той час в Авербаху було поручників 5, хорунжих–20, чотових підхорунжих–3, булавний–1, старших десятників–15, десятників–48, старших вістунів–3, вістунів–30, старших стрільців–23.

За роками народження: 1886–1, 1887–1, 1891–1, 1893–2, 1899–2, 1900–1, 1901–4, 1902–1, 1903–2, 1904–3, 1905–5, 1906–7, 1907–10, 1908–14, 1909–20, 1910–16, 1911–10, 1912–25, 1913–30, 1914–24, 1915–11, 1916–7, 1917–16, 1918–9, 1919–18, 1920–43, 1921–83, 1922–76, 1923–68, 1924–97, 1925–103, 1926–46, 1927–22, 1928–14.

За десятиріччями: 1886-1899–7, 1900-1910–87, 1911-1920–193, 1921-1925–427, 1926-1928–82, чотири–не подано.

Орієнтаційна мапка місцевостей, де перебували полонені.

Крім цього спомину Д. Феркуняка, у *Вістях комбатанта* були надруковані наступні спомини:

Олекса Горбач. *В американському полоні*, чч. 4 і 5, 1961.

Олекса Горбач. *Зустріч з чужинцями в американському полоні*, чч. 4 і 5, 1961.

В. Максимець. *З фронту до американського полону,* ч. 2, 1985.

Роман Колісник. *Полон,* чч. 1-4, 1992.

Харон. *Авербах,* ч. 4, 1992.

Іван Скіра. *Ще про американський полон,* ч. 2, 1992.

Кирило Григорович і Зен-Ко. *В американському полоні в Австрії,* ч. 5-6, 1992.

Іван Падик. *В американському полоні,* чч. 1 і 2, 1993.

Одноднівка табору українських полонених в Авербаху. Передрук оригінального видання. Ст. 44. Б-во кол. вояків 1-ої УД УНА, Торонто, 1993.

Роман КОЛІСНИК

МИКОЛА МАЦЮРАК–„БАТЬКО ГОЛУБІВ" В УД

Микола Мацюрак, син хорунжого Українських Січових Стрільців, Костя Мацюрака, народився 16 травня 1905 року в Дрогобичі. Через воєнні обставини закінчив тільки 4 кляси народної школи.

В 1943 році зголосився до дивізії „Галичина" й пройшов вишкіл у Гайделяґрі й згодом у 1-му тяжкому гарматному запасному дивізіоні 30 у Реґенсбурґу. В Нойгаммері служив у 11-ій батереї тяжких гавбиць (150 мм), розводив поштових голубів і його називали Taubevater–батьком голубів. Був кухарем. Брав участь у боях під Бродами, де був поранений осколком ґранати в ліву руку (с. Підгірці?). 18-го липня 1944 р. отримав наказ випустити голубів з повідомленням про оточення.

Взятий у полон і трибуналом військ НКВС засуджений на 10 років. Підчас звірських допитів стратив слух. Від серпня 1944 до січня 1947 був у таборі ПФА 283, Подольська Моск. й відбудовував Москву. Від 1947 до 1975 працював мулярем 1 розряду в Дрогобичі. Помер 21 червня 1985 р.

Подав син В. Мацюрак,
голова Трускавецького осередку
Братства кол. вояків 1-ої УД УНА.

Ярослав ГОРБАЧЕВСЬКИЙ

ДЕННИК ДОБРОВОЛЬЦЯ

(Продовження з ч. 4, 1999)

18 вересня 1944. Привезли нас до Кремсу в Горішню Австрію. Зараз нас умундирували і так я почав другу військову кар'єру як „СС-юнак". Наступного дня почалася муштра. Мені приходилося легко, бо мене вже вчили в Дивізії того ремесла. Підстаршина відразу завважив, що я „муштрований" і назначив мене „ґрупенфюрером" і відтоді я вчив і інших.

30 вересня відіслали нас до Лінцу, де примістили в казармах–призначили до тяжких батерій протилетунської артилерії 8,8 мм. Лінц часто бомбили. Тут формували групи і розсилали по цілій Німеччині. Першу групу післали до Берліну (яких 100 хлопців)–казали, що ми найкращі, бо йдемо обороняти столицю.

11 жовтня. У Берліні на першу ніч примістили нас у вежі-бункері на „Тірґартен" (Зоологічний город). Бункери були на 20 поверхів високі, зроблені з залізо-бетону–так що бомби їх не брали. На горі стояли зенітки. Кілька разів вночі бомбардували Берлін, а ми, помучені по дорозі, спали й майже нічого не чули. Вранці розділили нас по 10 осіб і порозсилали по батеріях у Берліні. Нашу десятку приділили до легкої батерії 3,7 см в південно-західній частині Берліну над каналом. В сусідстві були фабрики „Сіменса" і „Крупа", які ми мали обороняти. Зенітки були вмонтовані на дерев'яних вежах, яких 20 метрів високих. Наша група мала 3 вежі до обслуги, під вежами були наші бараки і ми, українці, мали свою кімнату. До нашої десятки долучили ще одного, що „загубився", грека з Маріюполя над Азовським морем–називався Василь–Вася Апполонос. Так ми мали „щасливу 11". Два-три рази на ніч алярми, перших пару днів нас заганяли в окопи біля зеніток, щоби привикали. Перші бомбардування прийшлося тяжко пережити, тряслися, як у пропасниці, від страху, коли ескадра за ескадрою сипали бомби різного калібру.

Найбільше страху давали „ялинки", які світили „хоч голки збирай", а високо в небі монотонно гуркотять мотори перелітаючих ескадр і нараз високотональний свист і розриви бомб на фабриках „Сіменса" і „Крупа", часом і на нас падала „заблукана" бомба. Десь по тижневі нас поділили на 3 групи і послали на вежі, щоб „привикали" і привчали орудувати зенітками. В батерії були старші вояки з Африканського корпусу, нас вони добре трактували і помагали, як могли. Наша 11-ка складалася з 5-х галичан, 2-х придніпрянців, 2-х поліщуків, одного лемка й одного українського грека.

Веселих Свят Різдва Христового та щасливого Нового Року!

Українському вояцтву, їх родинам,
усій українській спільноті
та побратимам нашої Станиці

пересилає

УПРАВА СТАНИЦІ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА
в Ст. Кетеринс, Канада

Христос Родився!

З нагоди Різдва Христового та щасливого Нового 2000 Року

найщиріші побажання українському народові в Україні і поза нею, українським церковним Ієрархам, проводам українських організацій, а зокрема проводам комбатантських організацій та всьому братському членству

бажає

КРАЙОВА УПРАВА
БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА в КАНАДІ

Веселих Свят Різдва Христового та щасливого Нового Року!

Українському вояцтву, їх родинам, усій українській спільноті та побратимам нашої Станиці

пересилає

УПРАВА СТАНИЦІ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ
1-ої УД УНА
в Калґари, Канада

Німецьку мову я знав досить плинно завдяки родинним зв'язкам і школі. Десятилітнім хлопцем я провів літні вакації в Чернівцях в товаристві моїх кузенів-ровесників, де вдома панувала двомовність. В 1940 році, як прилучено Буковину до УРСР, вони, як німці, репатріювалися і замешкали в Берліні. Будучи в Берліні, я часто відвідував їх.

22 листопада. Пройшли вишкіл „Фляку". Приділили нас 30 км на схід від Берліна на летовище в Екесдорф біля Мінхенберґу. Летовище мале для мисливських літаків „Мессершміт", батерії вкопані по полях довкруги. Також наші бараки („трайлери") в ямах добре замасковані. Зенітки найновішого випуску 3, 7 см, 44 р. Нам приділили одну канону. Службу повнили 24 год. з мінімальною обслугою 4-ох осіб. До містечка було 3 км і ми часто ходили до кіна і на пиво. Перед латинським Різдвом я з Грицем подали заяву на відпустку, щоб відвідати родину. Нас післали до команди в Берліні, там виповнили заяви. Ми стрінули кілька наших „Юнаків" і вони дали нам адресу Військової Управи, де про нас ніхто не знав і ми не були у списку. Дали їм список і місце нашого постою. Нас добре нагодували в команді полку і дали нам різдвяні пакунки. Увечері поїхали відвідати моїх свояків і останнім поїздом повернулися до Екенсдорфу. На латинське Різдво ми перебрали службу від німців з нашої чоти, дали їм нагоду посвяткувати. Зате вони нас заступили на наші свята.

7 січня 1945. На перший день Різдва мене покликали до канцелярії і повідомили, що завтра до нас приїзджає священик з Берліну і щоб хтось стрінув його на станції. В селі була лютеранська церква, тому що була неділя, пішли на відправу до церкви. Згодом попросили пароха, щоб дозволили відправити нашу Службу Божу. Він радо згодився і дав нам ключі до церкви.

8 січня. Вранці всі вийшли на залізничну станцію привітати священика-капеляна о. Стефана Колянківського. В церкві всіх висповідав і запричащав на Службі Божій. По відправі взяли отця до себе на обід, по обіді кур'єр завіз Колянківського на стнцію мотоциклем.

9 січня. Вранці викликують мене і Гриця до команди і дають нам відпустку (урльоп) на три тижні. Ми скоро зібралися і першим поїз-дом поїхали до Берліну. В Берліні розлучилися, я всів на експрес Бресляв-Відень, а він–на Ляйпціґ до сестри. За добу добився я до батьків, зробив їм гарну несподіванку. Вони жили на Судетах в Штаудінґ (по чеськи Студенка).

Тим часом на сході ситуація погіршується, Червона Армія про-

рвала фронт через Віслу і збижаються, заняли Бресляв (Вроцлав), а на заході альянти над Реном. Українці, що були на Судетах, пакуються і втікають на захід.

27 січня. Рушаю в дорогу, прийшлося вертатися окружною дорогою через Прагу-Дрезден-Берлін. Поїзди страшенно переповнені так, що часом приходилось їхати поміж вагонами, до того морози, зимно просякало до костей, а альянтські літаки обстрілювали все, що рухалося на дорогах, головно поїзди. Так я рішив їхати тільки вночі, а вдень пересиджував на малих станціях, де можна було загрітися і щось з'їсти. По чотирьох добах добився до Берліну.

31 січня. Добився до Екесдорфу. В команді мені кажуть, що нас висилають на оборонну лінію над Одрою боронити Берлін. Зенітки повитягувані з землі, готові до транспорту, але немає чим їх везти. Нам видали кріси й амуніцію. Сидимо кілька днів й чекаємо.

3 лютого 1945. Прийшов наказ нам, українцям, зголоситися в головній команді „Фляку" в Берліні в протиповітряному бункрі в зоологічному городі. Там злучили нас з іншою групою–25„юнаків". Видали папери, мене назначили провідником, а ще одного з другої групи моїм помічником. Переночувавши в бункрі, вранці посадили на поїзд Берлін-Дрезден і наказали висісти на станції Люкау. Зголоситися в команді летовища в селі Альтено.

5 лютого. Летовище було мале і містилося між лісами для винищувачів „Фокенвольф". Було кілька „Мессершмітів 101". На краю ліса стояли батерії зеніток, а наші бараки були в лісі. Нам приділили три гармати 3,7 см моделю 36. Наші нові товариші були вишколені до 2,0 см „Фірлінґів" (чвірки), то нам прийшлося їх приучувати до 3,7 см.

Фронтова лінія тоді була в Форст над рікою Найссе, від нас близько 50 км. Кілька разів був прорив на Котбус, але німцям вдалося відкинути ворога за ріку Найссе. В погідні ночі можна було бачити на сході заграву з фронту. Ми були в бойовому поготівлі 24 години. Видали кріси і амуніцію і приказали нікуди без зброї не ходити. Також видали „Панцерфавсти", а до гармат протипанцерні стрільна. Мене приділили до протилетунського кулемету чвірки 50 мм. Мені було в „ямі" затишно, весняне сонце пригрівало, з амуніційних скриньок зробив собі „фотель", сидів і читав книжки. Служба при кулеметах була тільки вдень, а при гарматах 24 години.

Вдень наші літаки вилітали на фронт на короткий час (бо не було бензини). Тоді треба було дуже уважати, бо час-від-часу несподівано з'являлися совєтські літаки „Яковлев 25", а вони дуже подібні

до наших „Фокенвольфів". Тоді бувала нагода постріляти і пострашити їх. Вночі знов літали ворожі „кукурудзяники", освічували поблизькі села і скидали бомби.

На полі біля наших зеніток були ями з бараболею. Ми собі помагали: їли її в різних видах- печену, варену, смажену чи додавали до зупи.

Дальше за лісом був табір поляків, що їх вивезли після повстання у Варшаві 1944 р. Вони працювали при будові дороги до летовища. Переважно жінки з дітьми, мужчин було мало. З вигляду інтелеґенти, страшно бідували. Нам було їх шкода, головно дітей. Ми їм сказали, що нічна варта буде лишати в рові, де вони працювали, мішок бараболі і дещо, по змозі, як консерви і марґарину. В селі була фабрика консервів і там був магазин і кухня для війська, де працювали наші земляки. Як ми ходили по „ферфлеґунг" і не було німців, вони підкидали скриньку консервів, ковбасу, а часом і шинку. Ми входили і виходили без жодної контролі. За те ми їм давали тютюн, мило і всякі їм потрібні речі.

10 лютого. Нам пощастило зістрілити совєтського літака „Яковлева 25", за що нам дали нагороду–сигарки, горілку й вино.

13 лютого. Увечері я стояв на варті і десь коло півночі побачив далеко на півдні світла „ялинок", що освітили ціле небо, а потім блиски і далеке ехо розриву бомб. То бомбардували Дрезден–перший раз за цілу війну–англійці. Наступного дня коло полудня повторили американці. Дими і заграви можна було бачити від нас, віддалених яких 60 км. З початком березня, через брак бензини до літаків, а також через близкість фронту, ліквідували летовище. Нам наказано бути готовими до нового призначення, але де? Вирішили післати нас до першого табору в Австрії–до Кремсу.

15 березня. Ми рушили в дорогу через Дрезден. Ми бачили і пережили берлінські бомбардування, але не можна порівняти з тим, що ми побачили в Дрездені–цілковита руїна, рідко можна було побачити оцілілу стіну, не кажучи за цілий будинок.

У той час вдень обстрілювали і бомбили поїзди і вузлові станції. Поїзди переповнені військом, пораненими, біженцями, виглядало, що ціла Німеччина в мандрівці. Їхали переважно вночі, щоби оминути обстрілів „тіф фліґерів" (низьких полетів), день пересиджували на малих станціях.

До Праги добилися по двох днях окружною дорогою через Дрезден, Хемніц, Тепліце. Як тільки переїхали чеську границю, відчули, що то не той світ–міста не порозбивані бомбами, спокійно так, як-

би війни не було.

17 березня. Висіли в Празі на головному двірці, в почекальні для війська Червоний Хрест нагодував нас теплою зупою-„айтопф" і післали на нічліг до „готелю" біля станції. „Ґотель"-це кілька великих заль з сотнями ліжок. Там також містилася комендантура транспору. Нам видали „ферпфлеґунг" (харчі) на два дні. Переночувавши вранці кількох нас пішло оглядати „Золоту Прагу", про яку багато чули. Ввечері пробували дістатися на поїзд до Відня, але всі поїзди переповнені так, що було неможливо влізти 36 хлопцям з наплечниками. Ми не дуже спішилися, кортіло більше побачити Прагу. Ночували на станції, рано рюкзаки віддали до переховки баґажу на станції, а самі пішли в місто. Оглянули старе місто, перейшли через Карловий міст, хотіли оглянути Бурґ, але нас не пустили. Вернулися на двірець змучені і голодні, поїли все що було в рюкзаках і пішли до поїзду. Повторяється та сама історія-не має місця в поїзді. До „готелю" нас не хочуть прийняти. Нами зацікавився якийсь старшина і порадив піти до комендантури. Там нам дали записку до готелю, щоб нас прийняли, і наказали зголоситися вранці до них. Ми зголосилися, видали нам харчі на один день і наказали чекати до вечера на двірці. Нас кілька скористали з нагоди, пішли знову до міста. Мені вдалося купити на чорному ринку за німецькі марки годинник, хліб, ковбасу і пляшку „слівовици". Перед приїздом поїзда прийшов „фельджандарм", завів на перон і наказав не рухатися з місця. Як прийшов поїзд, він повиганяв цивілістів і нас посадив до вагону.

Цілу ніч їхали до Відня, пару разів ставали в полі, бо Відень бомбардували, десь коло полудня докотилися на головний двірець. На наше щастя, скоро дістали получення на Кремс.

(Закінчення в наступному числі).

Леонід МУХА

БАД ҐЛЯЙХЕНБЕРҐ

(Див. спогади Л. Мухи „ВК": ч. 3,1998, чч. 2, 3, 1999)

Вже вечір і перемучені цілоденним маршем засипаємо в корчах, на світанку продовжуємо свій похід у невідоме. Що то буде? Ще пару годин ходьби і з ходу вступаємо в бій. Серце радується, коли бачимо як втікають по дорозі їхні обози, за ними вдогонку б'ють наші ґранатомети. Займаємо село Траутмансдорф. Кругом пальба. Видно наступаємо не ми одні. В селі заходимо в хату, в якій лежить в постелі молоденька дванадцятирічна дівчинка, яку насилувало аж дев'ять „визволителів" з-під знаку серпа і молота. В іншій хаті жінку, яка навіть не говорить, скільки хамів її насилували, вигнали чоловіка з хати. Добре, що хоч його не вбили.

Якийсь неписаний закон був в тій „непобедімой і леґендарной"–дозволялась першій лінії повна безкарність, бо „мстили" за безчинства, яких допустилися нацисти на їхній землі. Мені трудно бути об'єктивним, бо я тих безчинств у нас не бачив, працюючи в Німеччині, але кожний має відповідати за злочини, які сам вчинив. Що ж це за законність та справедливість коли сам твориш беззаконня?

Австрійці може теж очікували, що їх визволять від Німеччини. Були і такі, і в цьому немає нічого дивного. Коли по дорозі зайшов до однієї хати попити води, молода жінка спитала, коли буде війні кінець. Я їй відповів по-українськи: коли Гітлера шляґ трафить. І вона мене прекрасно зрозуміла, бо наше „шляґ трафить"–то старе австрійське „шляґ трефен"–спадщина в нас по „небіжчі" Австрії часів Франца Йосифа. Вона засміялася й винесла холодного молока. До того часу я не знав, що це прокляття австрійського походження. Інакше я б так не сказав. Може через ці звірства нас стрічали з сльозами в очах, може тому по стількох роках нас так привітливо приймають, коли приїздимо на могили загиблих там побратимів.

Коли наші повстанці з УПА пробивалися на Захід через Словаччину та Австрію, мали вагому підтримку місцевого населення, яке активно їх підтримувало, знаючи, що це українці і за що вони борються.

Думаю що є частка і нашої заслуги за наше лицарське та гуманне ставлення до тих народів; ми собі на безчинства ніколи не позволяли при нашому вихованні та моралі.

В результаті наступу наш рій зайняв становище на Ґляйхенберґ Коґель. Це напівна висота–гора біля Бад Ґляйхенберґу, на ній якісь

хати. За останньою, на самому краю, становище нашого кулемета– дальше вниз крутий схил порослий лісом. Мусимо бути пильні, щоб нас не заскочили. Прекрасний вид на всю долину, бачимо окопи нашого 30-го полку та окопи противника, тому за цю висоту були вперті бої. І, врешті, щоби нас не відрізали, змушені були її залишити.

Бачимо з гори, як по позиціях наших б'ють реактивні установки так звані „катюші"–жахливе видовище: все кругом горить. По нас не стріляють, бо самий Коґель то вузька подовгаста висота, шириною мабуть яких 60-80 м, і при перелеті могли б бити по своїх.

Хата, в якій „квартируємо", покинута господарями, гарне господарство, в стайні корови та свиня, кури–все голодне та ричить, мечить. Хлопці в нас–господарські діти, і не довго кинути охапку сіна та щось свині, навіть видоїли корів–так і залишили все, коли відступали. В хаті на стінах мисливські трофеї–оленячі роги, мабуть, господар мисливець: все зроблене зі смаком і комфортом.

Через два дні нас все таки потіснили і нам приказано міняти позиції, покидати дуже важливий об'єкт, на якому, крім нас, сиділи і вогневі старшини, що керували вогнем нашої артилерії.

Відступаючи, мусимо перескочити відкритий відтинок поміж пагорбами, який сильно обстрілюється. Всі перебігаємо щасливо, крім нашого ройового М. Байтали, якого поранило. Що за поранення–ніколи оглядати і, взявши його попід руки, помагаю вибиратися в безпечне місце, згодом відпроваджую в санітарний пункт, де йому дають потрібну допомогу. Так і не знаю, яке це було поранення, та й його подальшої долі. Повертаюся лісом на гору, де гримить скажена канонада і застаю сотню, яка окопується на хребті гори. Перед нами схил гори, зарослий лісом; бачимо, як по лівому краю наступають більшовики і стріляємо, під вечір бій постепенно вщухає.

Дальше смутно все пригадую, бо ми постійно в сутичках та переходах, особливо ночами, доки фронт на нашому відтинку не стабілізувався. Займаємо окопи біля замку Ґляйхенберґ, в якому тримає оборону 3-тя сотня нашого куреня. Наша 2-га сотня, якою командує німець, поручник (оберштурмфюрер) Пратерш, міняється постійно позиціями з 1-ою сотнею, та й ще хтось нас змінює, коли маємо короткий відпочинок в другій лінії.

Наші окопи направо від замку перетинають відкриту долину і сидимо в глибоких окопах, які сполучаються поміж собою, і до тилу викопаними на весь ріст траншеями. Спереду нас нічия полоса аж до окопів противника, посеред якої стоїть покинута господаря-

ми хата. В цій хаті найперше більшовики, а згодом і ми любили робити одні на одних засідки, бо була це випадова позиція для розвідників при спробі переходу в тил противника. Провідним у цих розбірках був наш Грінченко, який міг сидіти в засідці й завжди виходив переможцем.

Інший наш герой гуцул Томащук з Жаб'є (раз гуцул, то в нашому розумінні, обов'язково, повинен був бути з Жаб'є–такі то в цей час були мої знання про Гуцульщину). Цей вроджений мисливець з наших Карпат дуже полюбляв ходити в запілля ворога, ніколи не повертався без трофеїв. Завдяки йому ми позбулися ворожих снайперів (ворошиловських стрілків), які не позволяли нам виставити голови з окопу.

Годують нас переважно увечорі, а ранок завжди починається концертом, який слухаємо завдяки гучномовцям противника, йде посилене психічне оброблення наших хлопців. Що говорили, здогадатися нетрудно, особливо після цього, як наша чота перейшла до них, заґітована нашим „свідомим" галичанином. Виступають один за одним бувші „наші" та не годні нахвалитися, як їм добре, як їх там люблять. Цікаво, все таки, подальша їхня доля, бо ця злочинна влада нікому ще не пробачила.

Вдень світить сонечко, кінець квітня, чудова погода, війна приближається до кінця. Як дальше буде? Ще на Гляйхенберґ Коґель в хаті взяв собі книжку Альбрехта „Запроданий соціялізм", коли затишно (не стріляють), читаю помало, бо німецької мови не так уже знаю.

Стоїмо в другій лінії. Маємо маленьке свято, бо перебігла до нас через фронтову лінію поранена відламками в хребет свиня, м'ясо зварили та й з'їли, внутрощі закопали.

2-го травня наш сатенний робить збірку. Стоїмо на галявині в лісі, а він повідомляє, що фюрер загинув геройською смертю. Ми не радувалися (чого?). І не плакали, бо як каже „старший брат": помер Максим ну, і Бог з ним.

Нам об'явили, що ми вже не дивізія „Галичина", а 1-ша Українська Дивізія Української Національної Армії, командувачем якої став генерал-хорунжий Павло Шандрук. Це прізвище було мені відоме, бо мій батько, бувший старшина армії УНР (на жаль, ранґи його не знаю, але був штабскапітаном в б. царській армії) воював з ним в Третій Залізній Дивізії Армії УНР під командою ген. Удовиченка. Згодом на еміґрації в таборах інтернованих б. вояків Армії УНР редаґував журнал „Табір", здається, в Тухолі.

Вся наша Дивізія була приведена до присяги, на цей раз вже на-

шому, українському, народові. Були представники від усіх полків. Я тоді сидів в окопах.(Мабуть, багато легшим було б сл. п. генералові пережити останній, самий важкий період війни, спокійніше, не беручи на себе такої великої відповідальности перед історією та народом, як братися за таку місію, „за п'ять хвилин до дванадцятої"). Мабуть, до деякої міри завдяки тому Дивізія уникнула депортації до СРСР, як це зробили „союзники" з дивізіями ген. Власова та козачим корпусом фон Панвіца.

І знову ми в окопах, на цей раз з лівої сторони злощасного замку, який героїчно обороняла 3-тя сотня нашого куреня під командою сотника В. Козака, нагородженого за хоробрість Залізним Хрестом Першої Ступені.

Пізно увечері сидимо з побратимом Володимиром Байдужею в траншеї й тихенько говоримо. Раптом вибух (мабуть, кинута ворогом ґраната). І впавши на дно окопу, чую хропіт, я до Володі, а він вже мертвий–відламок попав прямо в гортань. Похоронили наступного дня при дорозі.

Противник вже смакує перемогу. Видно, що понапивалися, бо солдати, як вискакують з окопів, які внизу навпроти нас на краю лісу, на другій стороні галявини, мабуть, політрук або комісар з пістолетом в руці (таке бачив давно-давно в совєтському кіно: „Впєрьод! За родіну, за Сталіна!"). Діставши гідну відсіч, втікають, забираючи вбитих та поранених. Не знаю, як таку дурість назвати.

Великдень і розписуємо окопи традиційним: „ХРИСТОС ВОСКРЕС–ВОСКРЕСНЕ УКРАЇНА!"

Остання ніч і вже знаємо, що маємо тримати оборону до 14.00 8-го травня. Маємо завдання прикривати відхід Дивізії на захід.

Дочекалися цієї години, а які то довгі ці останні години та хвилини! Яке психічне напруження! Покидаємо окопи, починаючи новий етап в житті кожного з нас.

ПІСЛЯМОВА

Наш рій обслуги важкого кулемета, згідно положення, нараховував шість чоловік:

1. БАЙТАЛА Михайло–ройовий, штурман (вістун), десь 1923 р.н., з села Біле б. Чорткова, учасник боїв під Бродами, поранений під Бад Ґляхенберґом, подальша його доля мені невідома.

2. ХРАПКО Іван, 1922 р. н., Зелена, Бучацького району, Тернопільщина, учасник бою під Бродами, важко поранений на горі Дьюмбер (Словаччина) в останніх днях жовтня 1944 р. Похоронений в січні 1945 р. в місті Банська Бистриця.

3. Муха Леонід, 1926 р. н., м. Варшава–другий, згодом перший кулеметник. Поранений в бою 27 грудня 1944 р. б. села Дольни Альмаш (Словаччина), другий раз при відступі в останній день війни б. замку Ґляйхенберґ. Нагороджений „Нагкампфшпанґе" (за рукопашні бої) та відзнакою за поранення.

4. БАЙДУЖА Володимир, 1923 р. н., село Біле б. Чорткова, Тернопільщина, учасник боїв під Бродами, загинув в бою 4.05.1945 р. біля замку Ґляйхенберґ, похоронений при переході сотні при дорозі.

5. ПЕТРИЦЬКИЙ Богдан–п'ятий стрілець, син священика, даних про нього, на жаль, не маю і подальша доля мені невідома.

В Словенії прийшов з поповнення ФІЛІКОВСЬКИЙ Михайло, повернувся з Ґолляндії з підстаршинського вишколу, згідно посмертної згадки в „ВК", помер в Штутґарті в 1980 р.

Про інших, на жаль, не пам'ятаю. І так тільки з одного нашого роя за 8 місяців загинуло двох, а трьох були поранені–сумна статистика.

РІМІНСЬКИЙ АНСАМБЛЬ „БУРЛАКА"

Цією дорогою бажаю подякувати Жертводавцям на фонд видання книжки „Рімінський ансамбль „Бурлака" в моїй пам'яті" та поінформувати про „життєвий шлях" книжки, появу якої можна у великій мірі завдячити їхній моральній та фінансовій допомозі.

Перше видання–тепер вже вичерпане–було друковане у Львові накладом одної тисячі примірників, з чого більшість була розповсюджена безплатно, головно в Західній Україні. Тим ділом з великим успіхом і посвятою зайнявся Ігор Федик, засновник і завідуючий Дивізійним Музеєм у Львові, а також, частинно, Станиці Галицького Братства кол. вояків 1-ої УД УНА.

Можна з певністю ствердити, що книжка зробила корисну роботу, чого доказом є численні подяки та коментарі від бібліотек, середніх шкіл, університетів, від Об'єднання учителів історії середніх шкіл міста Львова з підписами п'ятдесяти членів, де є навіть включений учитель історії середньої „еврейської" школи, Об'єднання учителів музики і т. п....

Або від Богдана Жуплинського, який працює над „Кобзарською Енциклопедією". З нашої книжки довідався про рімінських бандуристів і просить нас подати інформації про кожного з них.

Лист від Ірини Ґудзь, учительки середньої школи м. Львова ч. 86, де вона дякує і пише м. ін. „...У цій школі я викладаю українську мову та літературу. Половина учнів з російськомовних сімей, які не знають нашої правдивої історії, а Ваша книжка допоможе їм у цьому.."

Або від Львівської Наукової Бібліотеки ім. Стефаника Національної Академії Наук України: „...Це видання стане гідним поповненням фонду україніки нашої бібліотеки і служитиме не одному поколінню вдячних читачів.."

В листі подяки побратима Стасіва Богдана, голови тернопільської станиці Галицького Братства читаємо: „...ми тут нічого не знали за „залізною куртиною". Нажаль, і тепер мало, абсолютно замало(!) є таких, що більш-менш орієнтуються в історії Дивізії і долі дивізійників. Півстоліття (два покоління) замовчували в Україні взагалі існування Дивізії „Галичина"–1-ої УД УНА. Навіть у споминах совєтських ветеранів боїв під Бродами вживали вислови „фашисти", „нємци", „врагі", але не українська дивізія–такої не було і не могло бути–того пильнували редактори і цензори. Тепер треба,

щоб у бібліотеках України (хоч би Галичини) були десятки тисяч примірників різних книжок про Дивізію і події тих років.

Несподіванкою було запрошення автора дати інтерв'ю для „Голосу Америки", що сталося в місяці вересні 1998-го року і було передаване кількакратно, частинами, з Вашінґтону в Україну у місяці жовтні. І на це маємо відгук зі Львова!... Тут була використана нагода дати пояснення про Дивізію...

Другий випуск книжки, виданий в Києві накладом 2000, є призначений на східні области України, де буде розповсюджений також безплатно. Надіємося, що і там наша книжка допоможе сказати правду і хоч частинно виправдає зусилля, як теж моральну та матеріяльну підтримку.

Ярослав ПАНЬКІВ

„ОЛЕКСА ГОРБАЧ. ШЛЯХ ЗІ СХОДУ НА ЗАХІД"

Нещодавно українська мемуарна література поповнилася ще одним новим виданням–збіркою спогадів Олекси Горбача „Шлях зі Сходу на Захід", яку впорядкували Анна-Галя Горбач і Ярослава Закревська.

Ім'я Олекси Горбача відоме насамперед серед української наукової інтеліґенції. Адже Олекса Горбач–видатний український вчений-славіст, мовознавець, невтомний збирач і видавець давніх українських пам'яток, великий популяризатор української книжки у світі, педагог та громадський діяч. Сьогодні в багатьох українських книгозбірнях є зібрання праць ученого у 8 томах, яке він упорядкував і безкорисливо передав в Україну.

Олекса Горбач народився в с. Романові Перемишлянського району Львівської области 5 лютого 1918 року. Навчався у народній школі в рідному селі, пізніше у філії Акедемічної гімназії у Львові, далі–у Львівському університеті. В університеті студент Олекса Горбач слухав прекрасні лекції таких відомих українських професорів, як Михайло Возняк, Василь Сімович, Василь Пачовський, Іларіон Свєнціцький, Михайло Рудницький, а також відомих польських мовознавців–Яна Янова, Здізслава Штібера, Юрія Куриловича та ін. Він був активним членом „Студентської репрезентації", брав участь у сьомому конґресі Союзу українських студентських організацій під Польщею, за що його було ув'язнено. Зрештою, це ув'язнення мало значний вплив на формування свідомости політичного світогляду

Олекси Горбача. Життя його у пізніші роки було насичене різноманітними подіями: служба в Червоній Армії, перебування в німецькому полоні, у складі дивізії „Галичина", продовження навчання в Українському Вільному Університеті в Мюнхені та ін.

Спогади Олекси Горбача насичені багатьма подіями, оцінками тогочасних суспільно-політичних, військових, культурних явищ. У них звертається особлива увага на роки дитинства і юности („Розділ з хроніки одного галицького села", „Хроніка села Романова", „Доповнення до „Хроніки села Романова", „З післявоєнної Голгофи селян Бібреччини", „Фольклор села Романова" та ін.).

Унікальний фактичний матеріял вміщено у статтях „Філія Академічної гімназії у Львові в 1930-х рр.", „Василь Сімович", „Філарет Колесса", „Олександер Панейко". Перед нами проходять, як у калейдоскопі, події, люди, приятелі–і все це пройняте і сумом, і тихою радістю, і світлою пам'яттю про школу, вчителів, шкільних друзів.

Окремі спогади присвячено перебуванню Олекси Горбача у Червоній Армії (1940-41 рр.).

На нашу думку, політологам та історикам слід детальніше ознайомитися з мемуарами Олекси Горбача про перебування в дивізії „Галичина". Адже такого фактичного матеріялу в сучасній історіографії є надзвичайно мало.

Цінний джерельний матеріял подано також у спогадах про життя полонених: „В німецькому полоні в Чугуєві й Харкові 1941-го року", „В американському полоні", „Зустріч з чужинцями в американському полоні", „Із хроніки життя українських полонених в Авербаху".

У книжці Олекси Горбача „Шлях зі Сходу на Захід" вміщено також листування, це передовсім листи до дружини–відомого перекладача, літературознавця, доктора Анни-Галі Горбач, яка багато робить сьогодні для зміцнення українсько-німецьких культурних зв'язків. У короткому вступі пані Анна-Галя Горбач пише: „Наше листування розпочалося весною 1947 р., кілька місяців після того, як його звільнено з американського полону, і він вирішив завершити студії докторатом в Українському Вільному Університеті у Мюнхені (державний іспит склав 1940 р. у Львівському університеті)..."

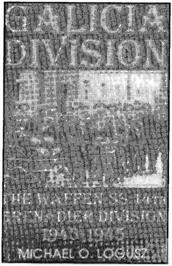
Отож перед нами–захоплююча книжка про недавно минулі часи, про життя тодішньої галицької молоді, про безмежну відданість Олекси Горбача своїй Батьківщині, українській науці, українській культурі, яким учений присвятив своє життя і свій науковий талант.

Ольга КРОВИЦЬКА
Кандидат філологічних наук
(„Високий Замок", Львів, 21.4.99)

НОВА МОНОГРАФІЯ ПРО ДИВІЗІЮ „ГАЛИЧИНА" МАЙОРА АМЕРИКАНСЬКОЇ АРМІЇ В РЕЗЕРВІ МИХАЙЛА ЛОҐУША

(Бібліографічний нарис)

Син українського дивізійника Михайло О. Лоґуш видав обширну монографію про Дивізію „Галичина" англійською мовою, 1997 р., 558 сторінок, у твердій оправі, з оригінальними ілюстраціями, багатою секцією нотаток, добірною бібліографією та індексом. Оригінальною працею збагатилась українська військова література, так потрібна для виправлення ворожих наклепів на українців, зокрема необґрунтованих закидів про воєнні злочини.

Автор у 28-ох розділах, більших і менших, охоплює основну аналізу постання Дивізії „Галичина", її присяги для українського народу і її боротьбу лише проти совєтів-большевиків, а ніколи проти Західних Альянтів, що потвердив Нюрнберзький Трибунал та ряд документів тієї доби, що автор скрупульозно, фахово, з великим трудом позбирав від учасників та в бібліотеках і архівах світу. Автор не обмежується лише до опису Дивізії, але заторкує для інформації англомовного світу події перед Другою світовою війною, описує Українське Національне Відродження, боротьбу Українського народу за свою державну незалежність під Польщею, під нацистцькою німецькою займанщиною та совєтсько-большевицько-московською окупацією. Автор зупиняється на боротьбі УПА, зв'язках УПА з Дивізією „Галичина", яка мала дуже добру теренову розвідку і про те інформувала Дивізію „Галичина", зокрема, коли вона опинилась в оточенню під Бродами. Належно представлено процес створення Дивізії „Галичина" полк. Бізанцом, галицьким німцем, проф. Волод. Кубійовичем та Українським Центральним Комітетом (УЦК), погляди за і проти Дивізії, набір, вишкіл у Нойгаммер та Гайделяґер, опіка Військової Управи та УЦК. Дуже прихильно автор представляє релігійну опіку Дивізії, зокрема капелянів на чолі з о. д-р Василем Лабою, позитивне наставлення Митрополита Андрея Шептицького до Дивізії. Командиром Дивізії був генерал Фрайтаґ, неприхильний

українцям, який застрілився у травні 1945 р.

Автор не поминув згадати, що на початку Другої світової війни українці спромоглися створити дві військові українські формації, два курені: „Нахтіґаль"-„Соловейко" під командою чи політичним керівництвом сотника Романа Шухевича, який пізніше став Головним Командиром УПА, та леґіону „Ролянд" під командою майора Рена-Побігущого. Коли ОУН під проводом Степана Бандери у Львові 30 червня 1941 р. проголосила Акт відновлення Української Самостійної Держави з Ярославом Стецьком як її прем'єром, проти німецької нацистської згоди та її концепції вищої раси. На пропозицію-ультиматум нацистів–відкликати цей Акт Бандера і Стецько не погодилися і тому Ґестапо їх заарештувало і запроторило до концентанційного табору Оранієнбурґ, біля Берліну. Коли німці творили Дивізію „Галичина", то УЦК домагався звільнення українських націоналістів з-під прапора Степана Бандери.

Бої під Бродами детально описані в 16-му розділі на стор. 188-256, за час від 28 червня 1944 р. до кінця липня 1944р., коли Дивізію відтягнено з Галичини. Дивізія знайшла належну військову оцінку її боєздатности. Деморалізуючі частини німецьких збройних сил, які кидали зброю й кричали, що все є „капут", не мали впливу на Дивізію. Під Бродами боролися 11 тисяч дивізійників і автор докладно подав у книжці, скільки було вбитих, ранених, полонених і скільки вернулося назад до Дивізії. Після Бродів Дивізія була доповнена добровольцями і перекинена на поборювання комуністичних партизанів Словаччини та проти партизанів Тіта в Юґославії, а згодом в Австрії (Фельдбах і Ґляйхенберґ).

Дивізія пішла в полон до англійців, її скупчено в Італії, в таборах Белярія і Ріміні, а потім перевезено до Англії. Завдяки Єпископові Бучкові та Папі Римському її врятовано перед совєтською репатріяцією.

Книжка є цінним вкладом у військову українську літературу. Вона подає вірні інформації, що Дивізія не боролась проти західних Альянтів, але боролась за волю і державну незалежність України і тут їй слава і честь за те.

Д-р Ол. СОКОЛИШИН, член АДУК

(„Національна трибуна")

Книга коштує 35 дол. і її можна набути у видавництві Shiffer Publ. Ltd., 448 Lower Valley Rd., Atglen, Pa, 19310, U.S. Tel. (610) 593-1777

Українська молодь повинна скористати з її появи. Слід побажати авторові дальшої праці в цій ділянці.

ПРЕСОВИЙ ФОНД

В днях від 7 вересня до 10 грудня 1999 р. одержали такі вплати на пресовий фонд журналу:

Станиця Братства 1 УД УНА, Філядельфія, із збірки в пам'ять побратима хор. Володимира Зуляка (25.VI.1920–6.IX.1999). Пожертви зложили: **по дол. 50.00**: Слава і Мирослав Вілас, д-р Роман Дикий, Петро і Марія Кондрат, д-р Іван Коропецький і Сидір Новаківський, **по дол. 25.00:** Теофіля і Богдан Артимишин, Іванна Мазурок, Володимир Сімків, Евген Михайлів, Іван Рихвіцький, Микола Бойчук, Степан Романко і Ярослав Качай, **по дол. 20.00:** Ліда і Зенон Загасайло, Евген Шкільник, Роман Стеблій, Петро Буняк, Роман Федак, Оля і Роман Кобрин, **по дол. 15.00:** Ольга Цегельська, Надя Кід і Михайло Білик, **по дол. 10.00:** Григорій Похожай, М. Федів, А. Коновал і Р. Гарасим, **дол. 5.00:** Михайло Гнип **разом 860.00**

Станиця Братства 1 УД УНА, Філядельфія із збірки в світлу пам'ять побратима хор. Івана Скіри (16.XII.1920–29.IX.1999), пожертви зложили: **дол. 50.00:** Христина і Богдан Турчинюк, **по дол. 25.00:** Теофіля і Богдан Артимишин, Іванна Мазурок, Петро і Марія Кондрат, д-р Ярослав Яремович, Іванка і д-р Олександер Білик, Володимир Сімків і Юрій Ференцевич, **по дол. 20.00**: Евген Шкільник, Марія і Микола Бойчук, Оля і Роман Кобрин, Ярослав Закаляк, **по дол. 10.00:** М.І. Ґельо, Р. Герасим, Михайло Білик, Григорій Похожай, **дол. 5.00:** Григорій Гарматій **разом 380.00**

Роман Герасимович–Балтімор, в світлу пам'ять боєвих побратимів хор. Івана Скіри, хор. Володимира Зуляка і хор. Богдана Куриляка зложив пожертву **200.00**

Рома Зарицька і Евген Коструба–Торонто, в св. пам'ять Степана Зарицького–мужа, батька і шваґра, котрий відійшов у вічність 12 серпня 1999 р. на 75-му році життя, надіслали **200.00**

Ірина Левицька–Воррен, дружина св. п. Богдана Левицького, котрий відійшов у вічність 31.VIII.1999 р., прислала чеки одержані в пам'ять покійного Богдана від: Марії і Северина Злотовських–Воррен, **50.00**, Іванни Мазурок–Філядельфія, **50.00**, Марії Данилів–Філядельфія, **50.00** та від Олександра Пришляка–Вересрфілд, **25.00** **разом 175.00**

Мирослав Богдан Бігус–Торонто, замість квітів на могили дорогих побратимів свв. п. д-ра Романа Рака (19.XII.1909–5.IV.1999), Івана Скіри, Володимира Зуляка і Богдана Куриляка (25.VI.1924–1.X.1999) **100.00**

Марія Керницька–Ванкувер, в пам'ять батька, кол. дивізійника та довголітнього передплатника журналу „В. К." св. п. Миколи Керницького (помер у Ванкувері) **100.00**

Ірена і Андрій Коморовські–Торонто, в світлу пам'ять друзів Богдана Левицького і Івана Скіри **100.00**

Станиця Братства 1 УД УНА–Ньюарк, в світлу пам'ять Голови Станиці, хор. Богдана Куриляка **50.00**

Ліда Козак–Флорида, замість квітів на свіжу могилу дорогого Друга

св. п. Івана Скіри **50.00**

Володимира Шипайло–Ратерфорд, замість квітів на могилу св. п. Івана Скіри, друга і побратима її покійного мужа Евгена Шипайла **50.00**

Каролина Конрад–Філядельфія, в десяту річницю відходу у вічність чоловіка св. п. Степана Конрада, кол. воїна УСС і воєнного звітодавця 1 УД УНА і в пам'ять сина Богдана, також воїна 1 УД УНА, пораненого під Бродами в липні 1944 р., а 5 липня 1994 р. помер в Арґентині, прислала пожертву **50.00**

Д-р Володимир і Анна Мотики в пам'ять покійних побратимів Володимира Зуляка і Івана Скіри **50.00**

Степан Кікта–Парма, в світлу пам'ять отця шамб. Лева Тимківа, нар. 21.IV.1914, пом. 17.IX.1999 **40.00**

Марія Марчук–Мюнхен, в світлу пам'ять мужа Івана Марчука, котрий в дні 18 жовтня ц. р. відійшов у вічність **35.00**

Богдан Кальба–Торонто, в пам'ять приятеля та односельчанина Василя Лагочняка, загинув на 78 році життя в автовій катастрофі 6.IX.1999 р. **25.00**

* * *

Володимир Клос–Едмонс **200.00**

Василь Багнюк–Едмонтон з приводу 50-річчя подружого життя п-ства Олі і Яреми Бабіїв з побажаннями ще многих літ **100.00**

Осип Торищак–Садбури **65.00**

Онуфрій Білоголовський–Боффало і Олександер Дранценко–Камсак **70.00**

Михайло Бойчук–Саскатун **25.00**

по дол. 20.00: Степан Кобасовський–Рочестер і Михайло Марущак–Торонто **разом 40.00**

по дол. 15.00: Ярослав Бучинський–Бурлінґтон, Ярослав Куницький–Торонто, С. Секерет–Н.Й., Ярослав Заставний–Торонто і Богдан Бабляк–Монтреаль **разом 75.00**

по дол. 10.00: Осип Головацький–Фльорида, Іван Бойчак–Вінніпеґ і Юліян Чорній–Чікаґо, Михайло Рудзік–Торонто і Степан Зенґльовський–Ст. Кетеринс **разом 50.00**

по дол. 5.00: Богдан Шарко–Німеччина, Богдан Кандюк–Ґлен Спей і Василь Бутняк–Фонтана **разом 15.00**

Пересилаємо наше щире співчуття Родинам та Приятелям свв. пам. Володимира Зуляка, Івана Скіри, Богдана Куриляка, Степана Зарицького, Богдана Левицького, Миколи Кернякевича, о. Лева Тимківа, Степана Конрада, Богдана Конрада, Івана Марчука і Василя Лагочняка. Долучаємось до побажань многих літ Олі та Яремі Бабіям. Щиро дякуємо за пожертви на підкріплення нашого і вашого журналу. Дякуємо Управам Станиць та збірщикам збірок. Віримо, що і в будучому не забуватимете про потреби журналу.

Адміністрація журналу „В. К."

Пожертви на потреби Братства „Броди-Лев" зложені у пам'ять покійного Евгена Шипайла

Листа ч. 1. Константин і Тереса Бень–1000, Ліда Козак–150, Богдан і Христя Бейґер–100, А. і Христина Лисинецькі–75, Олег і Таня Склепкович–50, Марія Фіґоль і Марта Фіґоль-Васьків–50, Ярослав і Любов Федун–50, Таня і Володимир Кривулич–50, Орест Лисинецький–50, Юрій і Христина Ференцевич–50, Лідія Барчинська–50, Евгенія Барчинська (Австралія)–50, Зенон Мандич–30, Іван і Ірена Мокрівські–25, Родина Ґордон–20, Ірена Гладка–20. **Разом листа ч. 1: $ 1820**

Листа ч. 2. Куриляк Богдан–10, Ліщинський Дам'ян–20, Закаляк Ярослав і Ірена–10, Тимкевич Антін і Уляна–20, Вірстюк Франко–20, Мочула Ольга і Михайло–100, Ґалабурда Ростислав і Анна–20, Ковалик Теодор–10, Ваньо Ярослав–50, Ворсел Джеймс–20, Порохняк Дмитро–10, Котляр Юліян–25, Ґавриляк Роман–50, Гнатейко Мирон–50, Бачинський Ярема–25, Кутний Богдан–25, Петрик Ярослав–10, Закревський Андрій–50, Кульматицький Володимир–20, Коропецький Іван–50, Темницький Орест і Дарія–50, Артимишин Богдан і Теофілія–25, Чайківський Богдан–100, Григорович Кирило–50, Дячук Уляна і Володимир–50, Пелехатий Василь–10, Слупчинський Ґоґо і Марія–25, Ґолинський

Осип–20, Воловодюк Володимир і Катерина–100, Ґаєцька Оля–50, Семанишин Зенон і Дарія–50, Цьолко Маріян і Надія–50, Васьків Мирон і Марта–40, Фіоріно Рута і Деан–25, Микита Роман і Ґалина–25, Мочула Василь і Леся–20, Кобрин Роман і Ольга–30, Гнатківський Володимир і Богданна–25, Сохан Ігор і Олена–30, Данилюк Марта–25, Качала Мирослав–20, Турянська Таїса–25, Данилюк Александер–10, Бакалець Марта–25, Станиця Дітройт–50, Миськів Володимир і Оксана–25, Михайлів Евген і Богданна–25. **Разом листа ч. 2: $ 1600**

Листа ч. 3. Марія Лисяк–25, Юрій Олесницький–25, Юрій і Марія Український–25, Мирон і Люба Чолган–25, Роман Стельмах–50, Оксана Салдит–20, Наталка і Іван Коропецький–50, Марія Тарнавська–150, Ярослав Качай–50, Артур Григорович–100, Микола Ненадкевич–30, Ярослав Букачевський–25, Роман Коновка–50, Любомир Білик–25, Ірина Чай-ковська–25, Оксана і Орест Кузьма–25, Ксеня Дереш–50, Оксана Волчук–25, Classic Residence (працівники)–195, Олександра Тарнавська–100, Стефан Скибайло–50. **Разом листа ч. 3: $ 1120**

Листа ч. 4. Станиця Братства в Ґартфорд, Кон. Дутка Петро–200, Пришляк Олександер і Анна–25, Саляк Володимир–20, Рокицький Любомир і Валттраут–20, Шевчук Михайло і Леся–20, Ґаврилюк Василь–20, Олійник Михайло–10, Хохоляк Тадей–10, Іванів Михайло–20. **Разом листа ч. 4: $ 345**

Листа ч. 5. Остап Зенюк–25, Тетяна Шутер–25, О. і Ю. Кисілевські–50, Мирон Шарко–100, Роман Ґерасимович–100, П. і М. Штомпіль–25, П. і Д. Юрґензен–25, Станиця Лігайтон–100, Я. Балабан–20. **Разом листа ч. 5: $ 470.**

Разом листи ч. 1, 2, 3, 4, 5: $ 5,335

Пожертви на потреби Братства „Броди-Лев" у пам'ять побр. Йоганнеса Ракочого, Філядельфія, ПА

Петро і Марія Кондрат–25, Богдан і Теофілія Артимишин–25, Округа УН Союзу–25, Родина Телепко–50, Іванна і Олександер Білик–10. **Разом: $ 160**

Пожертви на воєнні могили для Братства „Броди-Лев" 11. 10. 1999

Збірка Станиці Філядельфія–у пам'ять побр. Александра Коновала, 10.29.9–$ 160; Станиця Лігайтон–у пам'ять побр. Володимира Зуляка–$ 100; Ірена Левицька–у пам'ять мужа, Богдана Левицького–$ 100; Константин і Тереза Бень–у пам'ять батька Василя Беня–$ 2.000.

НА ЛЬВІВЩИНІ ВІДЗНАЧЕНО 55-річчя БОЮ ПІД БРОДАМИ ТА СТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЮНАЦТВА

Липень 1944 року... Найщорстокіше випробування для вояків 1 Української дивізії. Вони свідомо йшли в бій із багатократно переважаючими військами Москви. Бо боролись на за інтереси нацистської Німеччини, а за волю і незалежність власної Вітчизни. Тисячі патріотів загинули тут у вогняному колі. Донині не встановлено, де поховані їх останки. Пошук на території Брідського і Золочівського районів триває. Віднайдені останки перепоховано на військовому цвинтарі між селами Червоне і Ясенівці (Золочівщина). Там споруджено каплицю, біля якої щорічно вшановують пам'ять загиблих дивізійників.

24 липня, у зв'язку з ювілейною датою, на місця боїв з'їхались сивочолі ветерани дивізії з різних країн світу. Сюди прибули також колишні, наймолодші тоді, вояки, котрі проходили службу в допоміжних протилетунських формаціях Німеччини, котрі мали загальну назву Українське юнацтво.

С. Ясенів, гора Жбир. Отець Петро Стецюк (2-й справа) з Торонто з місцевими вященииками в Каплиці посвятив пам'ятну юнацьку таблицю.

Промовляє д-р М. С. Фостун. 1-ий зліва П. Вівчар, голова Львівського Об'єднання ветеранів.

У дні вшанування пам'яті загиблих дивізійників і членів Українського юнацтва учасники цього меморіяльного заходу побували на горі Жбир біля села Ясенова Бродівського району, де стояв мону-

мент на честь вояків Першої Української дивізії Української національної армії. Вороги підірвали цей пам'ятник, але вони прорахувались: це місце завжди буде народною святинею.

Про це мовилось і на панахиді, проведеній біля хреста, встановленого на місці зруйнованого пам'ятника. Панахида відбулася також біля братньої могили дивізійників у селі Підгірцях.

Переїхавши на Золочівщину, учасники вшанувань провели мітинг-реквієм на військовому цвинтарі біля села Ясенівці. На ньому виступили член головної управи Братства вояків 1 УД УНА Юрій Ференцевич, голова Об'єднання колишніх вояків українців у Великій Британії, доктор права Святомир Фостун, член крайової управи Галицького братства дивізійників Володимир Саламаха. Він, зокрема, наголосив, що і вояки дивізії, і члени Українського юнацтва ставали до зброї з твердою вірою у перемогу над більшовизмом–найжорстокішим окупантом рідної землі.

Лесь Соломончук
(„За вільну Україну")

Виступ члена КУГБ І УД УНА кол. Юнака референта в справах юнацтва протилетунської оборони 1944-45 рр. Володимира Саламахи, при посвяті пам'ятної таблиці Українському Юнацтву з нагоди 55-річчя створення Українського Юнацтва, на Меморіальному цвинтарі між селами Червоне–Ясенівці.

Благочестиві отці, дорогі побратими по зброї, шановні пані, панове, гості.

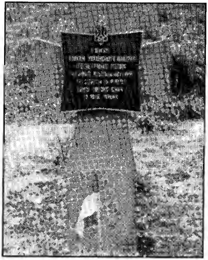
Сьогодні, 24 липня 1999 р., ми відзначаємо 55-у річницю бою під Бродами, тут 55 років тому сини України гинули в нерівному бою проти більшовицько-сатанинської навали, щоб заявити світові, що ми є нація, яка бореться, і ми здобудемо незалежну Україну.

Цього року сповнилась 55-а річниця створення Українського Юнацтва–протилетунської оборони–хлопці і дівчата віком 15-17 років. Юнацтво було підготовчою юнацькою військовою формацією до дивізії „Галичина". Нас було 10000 осіб. Це фактично наймолодші учасники Другої світової війни. Багато з них загинули і невідомо, де їх могили.

Сьогодні в їх пам'ять, а також з нагоди 55-річчя посвячуємо цю таблицю тут біля каплиці. Дякуємо Всевишньому, що ми живі, дочекались вільної Української Держави.

Від імені живих юнаків, від Галицького Братства і особисто від себе складаю велику подяку Монтреальській станиці і особисто голові

станиці–побратимові Богдану Маціву за фундацію цієї таблиці.

Дякую професорові ЛАМ, пану Іванові Самотосу, п. Іванові Микитюку і студентам ЛАМ, які виготовили безкоштовно модель, по якій відлито таблицю. Складаю подяку всім старшим побратимам, а також голові ГУ д-рові М. Малецькому, А. Комаровському, які схвалили ідею нашу, ідею виготовлення і встановлення таблиці з текстом, в пам'ять воякам українського юнацтва протилетунської оборони Української Національної Армії, які загинули на фронтах Другої світової війни за волю України.

Вірю, що тут не один український юнак чи юначка зупиняться, задумуються і зроблять для себе вибір, стануть патріотами Вільної Незалежної Соборної України.

Допоможи нам Боже. Слава героям, які полягли за Україну!

ЗУСТРІЧ З ВОЯКАМИ 1 УД УНА У БЕРЕЖАНАХ

В залі історико-краєзнавчого музею 27 серпня відбулася зустріч бережанців з колишніми вояками Першої української дивізії Української Національної Армії (І УД УНА), нині жителями канадського міста Торонто, упорядниками і видавцями історично-мемуарного збірника „Бережанська земля", том II–п. Левом Бабієм та Ярославом Гунькою.

Шлях дивізії–від її створення і до кінця існування–висвітлив голова Братства колишніх вояків І УД УНА в Канаді Лев Бабій. Своїми спогадами про перебування в дивізії його доповнили п. Ярослав Гунька та Богдан Стасів, голова обласного Братства дивізійників. Вони ж згодом дали вичерпні відповіді на запитання присутніх.

На зустрічі виступили також голова станиці колишніх вояків ОУН-УПА Орест Гуменюк, учасник національно-визвольної боротьби і довголітній в'язень сталінських концтаборів Іван Фанга, викладач агроколеджу Зіновій Мігоцький.

Зустріч проходила під керуванням директорки музею Г. П. Брицької і в супроводі дуету „Мелодія" з музичної школи.

(„Українська думка", Бережани)

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ СТАНИЦІ

Загальні звітно-виборні збори Тернопільської станиці Галицького братства кол. вояків 1 УД УНА, що відбулися 21 серпня ц. р. у Тернополі, відкрив уступаючий голова Б. Стасів. Зареєстровано 71 учасник Загальних зборів, тобто 78 відсотків членів станиці. Присутні були також два достойні гості з Канади: Голова КУ Братства к. вояків 1 УД УНА в Канаді побр. Лев Бабій і побр. Ярослав Гунька, яких учасники зборів зустріли оплесками. Б. Стасів привітав гостей і у своєму слові коротко розповів про ролю дивізійників у поселеннях українців за кордоном після Другої світової війни, відзначив також велику вагу моральної і матеріяльної допомоги, що її надавали і надають нам в Україні наші побратими з діяспори.

Зі своєї сторони побр. Л. Бабій привітав наші збори, побажав успішної праці і в короткій промові розповів, як працюють дивізійники у діяспорі, які вони мають успіхи, що роблять для України. Запевнив присутніх, що колишні вояки дивізії, котрі опинились на чужині, є вірні Україні і зроблять усе, що зможуть, для добра України, для укріплення Української держави.

Після цієї вступної частини Загальні збори приступили до властивої праці. Обрано Президію зборів у складі: З. Аксенчук (голова), Л. Волинець (секретар) і Мих. Малецький.

Запропонований порядок денний зборів ухвалено без змін.З. Аксенчук зачитав протокол попередніх зборів, який затверджено без зауважень.

Голова станиці Б. Стасів звітував про діяльність Управи станиці за минулі два роки. З. Аксенчук доповів про роботу Контрольної комісії станиці. Після обох звітів доповідачі дали відповіді на задані питання і відбулась дискусія. Виступаючі в основному схвалювали працю керівних органів станиці, висловлювали свої пропозиції і побажання на майбутнє. Після виступів запропоновано резолюцію про схвалення діяльності Управи станиці і Контрольної комісії станиці, яку збори прийняли одноголосно.

Головуючий зборів попросив вносити пропозиції щодо кандидатів на Голову станиці, членів Управи і Контрольної комісії. Усі виступаючі висловлювали думку, що треба залишити дотеперішній склад керівних органів станиці, який добре справлявсь зі своїми обов'язками. Зроблено лише одну заміну. Замість поважно хворого Р. Василини, що не може дальше працювати, запропоновано побр. А. Горечого.

Відкритим голосуванням Головою Тернопільської станиці одно-

голосно обрано Б. Стасіва. Також одноголосно були обрані Управа станиці в складі: Б. Стасів, М. Тарас, А. Горечий, Мих. Малецький, Д. Плецан (м. Чортків) та Контрольна комісія станиці в складі: З. Аксенчук (голова), Л. Волинець і Й. Сабат.

Опісля обговорено ще деякі поточні справи станиці.

На завершення голова станиці подякував присутнім за численну і активну участь у зборах, які завершено відспіванням гимну „Ще не вмерла Україна".

Секретар станиці А. Горечий

РЕЄСТР

членів Тернопільської станиці Галицького братства колишніх вояків 1 УД УНА, що померли у 1998 році і до вересня 1999 року

	Прізвище, ім'я і по батькові	Дата нар.	Дата смерти	Місце народження Місце поховання
1.	Коваль Іван	19.03.	17.03.	с. Жизномир, Бучацького р-ну
	Олексійович	1912 р.	1998 р.	с. Жизномер, Бучацького р-ну
2.	Сакала Антін	19.08.	23.03.	Польща
	Данилович	1920 р.	1998 р.	м. Борщів, Тернопільської обл.
3.	Романко Григорій	24.04.	8.06.	м.Заліщики, Терн. обл.
	Кирилович	1923 р.	1998 р.	м.Заліщики, Терн. обл.
4.	Зарицький Петро	9.09.	8.10.	с. Касперівці, б.Заліщик
	Федорович	1925 р.	1998 р.	с. Касперівці, б. Заліщик
5.	Потажний Семен	17.02.	8.12.	с. Торки б. Медики
	Семенович	1925 р.	1998 р.	с. Лисичники, б. Заліщик
6.	Кебало Дмитро	2.10.	26.02.	с. Суха Воля, Любачівщина
	Іванович	1919 р.	1999 р.	м. Тернопіль
7.	Томашевський Сте-	31.08.	10.04.	м. Чортків, Терн. обл.
	пан Костантинович	1924 р.	1999 р.	м. Чортків, Терн. обл.
8.	Мамалига Роман	12.03.	24.09.	м. Заліщики, Терн. обл.
	Григорович	1926 р.	1999 р.	м. Заліщики, Терн. обл.

Тернопіль, 27 вересня 1999 р.

Б. Стасів

КРАЙОВИЙ ДЕЛЕҐАТСЬКИЙ З'ЇЗД БРАТСТВА В США

26-ий Крайовий Делеґатський З'їзд відбувся 4 і 5 вересня на оселі Українського Братського Союзу „Верховина" в Ґлен Спей, Н. Й. У з'їзді взяв участь 31 представник станиць Братства. З'їзд відкрив заступник голови, а тепер діючий голова Роман Гавриляк, о. диякон Юрій Малаховський провів молитву. Присутні хвилиною мовчанки пом'янули померлого голову Крайової Управи Евгена Шипайла та усіх побратимів, які відійшли у вічність в останній каденції.

Зі звітом про діяльність Крайової Управи виступив Р. Гавриляк.

У звіті подано інформацію про діяльність Крайової Управи, співпрацю з Головною Управою, Крайовою Управою Братства в Канаді, Суспільною Службою Комбатантів, Братством охорони воєнних могил „Броди-Лев", контакти зі Збройними Силами України, співпрацю і допомогу журналові „Військо України", якого представником є Петро Буняк, підтримку видавничої діяльности Братства, співпрацю і допомогу музеям в Україні, яку координує А. Коморовський з Головної Управи, контакти і співпрацю з Всеукраїнським Об'єднанням Ветеранів в Україні, якого асоційованим членом є Братство.

Референт зв'язку Ю. Ференцевич подав інформації про Галицьке Братство, яке було засноване у Львові в 1991 році, розподіл допомоги від Суспільної Служби Комбатантів та розбудову дивізійного меморіяльшного цвинтаря в Ляцькому-Червонім, яку фінансує Братство „Броди-Лев". Звіт голови та діловодів Крайової Управи, як теж і звіти станиць були надруковані і передані учасникам з'їзду. Звіт з перевірки діловодства Крайової Управи подав Евген Михайлів.

Предсідник Осип Голинський привітав присутніх гостей: голову Українського Братського Союзу І. Олексина та представників Об'єднання колишніх вояків УПА і Головної Управи Товариства колишніх вояків УПА ім. гене-рала Т. Чупринки. Богдан Ковалик привітав учасників з'їзду від Го-ловної Управи Товариства колишніх вояків УПА.

Відбулася дискусія, після якої на пропозицію Контрольної Комісії, З'їзд одноголосно схвалив абсолюторію уступаючій управі. Мандатна комісія провірила протокол попереднього З'їзду, який схвалили учасники з'їзду.

Номінаційна комісія запропонувала склад Крайової Управи, який був прийнятий одноголосно.

Крайову Управу очолив Петро Буняк, його заступником став

Учасники з'їзду під час Панахиди.

Осип Ґолинський, переобрано всіх інших діловодів Крайової Управи з попередньої каденції.

Увечері відбувся бенкет для учасників з'їзду та численних гостей, який відкрив молитвою о. О. Костик. В часі бенкету, яким провадив Осип Ґолинський, заслухано письмові привіти. Гостей розвеселяв гість із Канади відомий фейлетоніст Роман Колісник.

Зліва: М. О. Лоґуш, М. Бігус та А. Коморовський.

Під час бенкету заступник голови Головної Управи А. Коморовський повідомив, що Головна Управа Братства нагородила автора обширної історії Дивізії в англійській мові „Galicia Division", майора американської армії Михайла О. Лоґуша, сина дивізійника, медалею „Золотим хрестом за особливі заслуги", яку вручив йому сеньйор дивізійників Мирослав Бігус. Майор М. О. Лоґуш подякував за відзначення, а присутні привітали його щирими оплесками.

У неділю, 5 серпня, учасники з'їзду вислухали Службу Божу в українській католицькій церкві св. Володимира за душі полеглих дивізійників, яку відправив парох о. О. Костик в сослуженні о. диякона Ю. Малаховського.

По Службі Божій о. О. Костик, о. протопресвітер Нестор Коваль, син дивізійника, та о. диякон Ю. Малаховський відправили Панахиду за душі полеглих перед символічною могилою, а учасники з'їзду зложили вінки. Обидва священики звернулись до присутніх з глибоко патріотичним словом, вказуючи на найбільшу жертву тих, що віддали своє життя в боротьбі за волю і незалежність українського народу.

Ю. Ф.

6 вересня 1999 р.

До Головної Управи Братства кол. вояків 1-ої Дивізії УНА Шановний і Дорогий Голово, Пане Малецький, секретарю Пане Климців і Управа.

Щиро Вам дякую за признання і таку надзвичайну нагороду. Я писав історію про Дивізію в приємністю і ніколи не думав, що я одержу таке признання і нагороду–Золотий Хрест–від Вас.

Також дякую за грошовий дарунок. Я принимаю цих 1.500 долярів з шаною і дуже дякую. Але рівнож я цю суму подарую на допомогу ветеранам та інші потреби Братства.

А чудова грамота у рамах буде висіти в моїй хаті з гордістю.

Остаюсь з глибокою повагою і привітом,

Михайло Орест Лоґуш, майор

ДИВІЗІЙНИКИ В ПОЧЕСНІЙ ОХОРОНІ ПАТРІЯРХА ФІЛАРЕТА В РОЧЕСТЕРІ

Парафія св. Покрови Української Автокефальної Православної Церкви й громада Рочестеру вітали 31 жовтня приїзд Патріярха Київського та всієї України Філарета, який відвідував свої парафії у США. Парафіяльний уряд св. Покрови попросив Станицю Братства кол. вояків 1-ої УД УНА, щоб вона дала почесну охорону під час побуту Патріярха у Рочестері. Управа Станиці погодилася й ними стали побратими: В. Білан, С. Кобасовський, Я. Андрушків і Л. Ґалуґа.

Увечорі 31 жовтня почесна охорона привітала Патріярха при виході з літака почесним вояцьким салютом і провела його до почекальні. Тут Церковний комітет і сестрицтво та гості, під проводом пароха о. О. Жовніровича, привітали Патріярха хлібом і сіллю, а Патріярх поблагословив усіх.

В неділю вранці перед церквою св. Покрови зібралися люди з цілого Рочестеру та з інших міст. Парафіяни вийшли з процесією,

Вітання Патріярха Філарета на летовищі у Рочестері, НЙ. США. У ветеранських уніформах стоїть почесна охорона дивізійників (зліва): Я. Андрушків, С. Кобасовський, Л. Ґалуґа (заслонений жінкою з квітами) і В. Ґілан.

перед ними були священики й діти з своїми учителями та з кошичками квітів. Попереду усіх стояли зібрані в одному ряді дивізійники у своїх ветеранських уніформах. Коли приїхав Патріярх, дивізійники віддали йому військовий почесний салют, і під їх проводом підійшли з Патріярхом до громади, а школярі стелили дорогу цвітами.

Після привітання Патріярх відправив Службу Божу. Перед іконостасом, по правій і лівій сторонах, стояла почесна стійка дивізійників під час цілої відправи.

Опісля у парафіяльній залі відбувся бенкет з мистецькою програмою.

С. Кобасовський

СТАНИЦЯ У ФІЛЯДЕЛЬФІЇ ПРИ ПРАЦІ

Члени Станиці у Філядельфії ще не піддаються старості. Хоч багато побратимів відійшло в засвіти, їх часто згадуємо у наших розмовах.

25 липня 1999 року Станиця відзначила 55-у річницю боїв Дивізії „Галичина" під Бродами. Програма святкувань почалась в неділю 25-го липня 1999 року Службою Божою і Панахидою за поляглих вояків Дивізії в церкві св. Архистратига Михаїла у Фокс Чейч, біля Філядельфії, з участю понад 20 членів філядельфійської і лігайтонської Станиць. Релігійні обряди з відповідною проповіддю провів отець парох О. Михайлюк. Після відправи відбувся спільний обід з громадянством у парафіяльному домі з невеликою мистецькою програмою, котру відкрив голова Станиці Стефан Романко. Пам'ять поляглих вшановано хвилинною мовчанкою.

По обіді, короткий реферат про бої Дивізії під Бродами прочитав Ярослав Колодій, а вірш Олега Лисяка про ці бої прочитала його дружина Марія. Інж. Петро Ґурський з участю декількох членів церковного хору УПЦеркви св. Покрови, при акомпаньяменті його бандури, відспівав кілька патріотичних пісень, частинно з участю всіх присутніх.

Поминальне свято закінчив молитвою голова Станиці Стефан Романко. Між присутніми кол. вояками було декілька учасників брідської баталії, активних членів Станиці: Микола Бойчук–імпрезовий референт Станиці та організатор щорічної станичної коляди; він відомий громадський діяч, заступник президента Українського Братського Союзу та член управи З'єдиненого Українсько-Американського Допомогового Комітету; Ярослав Лучанко–довголітний секретар Станиці та постійний прапороносець; Евген Шкільник–член управи Станиці і імпрезового комітету, вроджений господар та знавець кулінарної штуки, ним приготований „біґус" є безконкуренційний.

Другою вдалою імпрезою цього року був т. зв. „дивізійний пікнік", котрий відбувся в неділю, 8 серпня 1999 року, на посілості Українського Спортового Осередку „Тризуб" у Ґоршам, ПА, біля Філядельфії. Приготування до цієї імпрези тривали три дні, в котрих найбільше напрацювались дружини і вдови кол. вояків Дивізії, як рівнож декілька пань, симпатиків нашої Станиці. Вони приготовили наші традиційні страви, тобто приблизно дві тисячі вареників і пару соток голубців.

Коли я приїхав на „Тризубівку", то перед клюбом побачив групу

Група, яка приготовляла пікнік на „Тризубівці".
Світлив Володимир Сімків.

членів нашої Станиці із заплаканими очима, тому думав що щось неприємного сталося. Як виявилося наші пані заставили їх приготовляти цибулю.

Погода не дуже то дописала, але пікнік вдався. Найбільшим ентузіястом всіх наших станичних імпрез є бувший кількарічний голова Станиці, а тепер заступник голови Володимир Сімків, котрому радо помагають всі члени.

Володимир Сімків активний і в інших організаціях, вже коло двадцяти років працює в системі Суспільної Служби Комбатантів, останньо як голова Суспільної Служби Комбатантів в ЗСА; він також є довголітнім секретарем Спортового Осередку „Тризуб" і активно помагає в розбудові спортового дому.

Треба згадати, що в нашій Станиці є цікаві і здібні люди, а одним з них є Василь Загасайло, котрого винаходи є гідні патенту, про що він старається.

Через хвороби і похилий вік актив членів Станиці значно зменшився, але Станиця залишається дальше активною.

Ярослав Качай

СТАНИЦЯ ГАМІЛЬТОН

Річні загальні збори Станиці відбулися 18 червня 1999 р. в залі церкви св. Духа. Збори відкрив голова З. Кобилянський, вітаючи 17 присутніх членів. Повстанням з місць і хвилинною мовчанкою вшановано пам'ять померлих членів. На внесок З. Завадського, вибрано президію: Б. Садівський–голова, М. Рубашевський–секретар, а до почесної президії запрошено капеляна Станиці о. мітрата Р. Ганкевича.

Після молитви й прийняття порядку нарад П. Антонишин прочитав протокол з останніх загальних зборів. Завваг не було й про пророблену працю в діловому році звітували: Б. Садівський–секретар і організаційний референт, Р. Гнатишак–касир, С. Кучабський–за суспільну опіку й як представник до місцевого відділу Конґресу Українців Канади. Делеґат до Суспільної Служби Українців Канади, П. Антонишин, звітував про висилку пачок в Україну. Довголітній голова Станиці З. Кобилянський обширно говорив про активну участь дивізійників у громадському й релігійному житті Гамільтону, подякував управі за співпрацю і за відзначення річниці битви під Бродами, збірщикам за успішне проведення коляди на допомогу воєнним інвалідам і потребуючим та збірки під церквами в Гамільтоні й Бурлінґтоні на Зелені Свята на охорону вояцьких могил.

Голова контрольної комісії І. Домарадзький повідомив, що провірено касову книгу й все знайдено впорядку.

Тому, що не було охочих забирати слово, о. мітрат Р. Ґанкевич розповів про свої враження з поїздки в Україну й будову храму в Зарваниці, на який Станиця зложила тисячу долярів.

Після схвалення абсолюторії номінаційна комісія, в складі П. Середи, І. Домарадзького і Я. Кульчицького, запропонувала перевибрати уступаючу управу, що схвалено одноголосно.

Голова Станиці Зенон Кобилянський запросив усіх членів на перекуску з вином, яку зафундував сам. Очевидно, товариські розмови найбільше велися про вибори президента України.

На засіданні управи рішено зложити даток 200 дол. на пресфонд журналу „Вісті комбатанта" як нев'янучий вінок побратимам, котрі в останніх двох роках відійшли на вічний спочинок–Д. Сікорський, В. Демянчук, В. Кушнір і С. Рубашевський.

Б. Садівський, секретар

МИХАЙЛО ПРОЦЬ ПИШЕ З АВСТРАЛІЇ

Побратим М. Проць, член управи Станиці Братства в Мельборні пише, що його напали два бандити біля хати й так його побили, що він пролежав у шпиталі 35 днів й досі повністю не виздоровів–правий бік голови й права рука майже мертві, має страшні завороти голови. Йому тепер 84 рік життя.

Бажаємо побратимові Михайлові повного видужання.

У ВІННІПЕҐУ ВІДЗНАЧИЛИ 55-ту РІЧНИЦЮ БОЇВ ПІД БРОДАМИ

Цього року (як і кожного року) станиця УД УНА у Вінніпеґу відзначила в неділю, 18 липня, 55-ту річницю боїв під Бродами. Станичний капелян о. Ярослав Ґоловатий відслужив у церкві св. Андрія св. Літургію в наміренні українського вояцтва. Він почав свою проповідь на тему дня висловом Симона Петлюри, що „кров, пролита за великі ідеали ніколи не висихає". Панахиду за полеглих почав побратим о. протопресвітер д-р Степан Ярмусь. У своїй проповіді він сягнув початків нашої історії, кажучи, що побратими, яких сьогодні споминаємо, пішли слідами своїх попередників, почавши від Калки, Берестечка, Конотопу, Полтави, Маківки, Крутів, Карпатської України, на брідські поля, карпатські полонини та густі волинські і поліські ліси, в яких боролася Українська повстанська армія проти окупантів України. І цим створили цей нерозлучний ланцюг визвольних змагань українського народу за свою незалежність.

Цьогорічні святкування ми відчули особливо святочно, побачивши недільний бюлетень церкви св. Андрія, що його о. Ярослав Ґоловатий присвятив річниці боїв під Бродами. На окремій сторінці був поміщений з поясненням текст присяги, яку ми складали перед генералом Павлом Шандруком 25 квітня 1945 р., як теж світлина генерала Павла Шандрука. Отець Ярослав, хоч не був вояком, але серце і дух в нього вояцький.

Від нас, членів станиці Братства колишніх вояків 1-ої УД УНА, Вам, отче, за те щире спасибі.

Михайло Романюк

РОЗШУК

Розшукую брата ЮЛІЯНА ЯРИМОВИЧА, сина Михайла, народженого 1918 р., мешканця Стрия, який в 1943 р. разом із своїми друзями Бобиляком і Берегуляком вступили до Дивізії „Галичина". По війні подав вістку панству Мацьковим в Канаді, правдоподібно з Франції. За якунебудь вістку про нього буде дуже вдячний:

Роман Якимович
Львів 290010
Вул. Піскова 36, м.1

РОДИННЕ СВЯТКУВАННЯ

Панство Оля і Ярема Бабій відсвяткували 10 жовтня три свої річниці, а саме: 50-ліття подружжя, 75-ліття уродин Яреми і 70-ліття пані Олі (дівоче прізвище Козир).

Родина і друзі з'їхалися до дому їхнього сина Мирона і його дружини Рошель на прекрасних акрах, щоби спільно відзначити цю родинну подію–присутніх 65 осіб.

Панство Бабій познайомилися в Англії, де побратим Ярема був звільнений з полону, а Оля з родиною приїхали з Німеччини. Поблагословив їх в супружий стан о. Ґабак в місті Лестер 9 жовтня 1949 р.

За старанням панства Ґонтариків приїхали до Канади 1951 р. і поселилися в Едмонтоні, де обоє включилися в наше громадське життя. Обоє стають членами Ліґи Українців Канади та включаються активно в громадську працю. Коли приступлено до будови Дому Української Молоді ім. Р. Шухевича–Т. Чупринки, беруть жваву участь у проведенні збірок, а коли будову закінчено, помагають у праці. Ярема взяв на себе обов'язок менажера і виконував цю функцію кілька років.

Ярема, як вояк 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії, в ранзі юнкера, включається в працю нашої Станиці, де від початків і дотепер займає різні пости в управах.

При родинних святкуваннях родина і гості не забули і про потребу допомоги нашим установам і проведено збірку, яка дала суму 500 дол. В тій сумі включено датки, які особисто одержали панство Бабій. Розділено: 250 дол. на Дім Інвалідів УПА в Моршині, „Вісті Комбатанта" на пресфонд 100 дол. і на пресфонд „Гомону України" 150 дол.

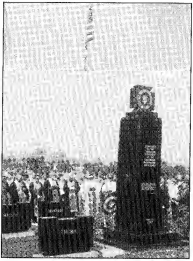
При гарно прибраних столах і смачній вечері родина й гості провели приємно і весело час.

Бог нагородив панство Бабій двома синами: Мироном (дружина Рошель) та Ігорем (дружина Леся) та двома внуками, якими панство Бабій є дуже задоволені та горді.

Цю гарну вечірку закінчено молитвою і многоліттям для ювілятів.

Василь Багнюк

ЦВИНТАРИК ВЕТЕРАНІВ УПА

За старанням голови Ділового комітету Відділу товариства кол. вояків УПА Івана Оліяра (Кума), навесні 1981 р. о. Тимків віддав південно-західній кут цвинтаря свв. Петра і Павла на Цвинтарик ветеранів УПА, на 72 могили. На похованих у них ветеранах з їх подругами поставлені однакові щодо взору і матеріялу нагробники. З ініціятиви Кума і старанням Громадського комітету під кермою д-ра Степана Воляника, посередині Цвинтарика поставлено на 13 стіп високий з арабського чорного ґраніту пам'ятник на прославу УПА, і його посвячено 10 жовтня 1982 р., у 40-річчя започаткування партизанської боротьби проти окупантів на Волині. Пам'ятник проєктував кол. воїн з Лемківщини, скульптор Михайло Черешньовський (1911-94), в Нью-Йорку, а виконала його коштом 29 тис дол. фірма „Смит" у Торонто в Канаді. На Зелені свята під цим пам'ятником духовенство відправляє Панахиду, а Комітет опіки над цвинтариком вивішує прапори тоді та на історичні події.

Головний штаб утвореної в липні 1944 р. Української Головної Визвольної Ради (УГВР) утривалено вмуруванням, за згодою пароха о. Л. Тимкова, у притворі церкви св. Андрія в Пармі ґранітової Таблиці, 4 х 8 стіп і вагою дві тонни. Таблицю посвятив Епарх Роберт Москаль з духовенством обох віровизнань у свято Патронки українського війська, на Покрови Пресвятої Богородиці, в 1984 р., в 40-ву річницю заснування УГВР. У щорічних святкуваннях ветеранами своєї Патронки, біля таблиці відправляється Панахида. Датки на ці споруди Комітет зібрав від українців у ЗСА, Канаді і Австралії. Ними управляє Комітет опіки, під кермою промотора–енерґійного ветерана Кума.

Завдяки патріотичній поставі о. шамб. Лева Тимкова постав при парафії св. Андрія в Пармі своєрідний малий військовий Пантеон останньої доби боротьби українського народу за визволення.

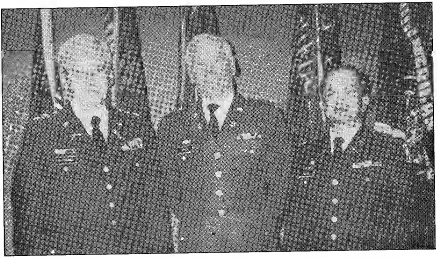
Степан Кікта

КОНВЕНЦІЯ УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИХ ВЕТЕРАНІВ

24-26 вересня у готелі „Маріот", Чікаго, відбулась 52-га загальнодержавна конвенція Об'єднання українсько-американських ветеранів (УАВ).Поряд з нею відбувалася четверта конвенція україномовних перекладачів в американському війську. Господарями конвенції були члени 32-го відділу УАВ у Чікаго: Роман Ґоляш очолював конвенцію, Володимир Читербок займався пропам'ятною книжкою, Петро Лисенко був організатором бенкету, Леслі Лисенко керувала жіночою допоміжною організацією.

Конвенцію вітали губернатор штату Іллинойс Джордж Раян, сенатор Пітер Фітцджералд, скарбник штату Джуді Барр Топінка і сенатор Володимир Дудич–ветеран і член УАВ.

Відкриваючи конвенцію, майор Роман Ґоляш розповів про успіхи перекладачів у численних військових місіях в Україні. На жаль, число молодих перекладачів зменшується. Військовий інститут мов донедавна проводив курси української мови, але перервав їх у 1995 році під впливом проросійської орієнтації у американській військовій доктині. Виступали генерал-майор Микола Кравців, полковник Аскольд Мосійчук з військово-медичного центру Волтер Рід, сержант-майор Тамі Вонг, полковник Альберт Річардс і підполковник Линда Ніл.

На урочистому бенкеті відбулося урочисте заприсяження голови УВА Стивена Шевчука та інших членів управи. Ірина Прийма, голова допоміжної жіночої організації, прочитала поему для вшанування усіх жінок, що підтримували своїх чоловіків-вояків у тяжких часах воєнних конфліктів.

В неділю генерал Микола Кравців зустрівся з українською громадою Чікаґо в Культурному центрі. На зустріч прибуло близько 170 осіб, щоб послухати розповідь про українсько-американські взаємини на військовій ділянці. Пропам'ятну книжку з конвенції підготувало видавництво „Semkiv and Semkiv". Майк Семків додав до книжки свою посвяту: „Усім, що пройшли перед нами".

Роман Ґоляш

З листів до редакції

Шановний Пане Редакторе!

До Вас звертається керівництво та гуртківці гуртка „Краєзнавець" Кременецького лісотехнікуму, що на Тернопільщині.

Наш навчальний заклад є одним з найстаріших на південній Волині. Заснований він у 1892 році на кошти графа Вороніна. У нашому технікумі навчається 615 студентів на трьох факультетех.

У нашому навчальному закладі створено невеликий музей історії технікуму та Кременеччини. Та експозиція, що стосується другої світової війни, а особливо військові дії ОУН-УПА військового округу Південь-Волинь занадто бідні. Також у нас обмаль інформації про наш навчальний заклад періоду 1941-1943 років. Ми знаємо, що студенти наповнювали загони УПА та інші формування і більше нічого конкретного, а це, як Ви бачите, зовсім недостатньо для створення повноцінної експозиції.

Ми прагнемо ширше дізнатися і про інші українські формування у складі німецької армії, зокрема, про вояків 1-ої УД УНА. Ми просимо Вас допомогти нам налагодити контакти з людьми, які могли б надати нам вищезгадану інформацію, щоб хтось з учасників тих подій міг відгукнутись на наш заклик. Це допоможе нам дістати об'єктивну інформацію з перших уст.

З повагою до Вас.

Керівництво гуртка: викладач англійської мови–Шах Оксана,
викладач історії–Мазурок Валентин.

Наша адреса: Мазурку Валентину,
Кременецький лісотехнікум
с. Білокриниця, Кременецького р-ну
Тернопільської обл. 47013 Україна

Відійшли у вічність...

ІВАН СКІРА

16.XII.1920 – 29.IX. 1999

Іван Скіра в ранзі чотового підхорунжого підчас старшинського вишколу.

Здається ще надавно ми спілкувалися з незабутньою людиною. Його приємна особистість притягала усіх. Тож невимовний жаль охопив кожного, хто його знав, коли почув, що невблаганна смерть забрала нам його, забрала нашого побратима, нашого друга Івана Скіру.

Покійний Іван був уродженцем села Гребенці, що недалеко Львова. Доля не була ласкавою в його молодому віці, бо вже в дуже ранніх роках йому померла мати. А одного дня, коли йому було заледве 14 років, працюючи з батьком на полі, надійшла велика буря. Обидва поховались від дощу–батько скрився під одним полукіпком, а Іван під другим. Вдарив грім, попав в полукіпок, де був батько, і забив його. Іван, як найстарший син, мусів взяти на себе господарку та опіку над молодшими дітьми. З того часу він пробивався в житті сам. Народну школу він закінчив ще в Гребенцях. Відтак вступив до Філії Академічної ґімназії у Львові. Матуру здав в 1938 році і записався на аґрономію у Львові, а закінчив її вже по війні в Німеччині, діставши диплом інженера. В юнацьких роках став членом Організації Українських Націоналістів.

В 1943 році зголосився до Української Дивізії „Галичина". Пройшов вишколи: рекрутський, підстаршинський і старшинський, після чого одержав ранґу хорунжого. Брав участь у бойових діях Дивізії. Згодом пройшов полон у Німеччині, а на початку 1952 року еміґрував до США, точніше до Філядельфії. Тут, діставши працю, він з іншими побратимами, відразу приступив до організації Братства кол. вояків 1-ої УД УНА та став першим головою Братства в Філядельфії.

Доля Братства завжди була йому на серці й він віддавав йому ба-

гато уваги. Бував також членом управ і головної і крайової–був головою Крайової управи США, а в 1962-64 роках очолював головну управу. Дописував до „Вістей Комбатанта". Головна Управа Братства високо оцінила його працю перед Братством і надала йому спеціяльне відзначення–Золотий Хрест за особливі заслуги.

Його активність була замітною також і в загально-громадському житті. Свого часу він був секретарем Народного Союзу, працював для банку „Певність" (Щадниці), а чи не найбільше зусиль віддав Українському Спортовому Осередкові „Тризуб", де його вклад сьогодні годі переоцінити. Свідченням того, наскільки Покійний Іван був знаний і поважаний в громаді, може служити факт, що нерідко був обираний предсідником зборів чи ведучим програмою. Став членом Спілки Офіцерів України.

Від нас відійшла прекрасна людина, палкий патріот України, багатогранний громадський діяч, прикладний муж, дорогий батько та дідусь, а для нас, особливо,–побратим і товариш, який завжди і всюди вирізнювався своєю резолютністю, ввічливістю, працьовитістю і охотою допомогти іншим.

Тебе нам буде дуже бракувати, дорогий побратиме Івасю, але ми коримось волі Всевишнього і тому я в імені Братства кол. вояків 1-ої УД УНА, Станиці в Філядельфії, а також в імені Голови Головної Управи Братства д-ра Мирослава Малецького, з великим сумом прощаю Тебе в далеку дорогу до царства вічности–і всі ми тут, Твої побратими, віддаємо останній салют.

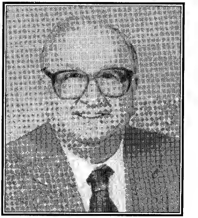
Нехай пам'ять про Тебе буде вічною!

Синам покійного Борисові і Яремі з сім'єю, всій родині тут і в Україні в імені Станиці Братства в Філядельфії складаю мої найщиріші вияви співчуття.

Степан Романко

БОГДАН КУРИЛЯК

25.VI.1924 – 1.X.1999

Хорунжий 1-ої УД УНА, член Крайової Управи Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в ЗСА, голова Станиці в Нюарку, Ню-Джерзі.

Богдан Куриляк, довголітній, енерґійний і активний член Станиці, та останніми роками голова Управи, народився в селі Залуче–Коломийщина, в родині заможних і національно-свідомих батьків, котрі вже з дитинства вщепили в нього глибоку відданість і любов до свого народу–любов до України. Початкову науку закінчив в селі Залуче, дальші студії продовжував у Коломиї. Закінчивши середню освіту в час німецької окупації, став членом ОУН, виїхав до Львова, де

вписується до Львівського медичного університету.

Хто був цей спокійної вдачі, лагідний і зрівноважений Богдан Куриляк?–Про його родинне село у своїх спогадах пише Остап'юк Н. М., учителька-пенсіонерка: „В 1932 році польський уряд опечатав читальню „Просвіта". За великим старанням о. Гоянюка М. Д. в 1936 році відкрито читальню „Просвіта" і його вибрано головою, а опісля головою став Куриляк Дмитро. В 1944 році Куриляка Дмитра засуджено на 10 років, а його дружину Марію вивезли в далекий Сибір. Після закінчення покарання не мали права повернути на Україну. Обоє померли в Красноярську. Одинокий їх син Куриляк Богдан в 1943 році навчався у Львівському медуніверситеті, був членом ОУН. Служив в Українській Дивізії „Галичина". Живе тепер в США"

Весною 1943 р. Богдан вступає до Української Дивізії „Галичина". Початковий вишкіл пройшов у Гайделяґрі, а опісля закінчив підстаршинську школу в Лявенбурґу. Повернувшись до збірного пункту Дивізії в Нойгаммер, перед її від'їздом на фронт, він рекомендований до старшинської школи, котру закінчив з успіхом у Просечніце.

Після трагічної битви Дивізії „Галичина" під Бродами, Дивізія реорганізовується і поповнюється старшинським складом, головно з нововипускників старшинських шкіл. В ранзі хорунжого командує 2-ою сотнею, 1-го куреня, 30-го стрілецького полку. Бере участь у фронтових операціях Дивізії на Словаччині, Юґославії та Австрії.

У місяці квітні 1945 року, в боях біля м. Фельдбах, поранений і перевезений до військової лікарні в м. Ґрац. Вилічившись, виїхав до Тиролю. Деякий час жив в таборі біженців у Ляндеку. Згодом записався в університет в Інсбруку, де студіював фармацію. Підчас студій теж працював у допомогових біженцям організаціях УНРА і ІРО. Там же запізнав молоду дівчину Ельзу, з котрою одружився 12 вересня 1953 року, та вкоротці виїхав до ЗСА, поселившись в стейті Ню-Джерзі. Тут закінчив технічну школу і одержав диплом електрика. Згодом відкрив свою фірму п. н. „Дан-елелектрік", працюючи аж до виходу на пенсію.

Належав до багатьох організацій. Відвідав Україну, рідне село. Повернувшись сказав, що не така то Україна, якою ми хотіли б бачити–вона бідна, обідрана, спустошена.

5 жовтня в похоронному закладі „Легрер-Ґібіліско" в Ровей, Н.Дж., відслужено парастас при співучасті чисельної громади, членів Крайової Управи Братства та членів Станиці з прапором. Від дивізійної братії прощав покійного член КУправи Ярослав Закаляк, а Осип Труш–від ОбВУА. Похоронні відправи відбулися 6 жовтня в церкві св. Томи Апостола. Поховано Богдана на цвинтарі Ґейзелвуд в Кларк, Ню-Джерзі.Залишив в глибокому смутку дружину Ельзу, синів Маріо і Віктора з дружинами і трьох внуків, котрим висловлюємо щирі співчуття.

Вічна Йому Пам'ять!

Управа Станиці Братства кол. вояків 1 УД УНА в Нюарку

ВОЛОДИМИР ЗУЛЯК

25.VI. 1920 – 6.IX.1999

Хорунжий 1-ої УД УНА, член Філядельфійської Станиці та член Крайової Управи Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в ЗСА, упокоївся в Лігайтоні на Оселі ім. Ольжича, вернувшись з Крайового Делеґатського З'їзду, котрий відбувся на Оселі УБС „Верховина" в днях 4-го і 5-го вересня 99, де ще виконував функцію протоколярного секретаря. Відійшов тихо в сні.

До дивізії „Галичина" зголосився добровільно в 1943 році у Львові, де студіював у політехніці. Гімназійні навчання почав в Чорткові, пізніше в Коломиї, а матуру здавав у Дрогобичі, це тому, що його батька переносили на працю і родина мусіла переноситись також. Одружився вже на еміґрації, в Німеччині. Виховав двох синів, Ігоря, доктора біохемії і Романа–механічного інженера. Активний в комбатанському і громадському житті, він член ОУН від молодих літ, на еміґрації провідний член ОДВУ та довголітний адміністратор Оселі ім. Ольжича у Лігайтоні, ПА. У вільний час займався малюванням цікавих картин, у Філядельфії закінчив інженерний інститут і працював по своїй професії.

У дивізії, після закінчення старшинської школи, провадив чоту і деякий час виконував функцію сотенного. Треба згадати, що був одним із засновників Суспільної Служби Комбатантів в ЗСА у Філядельфії в 1953 році.

Про покійного, як доброго і компетентного старшину, згадує мґр. Лев Стеткевич у своїй книжці „Як з Бережан до кадри".

В панахиді і похоронних обрядах члени Філядельфійської Станиці Б-ва взяли численну участь з прапором. Прощальні слова виголошено від Станиці Б-ва у Філядельфії, ОДВУ і ОУН.

Філядельфійська Станиця складає родині бл. п. Володимира Зуляка щирі вислови співчуття.

ВІЧНА ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ!

Ярослав Качай,
член Станиці Б-ва у Філядельфії

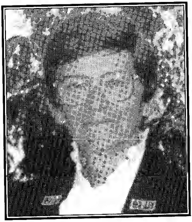
МИХАЙЛО ГУМЕННИЙ

12.XI.1926 – 31.VII.1999

Покійний народився в Базарницях, повіт Збараж. Вступив добровольцем до Дивізії й після вишколу в Гайделяґрі був приділений як чура сл. п. сотникові В. Козакові, з яким пройшов брідський котел і бої під Фельдбахом. З ним вдержував дружні зв'язки до кінця його життя. Відзначався товариською вдачею, був щедрим жертводавцем на цілі Братства.Над могилою попрощав його від мюнхенської парохії о. Ігор Сапун, а від побратимів–Б. Шарко. Залишив в смутку сина, невістку і внука.

ІРИНА ГАМОНІВ РІЗНИК

6.X.1928 – 16.V.1999

Ірина Гамонів-Різник народилася у Варшаві, Польща, 6 жовтня 1928 р. Відійшла на вічний спочинок, по короткій недузі, 16 травня 1999 р. у Калґарах.

Громадськість у Калґарах пам'ятатиме Ірину за її щиру довголітню працю в організаціях, до яких вона належала.

Особлива подяка й признання належиться їй від Станиці Братства дивізійників, яку довгі роки очолював її муж Валентин Різник (помер 15 жовтня 1993 р.), а вона була понад 15 років секретаркою Станиці та редаґувала станичний „Бюлетень" та „Збірник".

Похоронні відправи служив о. Тарас Корчак в Українській Православній Церкві св. Володимира. Похоронена на Queen's Park Cemetery.

Спи спокійно Подруго Ірино, хай канадська земля буде Тобі й Твоєму мужові легкою.

Йосафат Завальований
голова Станиці

ОСИП МИТКО

1.I.1925 – 2.III.1999

І знову Станиця Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Чікаґо стратила одного зі своїх членів: помер у шпиталі по довшій недузі Осип Митко. Покійний за фахом маляр-декоратор.

В 1943 р. зголосився до Дивізії. Рекрутський вишкіл відбув у Гайделяґрі, брав участь у боях Дивізії, останньо під Фельдбахом, де втратив частину руки. Відбув полон у Ріміні в Італії. Звільнений з полону подався до Німеччини, де одружився з Анною Мукою. Разом еміґрували до Чікаґо. Тут народилися їм дві доні, які повиходили заміж, і родина побільшилася трьома внуками.

Тіло Покійного спочило у похороннім закладі Музики, звідки, по похоронних відправах, поховано 6-го березня на цвинтарі св. Миколая. У похоронах взяли участь друзі-дивізійники і на цвинтарі віддали Покійному останню почесть.

Вічна Тобі пам'ять Друже Осипе! Родині Покійного складаємо щирі співчуття.

Роман Б. Припхан

ІВАН МАРЧУК

9.III.1915 – 18.X.1999

Народився в Рудниках, пов. Снятин. Після закінчення гімназії в Коломиї закінчив Сільсько-Господарську Академію в Кракові. Від 1937 р. працював в державному маєтку в Мілоціні біля Ряшева (Польща), а від 1938 р. до вибуху війни працював як дипломований агроном в Сільсько-Господарській Палаті у Львові як асистент для тваринництва і зернових культур.

З приходом большевиків був покликаний до праці в Сільсько-Господарському Відділі Львівської области. 22.02.1940 арештований НКВД за приналежність до ОУН і ув'язнений у львівській тюрмі на Замарстинові. У травні засуджений на смерть, чудом врятувався від розстрілу виломом з тюрми 28 червня 1941 р. В листопаді того року вступає на працю як керівник сільсько-господарського вишколу молоді в організації „Сільський Господар" у Львові.

У 1943 р. зголосився до Дивізії „Галичина", де після вишколу, як воєнний звітодавець, був приділений на фронт під Ленінградом, де у березні 1944 р. втратив праве рам'я та відійшов до шпиталю у Берліні. Відзначений залізним хрестом, перебуває там до кінця 1944 р. В січні 1945 р. повертається на фронт з призначенням до УНА в штабі ген. П. Шандрука як поручник-пропагандист в лавах Українського Визвольного Війська (УВВ) під командою полк. Дацька. Поранений вдруге, відходить у квітні до шпиталю, звідкіля звільняють його американці в листопаді 1945 р. в Авгзбурзі (Баварія), де і поселяється.

Як український патріот поринає в громадське життя. Він співосновник й кількалітній голова Союзу Укр. Воєнних Інвалідів (СУВІ), як член Військового Центру УГВР, як співробітник АБН та діяч в інших організаціях, головно на відтинку зв'язків з чужинцями. В останніх роках займався гуманітарною допомогою Україні. Він відзначався прямолінійністю, товариською вдачею і працьовитістю. Від 1964 до 1983 р., не зважаючи на громадські обов'язки, провадив власну дрогерію.

Похоронного обряду довершив ген. вікарій о. М. Мольчко на Північному Цвинтарі в Мюнхені та попрощав Покійного від Церкви. Від Б-ва Дивізійників попрощав мгр. Б. Шарко, від Місцевого Представництва Українців–мгр. М. Фіцак, а від себе особисто, як друга Покійного,–ред. Ст. Мудрик. Спочилий залишив у смутку дружину і сестри з родинами в Україні.

Б. Ш.

о. шамб. ЛЕВ ТИМКІВ

21.IV.1914 – 17.IX.1999

Після п'ятилітніх недомагань 17 вересня 1999 р. в Пармі, Огайо, відійшов від нас о. шамбелян Лев Тимків, пастир і добродій ветеранів Української Повстанської Армії.

Л. Тимків народився в с. Бояни біля Чернівців, як другий син о. Атанасія, завідателя парафії, а після повернення з трирічного заслання на Сибірі–катехита гімназії Рідної Школи у Станиславові. Там Лев закінчив гімназію, а Богословську Академію у Львові в 1938 р. У вересні 1939 р. еміґрував до Кракова, а по році–до Берліна, до племінника о. д-ра Петра Вергуна, Апостольського Адміністратора в Німеччині. Там два роки студіював бібліотекарство, а після війни, один рік–філософію в Ерлянґені.

Лев Тимків, на Великдень 2 травня 1948 р., прийняв у Мюнхені ієрейські свячення від Архиєпископа Івана Бучка, Апостольського Адміністратора. Душпастирювати почав при Адміністратурі у Мюнхені, а від 1950 р. продовжував у ЗСА, в містах: Трой, НЙ; Брістоль, ПА; Чісголм, МН; в Лорейні, ОГ, 1961-72, і від 1.7.1972 до відходу у грудні 1998 р. на емеритуру, як перший парох нової парафії св. Андрія в Пармі, ОГ. Він посвятився релігійно-національній обслузі вірних і всебічній розбудові парафії з приналежним цвинтаром, що служить українцям католицьких парафій. Парох зорганізував Братства і хор, зайнявся розмалюванням церкви, покращанням і поширенням цвинтаря, основною перебудовою будинку із залями для імпрез, покриттям цементом великої площі на постій авт. У другу неділю вересня уряджував для всього поселення „Український день". В половині жовтня відбував „Духовний день обнови", який започаткував ще в Лорейні його батько, о. Атанас Тимків (1882 – 24.4.1979).

В Епархії св. Йосафата в Пармі о. Тимків був заступником голови Корпорації, консультантом, директором Апостольства молитви і членом Шкільної ради.

В грудні 1995 р. парафія відзначила врочисто 30-ліття побудованого за пароха матірної парафії у Клівленді о. митрата Дмитра Ґреська (1906–86) найбільшого в Епархії храму (на 700 місць) і утривалила цей ювілей виданням книги. 14 червня 1998 р. вшанували о. шамбеляна бенкетом і книжкою у 50-річчя його священства.

15-17 травня 1973 р. о. Тимків гостив Патріярха Йосифа Сліпого, а храм був місцем вітання і відправи Молебеня. На пам'ятку Комітет посадив перед приходством дубик, що розрісся на гарного дуба. За його працю 19 років тому Апостольська Столиця нагородила о. Тимкова гідністю Папського шамбеляна.

У двох Панахидах і похороні 21 вересня взяли участь понад триста мирян, 4 диякони, 10 священиків і Епарх Роберт Москаль, а від катедри св. Володимира УПЦ о. протопресвітер Іван Наконечний з дияконом д-ром Ігорем Махлаєм.

Особливим сумом оповиті ветерани Української Повстанської Армії, бо добрий пастир о. Тимків, став і їх добродієм.

Степан Кікта

(Див. цвинтарик ветеранів УПА, ст. 125)

СТЕФАН ЗАРИЦЬКИЙ

Після довгої й тяжкої недуги 12 серпня 1999 р. відійшов у вічність в Торонті на 75 році життя Стефан Зарицький. Покійний народився в Заплатині біля Стрия у свідомій українській родині. До гімназії ходив у Золочеві, жив у брата о. Олександра Зарицького, пароха у селі Струтені біля Золочева.

В 1943 р. зголосився до Дивізії„Галичина", де пройшов рекрутський вишкіл і закінчив підстаршинську школу. Був ранений в околиці Фельдбаху, був в американському полоні, а по звільнені виїхав до Англії.

В 1952 р. приїхав до Канади, до Торонта. Тут вступив у члени Братства кол. вояків 1-ої Дивізії УНА і включився в життя місцевої української громади. Став членом Свято-Миколаївської української католицької церкви і співав у церковному хорі. В 1954 р. одружився з колишньою товаришкою з гімназії Ромою Коструба. Обоє продовжували дальше навчання, успішно закінчили учительські курси, вивчали чужі мови і т. п. Своїх синів Олександра і Ярослава посилали до української школи і дбали про їх університетську освіту.

Покійний Стефан працював довгі роки в кредитовій кооперативі при Катедрі св. Йосафата, де з родиною став членом парафії й віддано працював у парафіяльних організаціях. Був щирим українським патріотом, щедро жертвував на організації, багато помагав рідні в Україні.

Похоронні відправи почались з Похоронного закладу „Кардинала" до Свято-Миколаївської укр. кат. церкви. Покійний у цій церкві вінчався і його бажанням було з цієї церкви бути похороненим.

Побратими-дивізійники громадно прийшли попрощати свого друга, покрили домовину дивізійним прапором, хор „Бурлака" під диригентурою маестра Гарасовського прекрасно співав Панахиду, яку служили о. митрат В. Головач, парох Свято-Миколаївської церкви, о. митрат О. Ґошуляк і о. Б. Сліпий. Заупокійну св. Літургію відслужив о. Б. Винницький, при співі Крилосу, і виголосив прощальну проповідь. Парох Катедри св. Йосафата, о. митрат Д. Паньків, і о. митрат О. Ґошуляк прийшли до Свято-Миколаївської церкви, щоб востаннє попрощати бл.п. Стефана, кол. парафіянина Катедри св. Йосафата.

Багато приятелів, знайомих і рідних жертвували на Служби Божі, прислали чудові квіти, взяли участь у похоронних Богослуженнях і прийшли помолитись за душу Покійного. Вкінці о. Б. Винницький відпровадив бл. п. Стефана на вічний спочинок на цвинтар „Парк Лавн" і відслужив Панахиду.

На цвинтарі побратим В. Чупринда востаннє прощав Покійного Стефана від Братства дивізійників.

Я. К.

З листів до редакції

Невже ми не в силі відірватись?

Читаючи пресу з України, відразу кидається в очі те, що на 9 році незалежности зросійщені назви місцевостей в Україні далі існують. Наприклад: колишні Монастирська і Підволочиська в Тернопільській області зросійщено на „Монастирськ" і „Підволочиськ", поблизивши їхню назву до московського Курска, Томска, Красноярска. Досі незмінені Дніпропетровськ (назва за ім'ям комуніста Петровського) на „Січеслав" і Дніпродзержинськ (в честь горезвісного поляка-ката „Чрезвичайки") на „Кам'янське", так як це було в часи Української Народньої Республіки 1918-1919.

Подібно зрусифіковано назву колишнього Станиславова, заснованого на початку 17 ст. польським маґнатом українського походження Андрієм Ревера-Потоцьким (він назвав місто іменем свого сина Станислава, поляглого у війську короля Яна Собєського під час облоги Відня турками 1683 р.). Чому не названо це місто чисто по-українськи: просто „Франків", як город Льва–Львів, або „Франкове" чи вкінці „Франківське", а перетлумачене з російського „Франковск"? Правильно зробили мешканці міста Жовкви, які повернули йому історичну назву, відкинувши совєтське „Нестеров". Чому містечко Кристопіль далі називається „Червоноград", хіба щоб вшанувати червоний совєтський прапор в українській державі? Багато вулиць ще й досі називаються Пушкіна, Лєрмонтова та інших неукраїнців. Звичайно, міжнародні здобутки культури є спільною власністю, і її творців треба шанувати без огляду на те, з якого народу вони вийшли. Та лихо в тому, що серед назв вулиць є прізвища кол. пробоєвиків комунізму, які треба негайно замінити.

Постсовєтським реліктом є ще й сьогодні урядова нумерація шкіл в Україні, проведена совєтською владою також у Польщі, а може й інших сателітних державах, напр., школа №1, 2, 3 і т. д. Чи не було б більш виховним для учнів називати школи іменем І. Франка, М. Шашкевича, Л. Українки й інших світочів, щоб зацікавити молодь їхньою творчістю?

Чому учні мусять сидіти за „партами", а не за лавками, чому літня перерва в навчанні називається „канікулами"–з латинського „собачими днями", а не теж від латинського слова–феріями, чи вакаціями, що вживається не лише в Европі, а і в цілому світі.

В українському війську збереглись назви частин і ранґ від совєтської армії, напр.: рота/сотня, батальйон/курінь, прапорщик/хорунжий, лейтенант/поручник, капітан/сотник і т. п. Леґіон УСС, УГА й армія УНР під командуванням головного отамана Симона Петлюри вишколювались в австрійській і російській арміях, однак вони зукраїнізували всі військові ранги, про що можна переконатись, читаючи передвоєн-

ний „Літопис Червоної Калини", що виходив у Львові стараннями комбатантів цих армій.

Невже ж ми, сьогодні державна нація, не в силі відірватись від московсько-совєтського пупа, щоб знайти свою ідентичність і звернутись після століть неволі лицем до Европи?

Б. Шарко

Вельмишановний Пане Редакторе!

Журнал „В.К." заслуговує всіляких похвал не тому, що друкує мої дописи а тому, що є дійсно цікавим журналом, який висвітлює не тільки історичні військові питання, але й сучасне політичне та громадське життя в Україні. Коли вряди годи потрапляють в руки деякі пресові видання української діяспори у Канаді і США, то переконуєшся, що в них переважає офіційна інформація з якої виникає, що в Україні практично немає ніяких неґативних явищ і усе є „окей". Це очевидно не так; і добре, що „Вісті Комбатанта" пишуть про реальний стан справ в Україні.

Я вже Вам писав, що на превеликий жаль від моїх дописів „віє" великий песимізм, але ніяк не можу дошукатися позитивних тенденцій чи явищ у реальній дійсності. Важко ствердити, чи це добре, чи ні, коли діяспора одержує правдиву, хоч і неґативну інформацію. На мою думку, краще знати правду, тоді менше розчарувань. Справедливо стверджують, що лікар, для лікування хвороби, повинен в першу чергу поставити правильну діягнозу.

Мені вже настогидло писати про усі неґативні явища. Справа полягає в цьому, що усі наші державницькі сили в Україні в силу різних обставин і, в першу чергу, через гетьманство вождів і різноманітних вождиків, а також через абсолютну неспроможність проводити якусь виважену діяльність, яка надавала б їм підтримку громадянства, прийшли до нечуваного занепаду і насьогодні не мають ні найменшого впливу на хід подій в державі. Таку деструктивну діяльність наших лідерів колись засудить історія, але нам від цього не легше. З усіх зареєстрованих кандидатів на президента не було ні одного українського державника, який реалізував би ті ідеали українства, за які Ви і Ваші друзі боролися, а десятки тисяч віддали своє життя. Така Україна, яка є насьогодні, де український народ є пасинком на своїй землі, і коли реальна загроза втратити мову, культуру й усі тисячолітні надбання нашого народу, така держава є наругою над пам'яттю усіх борців за волю України.

Бажаю Вам і усім комбатантам гарного здоров'я та успіхів у громадській праці .

З пошаною,
Р. Панкевич, Львів

Тернопіль, 2.10.1999 р.

Вельмишановна Редакціє!

Зміни поштових індексів в Україні запроваджено від 1 серпня 1999 р. Вправді, ще до кінця 1999 діяли паралельно і старі совєтські шестизначні. Нові українські індекси є п'ятизначні. Перші дві цифри визначають область. Приміром у нашій області місто Тернопіль це 46, а райони області це 47 і 48. Дальші три цифри визначають конкретне поштове відділення. Про ці індекси дещо написала незалежна „Українська Газета", якої я є палким прихильником. Вона виходить два рази в місяць і за змістом це радше журнал, хоч по формі газета. Головні її теми: „Хто ми? Хто нами керує? Хто спроможний вивести Україну на шлях сильної незалежної цивілізованої держави?" Там нема новин, зате багато незвичайно цікавих статтей, яких мало друкується в Україні. Варто її читати. У нас тепер мало добрих, компетентних газет, бо в основному інформаційний простір України опанований чужими силами. До того, у більшості людей не стає грошей на передплату, і редакції ледь дихають. Харчі на першім місці, а на решту–де взяти гроші? Багаті люди? Є і такі, та вони газет не читають–духовні потреби у цих новобагачів ограничені низькою їх культурою. Ось причини, чому так мало читають в Україні, а треба навпаки. Тому прошу Вас усіх патріотів України, що на чужині: за всяку ціну підтримуйте українське друковане слово в Україні–це архіважна справа у тій ситуації чужої інформаційної аґресії–окупації. Існуюча тут влада не виконує своїх обов'язків супроти українців, бо вона не українська, часом навіть ворожа до української державної самостійности.

Вибори президента витіснили на другий плян усі наші справи тому, що вирішувалася доля України, мабуть, на довгі роки. Це Шекспірівське: To be or not to be. Тут поділ не за всякими „ізмами", а за тим, хто здатний зберегти державу, а хто піде на створення якогось „союзу", який очевидно, стане перехідним етапом утворення малоросійської губернії.

Хід пердвиборної гонитви вказав на те, що Л. Кучма пішов всіма правдами і неправдами. Ця людина за роки свого президенства не створила дієвої української державної влади, оточилась виключно, м'яко сказавши, неукраїнцями, щоб не сказати людьми ворожими українській державності. Отже, не дивно, є думка, що нема української держави. Зрештою, вже підписано ряд договорів з Росією, які ставлять під сумнів незалежність нашої держави. Договори ті маловідомі, бо їх тексти не публікуються, навіть просто затаюють.

Вибачте, що, може, зайве написав. Майже ніхто не здавав собі справи з глибини передовсім духовної і моральної руїни в Україні, а жити треба з тим, що є, і людей любити, бо це наші люди, і працювати для них, рук не опускаючи, вихід знаходити. Потрібно допомогти пресі і друкованому слову в Україні.

З пошаною до Вас,

Б. Стасів

ЗМІСТ ЖУРНАЛУ ЗА 1999 РІК

ч-ст

КОМЕНТАРІ

УКРАЇНА СЬОГОДНІ

ЛЮДИ, ОПІНІЇ, ПОДІЇ

НА ВІЙСЬКОВІ ТЕМИ

ПРЕЗИДЕНТСЬКІ ВИБОРИ В УКРАЇНІ

ВИЗНАЧНІ УКРАЇНСЬКІ ВОЇНИ

ЗЛОЧИНИ КОМУНІСТИЧНОГО РЕЖИМУ

ДО ІСТОРІЇ 2-ої СВІТОВОЇ ВІЙНИ

УКРАЇНЦІ В 1-ій СВІТОВІЙ ВІЙНІ

МУЗЕЇ

ІСТОРИЧНІ РОКОВИНИ

НАШІ СУСІДИ–РОСІЯ

ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

ГУМОР І САТИРА

СПОМИНИ

ПРЕСОВИЙ ФОНД

ТІ, ЩО ВІДІЙШЛИ:

РОЗШУКИ:

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ:

(Продовження із ст. 1)

ОГЛЯДИ, РЕЦЕНЗІЇ

ТІ, ЩО ВІДІЙШЛИ:

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

Ціна: $8.00